

AMBROSE BIERCE

VALEA BÂNTUITĂ

Ambrose Bierce

Valea bântuită

Traducere de Cornelia Marinescu

Căci prin moarte se aduc mai mari schimbări decât s-a arătat. Deși, de regulă, duhul celui plecat revine uneori și este câteodată văzut de muritori (apărând în forma trupului ce l-a purtat), s-a mai întâmplat și ca trupul să umble singur, fără duhul său. Iar cei ce l-au întâlnit și au apucat să mai vorbească după aceea au confirmat că un astfel de moroi reînviat nu are niciun fel de sentimente și nici vreo amintire cât de mică, ci are numai ură. Și iarăși se știe că unele duhuri, care în viață au fost bune, prin moarte devin cu totul rele.

Hali^{1}

MOARTEA LUI HALPIN FRAYSER

I

Într-o noapte neagră de miez de vară, un bărbat trezit dintr-un somn fără vise, în mijlocul unei păduri, și-a ridicat capul și, după ce a privit câteva momente în gol, a zis: Catherine Larue. Altceva nu mai spuse și nici nu avea idee de ce trebuise să spună fie și atât.

Bărbatul se numea Halpin Frayser. Locuia în St. Helena, dar unde locuiește acum nu este sigur, căci e mort. Cineva care are obiceiul să doarmă prin păduri, cu niciun alt așternut sub el decât frunzele uscate și pământul jilav, iar deasupra doar cu ramurile de pe care au căzut acele frunze și cu cerul de unde venise acel pământ, nu poate spera la o prea mare longevitate. Frayser ajunsese deja la vârsta de treizeci și doi de ani. Sunt pe lumea asta oameni, milioane de oameni, și ei sunt, de departe, cei mai buni dintre noi, care consideră foarte înaintată această vârstă. Aceștia sunt copiii. Pentru cei care contemplă călătoria vieții din portul de plecare, orice corabie care a parcurs o distanță cât de cât considerabilă pare a se afla foarte aproape de celălalt țărm. Altminteri, nu este sigur că lui Halpin Frayser moartea i se trăsese din astfel de riscuri.

Își petrecuse întreaga zi pe dealurile aflate la vest de Napa Valley, în căutare de turturele și alt asemenea vânat ușor, de sezon. Târziu, către după-amiază, vremea devenise mohorâtă și el se rătăcise. Deși nu trebuia decât să meargă mereu la vale – întotdeauna aceasta este direcția sigură, atunci când te rătăcești – lipsa potecilor îl întârzie atât de tare, încât noaptea îl prinse pe când se afla încă în pădure. Deoarece, pe întuneric, îi era imposibil să răzbată prin tufișurile groase de *manzanita*^[2] și de alte felurite ierburi, de-a dreptul amețit și copleșit de oboseală, s-a întins la rădăcina unui arbore de *mandroho*^[3] și a căzut într-un somn fără de vise. Multe ore mai târziu, în adâncul nopții, unul din misterioșii vestitori cerești a apărut, o dată cu dunga zorilor, plutind către vest în fruntea nenumăratei sale oștiri. El glăsui cuvânt de deșteptare în urechea celui adormit, care s-a ridicat și a rostit – nu știa nici el de

ce – un nume – nu știa al cui.

Halpin Frayser nu era cine știe ce filosof și nici vreun învățat. Se trezise dintr-un somn adânc – noaptea, în mijlocul unei păduri – și rostise cu glas tare un nume, pe care nu-l știa și pe care cu greu îl ținu minte, însă întâmplarea nu i-a stârnit vreo curiozitate care să-l facă să cerceteze fenomenul. I s-a părut ciudat și, cu un frison – venit mai mult din respect pentru presupusa răceală a nopților, în acel anotimp –, se culcă din nou și adormi. Dar, de astă dată, somnul nu i-a mai fost fără vise.

Părea că merge pe un drum plin de praf, alb în întunericul nopții de vară. Nu știa de unde venea și încotro ducea și nici de ce merge pe el, deși totul îi părea simplu și firesc, așa cum se întâmplă în vise. Căci pe cărămizii viselor, surprizele nu ne mai tulbură, iar rațiunea este în repaus. Numaidecât, ajunse la o răscruce; din drumul mare se desfăcea un altul, mai puțin umblat. Cu adevărat, părea să fi fost părăsit de mult, „fiindcă duce spre ceva necurat”, gândi Halpin. Însă o porni pe el fără să ezite, mânat de o grabnică trebuință.

Mergând înainte, ajunse conștient că drumul îi era bântuit de creaturi invizibile, pe care nu și le putea închipui pe de-a-ntregul. De printre copacii care mărgineau drumul auzea șoapte sparte și neclare, rostite într-o limbă ciudată, din care înțelegea, totuși, fragmente. I se păreau frânturi ale unei conspirații monstruoase, rostite împotriva trupului și sufletului său.

Acum era mult după căderea nopții și, totuși, nemărginita pădure prin care călătorea era luminată de o palidă lucire, ce pornea de niciunde, căci nu cădea nicio umbră în enigmatică sa lumină. Un licăr roșiatic îi prinse privirea. Venea dintr-o baltă mică, adunată în șanțul lăsat de roata unei căruțe, parcă după o ploaie recentă. S-a aplecat, și mâna i s-a afundat în ea. Degetele i se mânjiră: era sânge! Abia atunci a observat – era sânge peste tot în jurul său. Îl vedeai pe buruienile crescute din belșug pe marginea drumului, cu frunzele lor lătarețe improșcate și pătate. Peticele de praf uscat, rămase între urmele de căruță, erau stropite ca de o ploaie roșie. Copacii defilau, cu trunchiurile mânjite în purpuriu, iar sângele picura din frunzișul lor, ca rouă.

Le observa pe toate cu o groază ce, totuși, părea continuarea unei speranțe firești. Avea impresia că toate erau spre ispășirea unei crime pe care – deși conștient de vina sa – nu și-o putea aminti prea clar. Gândul aceasta se adăuga, ca o oroare în plus, la amenințările și misterele din jurul său.

Privind înapoi spre faptele vieții sale, încercă în van să revadă momentul în care a păcătuț. Scene și întâmplări se năpusteau tumultuos în mintea sa, o imagine ștergând-o pe alta sau amestecându-se cu ea, în confuzie și obscuritate, dar nicăieri nu putu găsi vreo frântură din ceea ce căuta. Eșecul îi spori groaza. Se simțea ca unul care ucisese în întuneric, fără să știe pe cine sau de ce. Totul era atât de înspăimântător, lumina stranie ardea asemenea unei amenințări tăcute și îngrozitoare. Plantele fetide, copacii – căroră, de obicei, li se atribuie un caracter melancolic sau trist – conspirau deschis și fără ascunzișuri împotriva liniștii sale. De deasupra sa și de peste tot, veneau șoapte așa de clare și de neașteptate, suspinele unor ființe, atât de vădit nepământești, încât nu a mai putut îndura.

Cu un efort uriaș, ca pentru a sparge o vrajă rea care îi ținea legate în tăcere și nemișcare toate capacitățile, strigă din rărunchi! Vocea i se sparse într-o infinită mulțime de sunete necunoscute – așa i se păru – apoi se îndreptă, îngăimând și bâlbâind, către marginile depărtate ale pădurii și se stinse în tăcere. Totul deveni ca la început. Dar Halpin manifestase un germene de împotrivire și acest fapt îl încurajă. Spuse:

— Nu mă voi supune în tăcere. Pe drumul ăsta blestemat poate că umblă și forțe care nu sunt malefice. Pentru ele voi lăsa mărturie și le voi invoca. Voi numi răul care mi s-a făcut, persecuțiile la care sunt supus – eu, un muritor lipsit de ajutor, un om plin de căință, un poet inofensiv.

Halpin Frayser era poet, tot așa cum era și penitent: în vis.

Scoțând din haine un carnețel de buzunar, din piele roșie, destinat pe jumătate însemnărilor, a descoperit că nu are creion. Atunci, a rupt o crenguță dintr-un tufiș, a înmuiat-o într-o baltă de sânge și a scris, cu grabă.

Abia de atinsese hârtia cu vârful crenguței când, la ceva distanță în depărtare, a izbucnit un hohot de râs, grav și sălbatic, care

creștea tot mai tare și părea că se apropie tot mai mult. Era un râs nemilos, fără suflet și inimă, lipsit de vioșie, ca acela scos de un cufundar, singur pe malul lacului, la miezul nopții. Un râs care a culminat cu un ecou nepământean. S-a auzit de aproape, pentru ca apoi să se stingă treptat, ca și cum creatura blestemată care îl provoca se retrăgea dincolo de marginile lumii, de unde venise. Halpin simțea însă că lucrurile nu stau așa – dimpotrivă, făptura aceea era aproape și nu se mișcase.

O impresie stranie puneă încet stăpânire pe trupul și mintea sa. Nu putea spune care dintre simțurile lui erau atinse, dacă era așa sau nu. O simțea, mai degrabă, ca pe o conștiință – un fel de misterioasă convingere rațională, despre o prezență copleșitoare – un fel de forță malefică supranaturală, diferită de ființele invizibile care fojgăiau în jurul lui, și superioară lor, ca forță. Știa că ea scosese hohotul acela hidos. Iar acum părea să se apropie de el, nu știa din ce direcție. Și nici nu îndrăznea să presupună. Toate temerile sale anterioare au fost uitate, ori s-au topit în colosala teroare care îl subjugă. În afară de ea, nu mai avea decât un singur gând: să termine de scris. Invoca forțele benigne care, în trecerea lor prin pădurea bântuită, ar fi putut să-l salveze, odată și odată, dacă i se refuza binecuvântarea morții. Scrise cu o teribilă repeziciune, în timp ce crenguța dintre degetele sale sângera, fără să mai fie înmuiată. Dar, la mijlocul unei propoziții, mâinile au refuzat să i se mai supună, brațele i-au căzut pe lângă trup, iar carnețelul la pământ. Fără puterea de a se mai mișca sau striga, s-a trezit privind țintă spre chipul fin desenat și ochii goi, stinși, ai mamei sale, care stătea în fața lui, albă și tăcută, înfășurată în lînțoliu.

II

În tinerețea sa, Halpin Frayser locuise cu părinții în Nashville, statul Tennessee. Familia Frayser era înstărită, avea o poziție bună în societatea care reușise să supraviețuiască dezastrului adus de Războiul Civil. Copiii lor se bucuraseră de șansele de educație și ocaziile sociale ale timpului și locului în care se aflau. Au răspuns bine instrucției și prietenilor potrivite, dovedind că au maniere plăcute și minți cultivate. Fiind mezinul, și nu din cale afară de

robust, Halpin a fost, poate, o idee mai „răsfățat”. A avut parte de un dublu dezavantaj: stăruința maternă și neglijența paternă. Papa Frayser era – ceea ce este orice sudist cu bani – politician. Țara sa, sau mai degrabă districtul și statul său îi solicitau timpul și atenția, cu atâta insistență, încât asupra celor din familie era nevoit să aplece o ureche pe jumătate asurzită de tunetele șefilor politici și de țipetele tuturor, inclusiv ale sale.

Tânărul Halpin avea o structură mai degrabă visătoare, apatică și destul de romantică, întrucâtva mai înclinată către literatură decât către avocatură, profesia pentru care era crescut. Printre rudele sale, care împărtășeau credința modernă în ereditate, era comun acceptată ideea că, prin el, spiritul răposatului Myron Bayne, un stră-străbunic din partea mamei, putea din nou să vadă lucirile astrului nopții. La timpul său, steaua lui Bayne fusese suficient afectată de acele luciri, încât să facă din el un poet colonial, nu de mică valoare. Chiar dacă nu se menționa în mod special, nu era greu de observat că arareori puteai întâlni un Frayser care să nu fie mândrul posesor al unui exemplar somptuos din strămoșeștile „opere poetice” (tipărite pe spezele familiei și de mult retrase de pe o piață ce se dovedise ostilă). Și totuși, exista un soi de aversiune irațională, când venea vorba să-l onoreze pe marele dispărut, în persoana succesorului său spiritual. Halpin era dezaprobat, în mod aproape general, ca fiind oaia neagră a familiei – intelectual vorbind –, predispus în orice moment să aducă dezonoare turmei, behăind în rime. Frayser-ii din Tennessee erau oameni practici. Nu în sensul comun, de oameni devotați unor țeluri meschine, ci având un dispreț sănătos pentru orice calități nepotrivite sănătoasei vocații pentru politică.

În tânărul Halpin se regăseau, destul de fidel, cele mai multe dintre însușirile intelectuale și morale atribuite faimosului bard colonial de istorie și de tradițiile familiei. Totuși, ca să fim dreپți, trebuie să recunoaștem că moștenirea divinului har, a talentului poetic, era mai mult o presupunere. Nu numai că nu se știa despre el să îi fi dat vreodată târcoale muzei dar, cinstit vorbind, nu ar fi putut scrie corect nici măcar un vers, chiar dacă de asta atârna scăparea sa din ghearele Ucigașului Înțelepților^[4]. Cu toate acestea, nu se putea ști dacă harul adormit nu avea să se

trezească odată și să se năpustească asupra lirei.

Oricum, până una, alta, tânărul era cam flușturistic. Între mama sa și el exista cea mai perfectă dintre simpatii căci, în secret, doamna era, ea însăși, un devotat discipol al marelui răposat, Myron Bayne. Altminteri, cu tactul specific sexului slab, pe bună dreptate și îndeobște admirat (în ciuda calomniatorilor care susțineau, cu insistență, că tactul este totuna cu șiretenia), doamna avusese mereu grijă să ascundă această slăbiciune a sa oricărei priviri, în afara aceleia care i-o împărtășea. Vinovăția lor comună în această privință îi lega și mai tare. Dacă în tinerețe mama îl „răsfătase” pe Halpin, cu siguranță și el făcuse totul pentru a fi alintat. Pe măsură ce creștea, apropiindu-se de vârsta bărbăției – câtă bărbăție poate avea un tânăr sudist care nu e interesat de rezultatele electorale – atașamentul dintre el și frumoasa sa mamă, căreia încă de mic îi spunea Katy, devenea tot mai puternic. Firile lor romantice manifestau, cu putere, acel fenomen disprețuit, al dominației factorului sexual asupra tuturor relațiilor umane, care întărește, îndulcește și înfrumusețează chiar și relațiile consangvine. Cei doi erau aproape de nedespărțit, iar străinii, văzându-i cum se poartă unul cu celălalt, nu de puține ori îi confundau cu doi îndrăgostiți.

Într-o zi, Halpin Frayser a intrat în budoarul mamei sale și, străduindu-se vizibil să pară calm, a sărutat-o pe frunte, s-a jucat cu o buclă din părul ei negru corb, care scăpase din prinsoarea agrafelor, și a zis:

— Katy, te-ar deranja foarte tare dacă aș pleca în California pentru câteva săptămâni?

Katy nu avea nevoie să rostească răspunsul la această întrebare. Obrajii săi roșii dădură instantaneu răspunsul. Evident, o deranja foarte tare, și lacrimi țâșniră din ochii căprui și mari, drept mărturie în plus.

— Vai, fiule, spuse ea, privindu-l în sus cu infinită tandrețe. Trebuia să mă aștept la asta. Doar am stat trează jumătate de noapte, plângând, pentru că bunicul Bayne mi-a apărut în vis. Stătea în picioare lângă portretul său, tânăr și cum nu se poate mai frumos, și arăta cu degetul către portretul tău, de pe același perete. Și când m-am uitat, mi s-a părut că nu pot să-ți văd trăsăturile; pe

față aveai pictată o pânză, de felul celor ce se pun morților. Când i-am povestit, tatăl tău a râs de mine, dar noi doi, dragul meu, știm că lucrurile de felul acesta nu sunt degeaba. Iar în josul pânzei, pe gâtul tău, am văzut urmele unor mâini – iartă-mă că îți spun toate astea, dar noi nu suntem obișnuiți să ascundem astfel de lucruri unul de altul. E posibil ca tu să dai o altă interpretare. Poate să nu însemne că pleci în California. Sau mă vei lua cu tine?

În lumina dovezii recent descoperite, trebuie spus că fiul, mult mai rațional, nu împărtășea această interpretare a visului. Cel puțin pentru moment, el avea convingerea că visul prevestea o nenorocire mai simplă și mai grabnică decât o vizită pe coasta Pacificului, chiar dacă nu la fel de tragică. Halpin Frayser credea că avea să fie gătit de grija maternă.

— Nu-i așa că există niște izvoare tămăduitoare în California? a reluat doamna Frayser discuția, înainte ca Halpin să apuce a-i spune care era adevărata interpretare a visului – un loc unde se vindecă omul de reumatism și nevralgie? Uite, degetele îmi sunt înțepenite și sunt aproape sigură că mi-au dat mari dureri în somn.

A întins mâinile și i le-a arătat. Istoricul nu poate preciza ce diagnostic a găsit tânărul cu cale să ascundă în spatele unui zâmbet, dar, după opinia lui, arareori au fost supuse unui control medical degete atât de puțin înțepenite și care să arate mai puține semne de durere.

Rezultatul a fost că, dintre cele două personaje ciudate, amândouă având noțiuni la fel de ciudate despre datorie, unul a plecat în California, așa cum o cereau interesele clientului său, iar celălalt a rămas acasă, potrivit unei dorințe pe care soțul o nutrea aproape inconștient.

Într-o noapte întunecată, pe când se afla la San Francisco, Halpin Frayser se plimba pe faleza orașului. Deodată, cu o repeziciune care l-a surprins și l-a debusolat, s-a trezit marinar. De fapt, a fost „shanghaizat”^[5] la bordul unui splendid vapor, cu care a călătorit spre un ținut îndepărtat. Dar nenorocirile sale nu s-au încheiat aici, căci vasul a eșuat pe o insulă a Pacificului de Sud și abia după șase ani supraviețuitorii au fost salvați de o goeletă de negoț, fiind aduși înapoi la San Francisco.

Deși sărac la pungă, Frayser nu era mai puțin mândru decât

fusesse în acele vremuri ce i se păreau de mult, de mult trecute. Nu accepta ajutor din partea străinilor, locuind cu un tovarăș de naufragiu în apropierea orașului St. Helena. În vremea aceea, pe când aștepta vești și bani de acasă, a plecat la vânătoare și a visat.

III

Năluca ce i s-a arătat în vis, în pădurea bântuită – lucrul acela care semăna atât de mult, și totuși atât de puțin, cu mama sa –, era oribilă! Nu îi stârnea în suflet nici dragoste, nici dor. Nu venise însoțită de amintirile plăcute ale unui trecut de aur, nu-i inspira vreun sentiment. Toate emoțiile sale mai subtile fuseseră înghițite de frică. A încercat să se întoarcă și să fugă din calea ei, dar picioarele îi erau de plumb, nu era în stare să le miște. Neputincioase, brațele îi atârnavă pe lângă corp. Nu-și putea mișca decât ochii, dar pe ei nu îndrăznea să-i dezlipească de globii fără strălucire ai acelui spectru, despre care știa că este nu un suflet fără trup, ci ființa cea mai înspăimântătoare dintre toate câte împânzeau pădurea aceea bântuită – un trup fără suflet! În privirea ei fixă nu erau nici dragoste, nici milă, nici inteligență, nimic la care să poată implora îndurarea. „Un apel nu poate minți” se gândi el, cu o absurdă revenire la jargonul profesional. Situația devenise sinistă ca lumina unei țigări aprinse în întunericul unui cavou.

O vreme – care i s-a părut așa de lungă, încât pământul albi de ani și de păcate – pădurea bântuită dispăru din mintea lui, cu toate șoaptele și sunetele. Își atinsese scopul, prin acest apogeu al teroriilor. Spectrul rămăsese la un pas distanță, privindu-l cu răutatea primitivă a unei fiare sălbatice. Apoi își aruncă brațele înainte și se repezi asupra lui cu o cruzime înspăimântătoare! Faptul declanșă în Halpin toate energiile fizice, fără a-i descătușa însă și voința. Mintea îi era încă vrăjită, dar trupul vânos și membrele agile, înzestrate cu o nebunească și oarbă viață proprie, au rezistat, îndârjit și cu tărie. Pentru o clipă, i se păru că privește, ca un spectator, această luptă nefirească dintre o inteligență fără viață și o mașinărie care respiră. Așa se întâmplă în vise. Pe urmă își recăpătă identitatea, ca și cum ar fi făcut un salt înapoi în propriul trup. Dar robotul încordat în care se transformase era dirijat de o voință tot atât de puternică și de pătrunzătoare ca aceea a

hidosului său adversar.

Dar care muritor este, oare, în stare să reziste unei creaturi născocite de propriile vise? Imaginația care naște monstrul este, implicit, învinsă, rezultatul luptei este însuși motivul ei. În ciuda zbaterilor, în ciuda forței și agitației lui, care păreau să se fi pierdut în gol, Halpin simțea degetele înghețate strângându-i-se în jurul beregatei. Împins jos, spre pământ, văzu, la doar o palmă distanță deasupra sa, chipul livid și supt. Apoi, totul s-a întunecat. Un zgomot ca de tobe bătând în depărtare, un murmur de voci învălmășite, un țipăt stingher și ascuțit care le reduse pe toate la tăcere – și Halpin Frayser visă că a murit.

IV

Noaptea caldă și senină a fost urmată de o dimineată înecată în ceață. Cam pe la mijlocul după-amiezii, fantoma unui nor, o scamă, abia ceva mai densă ca atmosfera și ușoară ca un abur, putea fi văzută atârând de versantul vestic al Muntelui St. Helena, sus, de-a lungul înălțimilor golașe de pe creastă. Era atât de firavă, de diafană – ca o închipuire devenită realitate – încât cineva ar fi putut spune: „Privește repede! O să dispară într-o clipă.”

Într-o clipă, însă, ea a devenit considerabil mai mare și mai densă. Pe când se ținea agățată de munte cu o margine, cu cealaltă ajungea din ce în ce mai departe, în aerul de deasupra pantelor de jos. În același timp, se întindea spre nord și sud, unindu-se cu mici petice de pâclă, care păreau să se nască pe versanții muntelui, la același nivel, anume ca să fie absorbite de ea. Crescu astfel, până când piscul fu ascuns privirilor dinspre vale, iar peste aceasta însăși se întinse un nesfârșit baldachin, opac și cenușiu. La Calistoga, care se afla chiar la începutul văii și la poalele muntelui, noaptea fusese lipsită de stele, iar dimineata, de soare. Ceața se afunda în vale, ajungând spre sud, înghițind fermă după fermă, până când a ascuns în ea orașul St. Helena, la zece kilometri depărtare. Praful de pe drum nu se mai ridica, copacii picurau de umezeală, păsările ședeau mute în frunzișul lor. Lumina dimineții era palidă și ofilită, fără culoare sau văpaie.

La prima geană a zorilor, doi bărbați părăseau orașul St. Helena, îndreptându-se pe drumul către Calistoga, spre nord, în susul văii.

Duceau pe umăr puști, dar niciun cunoscător într-ale lucrurilor de acest fel nu i-ar fi confundat cu niște vânători de păsări sau animale. Unul era ajutor de șerif în Napa și celălalt, detectiv în San Francisco; se numeau Holker și Jaralson. Plecaseră să vâneze un om.

— Cât este de departe? întrebă Holker, în timp ce mergeau.

Pașii lor lăsau urme albicioase sub coaja înmuiată a prafului de pe drum.

— Biserica Albă? Mai avem doar vreun kilometru, i-a răspuns celălalt. Apropo, a adăugat el, nu e nici albă și nici nu e biserică. Este clădirea unei școli abandonate, cu pereții decolorați de vreme și lipsă de îngrijire. Odinioară, când era albă, aici se țineau și slujbe religioase, iar în spatele ei se află un cimitir, care l-ar încânta pe un poet. Ghicești de ce am trimis după tine și ți-am spus să vii înarmat?

— Nu mi-am bătut niciodată capul cu chestiuni dintr-astea. Am considerat întotdeauna că ești vorbăreț când sosește momentul. Dar, dacă pot să dau un răspuns, cred că vrei să te ajut să arestezi unul din cadavrele din cimitir.

— Îți amintești de cazul Branscom? zise Jaralson, tratând gluma tovarășului său cu indiferența pe care o merita.

— Tipul care i-a tăiat nevastă-sii beregata? Cum să nu! Am irosit o săptămână de muncă la cazul lui și nu m-am ales decât cu cheltuielile. Există o recompensă de cinci sute de dolari pe capul lui, dar nimeni dintre noi nu l-a zărit. Doar nu vrei să spui...

— Ba da. A fost tot timpul sub nasul vostru, băieți. Vine noaptea în vechiul cimitir de la Biserica Albă.

— Al dracu'! Acolo au înmormântat-o pe nevastă-sa.

— Păi, ar fi trebuit să aveți atâta minte cât să bănuți că, la un moment dat, se va întoarce la mormântul ei.

— Ultimul loc unde l-ar fi așteptat cineva să revină.

— Dar epuizaserăți toate celelalte variante. Când am aflat că le-ai ratat pe toate, m-am pus să-l pândesc acolo.

— Și l-ai dibuit?

— Pe dracu'! M-a dibuit el pe mine. Ticălosul mi-a căzut în spate – m-a ținut cu mâinile sus și m-a trimis la plimbare. Doar grația divină l-a făcut să nu mă ciuruiască. Tipul e bun de tot și, dacă ești

în pană de bani, cred că mie îmi ajunge jumătate din recompensă.

Holker a râs cu gura până la urechi, explicându-i că niciodată creditorii săi nu fuseseră mai insistenți.

— N-am vrut decât să-ți arăt locul și să facem împreună un plan, a explicat detectivul. Și m-am gândit că ar fi mai bine să fim înarmați, chiar și în timpul zilei.

— Eu cred că tipul nu e întreg la minte. Recompensa se dă pentru capturarea și condamnarea lui. Dacă e nebun, scapă de condamnare.

Holker era atât de profund afectat de posibilul eșec al justiției, încât se opri automat în mijlocul drumului, pentru ca apoi să-și reia mersul, cu o înflăcărare mult diminuată.

— Ce-i drept, cam așa și arată, fu de acord Jaralson. Trebuie să recunosc că n-am văzut în viața mea un ticălos mai netuns, neras, neglijent și tot ce vrei, în afara membrilor străvechii și respectabilei tagme a vagabonzilor. Dar am făcut o fixație pentru el și nu mă pot hotărî s-o las baltă. Oricum, ne așteaptă gloria. Niciun alt suflet nu știe că el se află de partea asta a Munților Lunii.

— E-n ordine, consimți Holker, mergem să vedem „locul unde curând vei odihni” – a adăugat el cu o expresie favorită, odinioară, pe pietrele funerare – vreau să zic, dacă se plictisește bătrânul Branscom de tine și de impertinența ta băgăcioasă. Apropo, mai deunăzi am auzit că, de fapt, numele lui nu e Branscom.

— Dar care?

— Nu-mi aduc aminte. Îmi pierdusem complet interesul pentru tip și nu mi l-am fixat în memorie, ceva de genul Pardee. Femeia căreia a avut prostul gust să-i taie gâtul era văduvă, atunci când a întâlnit-o. Venise în California să-și caute niște rude. Sunt persoane care fac asta uneori. Dar cunoști toate astea.

— Desigur.

— Totuși, dacă nu știi numele lui real, cum ai reușit să găsești mormântul potrivit? Cel care mi-a spus numele zicea că e gravat pe piatra de mormânt a femeii.

— Păi, nu știu care este mormântul. (Jaralson părea oarecum reținut în a-și recunoaște ignoranța asupra unui element atât de important al planului său.) Eu am supravegheat zona, în general. O parte din treaba noastră acum, în dimineața asta, este să

identificăm mormântul. Uite, aia e Biserica Albă.

Multă vreme, drumul fusese mărginit de câmpuri, pe ambele părți, dar acum pe partea dreaptă era o pădure de stejari, *mandrohos* și molizi gigantiști, din care nu se vedea decât partea inferioară a trunchiurilor, nedeslușite și fantomatice în ceață. Tufișurile ce creșteau sub ei erau dese, pe alocuri, dar nu de nepătruns. Preț de câteva clipe, Holker nu văzu nimic din clădire, dar, când se întoarseră spre pădure, aceasta i se dezvălui, imensă și îndepărtată, ca un contur gri, prin ceață. După alți câțiva pași, deveni clară, se afla la o întindere de braț, înnegrită de umezeală și neînsemnată ca dimensiuni. Avea forma obișnuită a unei școli de țară, din stilul architectural de tip „cutie de pantofi”. Temelia era din piatră, acoperișul, plin de mușchi, iar în ochiurile goale ale ferestrelor de mult nu mai erau nici geamuri, nici cercevele. Dărăpănată, dar nu în ruină, ea era substitutul tipic californian pentru ceea ce adepții străini ai ghidurilor de călătorie îndeobște cunosc drept „monumente ale trecutului”. Abia aruncând o privire la construcția aceea banală, Jaralson a pătruns în tufărișul din spatele ei.

— Am să-ți arăt unde m-a prins, spuse. Acesta e cimitirul.

Ici și colo, printre tufișuri, erau mici împrejmuiri de morminte, uneori doar câte unul. Nu-ți dădeai seama ce sunt decât după pietrele decolorate sau lespezile putrezite de lemn, puse la un capăt sau altul, înclinate în toate direcțiile, unele culcate la pământ. Sau după gardulețele în ruină care le înconjurau sau, mai rar, chiar după movilița din care, printre frunzele căzute, străbătea pietrișul. În multe dintre cazuri, nimic nu mai marca locul unde zăceau rămășițele vreunui biet muritor, în afara unei depresiuni în sol, mai perenă chiar decât golul din sufletele celor ce-l jelișeră. Lăsând în urmă „un cerc larg de prieteni îndurerați”, fusese, la rândul lui, abandonat de aceștia. Potecile, dacă existaseră vreodată, erau acum de mult distruse. Copaci de proporții impunătoare fuseseră lăsați să crească din morminte, împingând în lături, cu crengile sau rădăcinile lor, gardulețele împrejmuitoare. Peste toate plutea un aer de abandon și mină, care nu pare niciunde mai potrivit decât într-un sat al morților uitați.

În timp ce bărbații își croiau drum prin tufărișul de lăstari tineri,

Jaralson, care era în frunte, se opri brusc și-și duse pușca la umăr. Nemișcat, a șoptit un avertisment și a rămas cu ochii ațintiți pe ceva aflat în față. Deși nu vedea nimic, împiedicat fiind de tufe, tovarășul lui l-a imitat cât a putut de bine, așteptând să vadă ce va urma. O clipă mai târziu, Jaralson înainta cu precauție, urmat de celălalt.

Sub crengile unui molid imens zăcea cadavrul unui bărbat. Aplecați în tăcere asupra lui, cei doi au observat acele detalii care sar mai întâi în ochi: fața, expresia, hainele – tot ceea ce poate răspunde prompt și simplu unei curiozități mute și înțeleghătoare.

Trupul zăcea întins pe spate, cu picioarele larg desfăcute. Avea un braț întins deasupra capului, iar celălalt, dus pe o parte, era strâns îndoit, cu mâna la gât. Ambele mâini îi erau încleștate. Întreaga lui atitudine era aceea a unei rezistențe disperate, dar inutile – la ce anume, însă?

În apropiere se găseau o pușcă și o tolă de vânător, din plasa căreia ieșeau penele unor păsări. De jur împrejur erau semne de luptă violentă: mici lăstari de stejar otrăvitor^[6], îndoiți și jupuiți de frunze și coajă; frunziș mort și putrezit, adunat de altcineva, în grămezi, la picioare; în dreptul coapselor erau urmele incontestabile ale unor genunchi.

Natura acelei lupte devenea clară, o dată ce te uitați mai atent la cadavru. Dacă pieptul și mâinile acestuia erau albe, gâtul și capul erau vineții, aproape negre. Umerii stăteau sprijiniți de un dâmb scund, iar capul era răsucit pe spate, într-un unghi imposibil, cu ochii dilatați privind gol în spate, în direcția opusă picioarelor. Limba, umflată și neagră, ieșea afară dintr-o gură plină de spumă. Gâtul avea contuzii oribile. Nu erau doar simple urme de degete, ci vânătăi și jupuituri, produse de două mâini puternice care se înfundaseră, pur și simplu, în carnea moale, păstrând strânsoarea strașnică mult după clipa morții. Pieptul, gâtul, fața erau ude. Hainele îi erau îmbibate, iar picături de ceață condensată îi împodobeau părul și mustața.

Cei doi observaseră toate acestea fără să vorbească, aproape dintr-o privire. Apoi Holker a spus:

— Nenorocitul! A avut multe de îndurat.

Jaralson supraveghea vigilent pădurea, cu ambele mâini pe

pușcă, cu piedica trasă și degetul pe trăgaci.

— Asta-i opera unui obsedat, spuse, fără să-și ia ochii de la pădurea mărginașă. Branscom-Pardee a făcut-o.

Ceva, pe jumătate ascuns în frunzele răvășite de pe jos, îi atrase atenția lui Holker. Îl ridică și îl deschise. Avea foi albe de hârtie, pentru însemnări, și pe prima pagină era scris numele „Halpin Frayser”. Pe următoarele câteva foi, scrise cu roșu – parcă mâzgălite în grabă și aproape ilizibil – erau niște versuri. Holker le-a citit cu glas tare, în timp ce, tovarășul lui continua să supravegheze granițele cețoase și nedeslușite ale strâmtului lor univers, găsind, în sunetul picăturilor de pe fiecare creangă încărcată de apă, prilej de a fi și mai prudent:

*Sub un ciudat descântec, firea mi-a stat robită
De bezna așternută-n pădurea bântuită.
Mirt și chiparoși prin crengi se înfrăteau
Într-o adânc de tristă unire tâlcuită.*

*Îngândurata salcie și tisa tot șopteau;
Mai jos, virnanț^[7] și reaua mătrăgună se-mpleteau
Cu fiori de paie, în ciudate forme
Triste. Și oribile urzici în noapte tot creșteau.*

*Nici ciripit de păsări, nici zumzet de roire,
Nici chiar o mică frunză-n prielnică suflare.
Văzduhu-i fără vlagă, nemișcat.
Însă Tăcerea-i vie, printre copaci, o boare.*

*Strigat-am tare! Dar blestemul încă a rămas,
Lipit de-a mea voință, de-al meu glas.
Eram fără de suflet și inimă, stingher.
Și m-am luptat cu negre prevestiri de aprig ceas!*

În fine, oarba...

Holker s-a oprit din lectură; nu mai era scris nimic. Manuscrisul

se întrerupea în mijlocul unui vers.

— Parcă ar fi o poezie de Bayne, comentă Jaralson, care era oarecum erudit, în felul său. Atenția îi fusese distrasă și acum se uita la cadavru.

— Cine e Bayne ăsta? întrebă Holker, destul de puțin interesat.

— Myron Bayne este un poet care a scris în anii de început ai națiunii, acum mai bine de un secol. A scris chestii destul de lugubre. Am o antologie a operelor sale. Poezia asta nu este printre ele, probabil a fost omisă, din greșeală.

— E frig, zise Holker. Hai să plecăm de aici, trebuie să-l chemăm pe legistul din Napa.

Jaralson nu spuse nimic, dar făcu un gest de supunere. Trecând pe lângă mica ridicătură de pământ, pe care zăceau capul și umerii mortului, picioarele lui se loviră de ceva tare, sub putregaiul frunzelor de pădure. A făcut efortul de a-l scoate la vedere, cu o lovitură de picior. Era o lespede din lemn, căzută. Pe ea, aproape indescifrabil, era scris:

CATHERINE LARUE

— Larue! Larue! exclamă Holker, brusc însuflețit. Păi, ăsta este numele real al lui Branscom. Nu e Pardee. Doamne, acum îmi amintesc totul – pe femeia omorâtă o chema Frayser!

— Aici se ascunde un mister mârșav, spuse detectivul Jaralson. Nu-mi plac chestiile de genul ăsta.

Din ceață, parcă de foarte departe, ajunse la ei sunetul unui râs. Era un râs înăbușit, nemilos și cumpănit, la fel de vesel ca hohotul hienei, noaptea, când iese după pradă. Creștea treptat, mai tare, tot mai tare, mai clar, mai limpede și mai înspăimântător, până când păru că a ajuns chiar la marginea cercului strâmt al vizibilității lor. Era un hohot așa de nefiresc, de inuman, de drăcesc, încât îi umplu de o groază copleșitoare pe cei doi inimoși vânători de oameni. Nu-și mișcară armele. Nici măcar nu se gândiră la ele. Amenințarea acelui sunet oribil nu era de întâmpinat cu pușca. Așa cum se născuse, din tăcere, la fel se și stinse. Din apogeul unui țipăt, care aproape le luase auzul, se stinse în depărtare, până când ultimele note – lipsite de bucurie și mecanice – se cufundară în tăcere,

undeva, nedeslușit.

SECRETUL DIN TRECĂTOAREA MACARGER

La nord-vest de Dealul Indianului, cam la zece kilometri în linie dreaptă, se află Trecătoarea Macarger. Nu este chiar o trecătoare, ci o doar o adâncitură între două culmi împădurite, nu prea înalte. De la gura și până la fundul trecătorii – căci, asemenea râurilor, trecătorile au și ele propria lor anatomie – distanța nu-i mai mare de trei kilometri și doar într-un singur loc lățimea albiei depășește vreo doisprezece metri. De-a lungul malurilor sale, pârâiașul ce udă iarna trecătoarea și seacă la primul semn de primăvară nu are teren neted. Pantele abrupte ale dealurilor, acoperite din belșug cu tufe încâlcite de merișor, nu sunt despărțite decât de latul albiei. Nimeni nu intră în Trecătoarea Macarger, în afara vreunui vajnic vânător ocazional de prin împrejurimi, și nimeni nu o știe, nici chiar numai după nume, la mai mult de opt kilometri depărtare. În jurul ei se găsesc forme mult mai vizibile și totuși anonime, așa că poți încerca în van să-i afli originea, întrebând localnicii.

Pe la mijlocul drumului între gura și capătul Trecătorii Macarger, dealul aflat pe partea dreaptă, cum urci în amonte, e despicat de un alt defileu, scurt și fără apă, iar la întâlnirea celor două se află o zonă netedă de vreo jumătate de hectar. Cu câțiva ani în urmă, acolo se afla o casă veche din scânduri, cu o singură încăpere. Să înțelegi cum fuseseră puse laolaltă părțile componente ale casei, oricât de simple ar fi fost ele, într-un loc atât de inaccesibil, poate să-ți dea satisfacții, dar nu îți este și de folos.

Poate că albia pârâului fusese odinioară un drum. Sigur este că, într-o vreme, trecătoarea era migălos prospectată de mineri, care trebuie să fi avut cum să ajungă aici, măcar cu animalele de povară care le cărau unelte și provizii. Se pare însă că profiturile nu au justificat niște investiții mai consistente pentru a lega Trecătoarea Macarger cu vreun centru al civilizației măcar atât de marcant încât să aibă un joagăr.

Casa era, totuși, acolo, cel puțin o bună parte din ea. Îi lipseau ușa și o ramă de fereastră, iar căminul de piatră și lut se năruise formând o grămadă nu prea atrăgătoare, năpădită de buruieni. Mobila – probabil modestă – câtă o fi fost, ca și mai toate dranițele

de la exterior care protejau pereții de ploaie, serviseră de combustibil la focurile de tabără ale vânătorilor. Așa cum servise, probabil, și ghizdul de lemn al unei fântâni vechi care, în vremea despre care vă povestesc, exista sub forma unei scobituri, destul de largă, dar nu prea adâncă, aflată în apropiere.

Într-o după-amiază din vara lui 1874, am lăsat în urmă Trecătoarea Macarger și strâmta vale către care se deschide și am urmat albia seacă a pârâului. Eram la vânătoare de prepelițe și adunasem în tolba vreo duzină de păsări, când am ajuns la casa de care v-am spus și de a cărei existență nu avusesem habar până atunci. După ce am inspectat ruinele, fără prea mare băgare de seamă, m-am întors la sportul meu și, cum nu mi-a mers prea rău, am lungit-o până aproape de apusul soarelui.

Atunci mi-am dat seama că eram departe de orice zonă locuită – prea departe ca să ajung la vreuna înainte de căderea nopții. Dar aveam ce mânca, tolba mi-era plină, iar casa mă putea adăposti. Nu era însă nevoie de adăpost într-o noapte senină și uscată, pe dealurile de sub masivul Sierra Nevada, unde poți dormi confortabil pe ace de pin, fără să ai nevoie să te învelești.

Mi-e dragă noaptea și iubesc singurătatea, așa că am decis repede să dorm în aer liber. Până s-a întunecat, eu îmi făcusem deja patul din crengi și fân într-un colț al camerei și frigeam o prepeliță la focul pe care-l aprinsesem în vatră. Fumul ieșea din căminul năruit.

Cu o strălucire plăcută, focul lumina încăperea. Îmi luam cina simplă și beam dintr-o sticlă restul de vin roșu care îmi servise întreaga după-amiază drept apă, pe care nu o poți găsi în zonă. Mă încerca un sentiment de confort pe care nici condițiile mai bune de masă și adăpost nu ți-l dau întotdeauna.

Totuși, ceva lipsea. Mă simțeam confortabil, dar nu în siguranță. Mă surprindeam ținând cu privirea cadrul ușii și ochiul gol al ferestrei mai des decât ar fi fost firesc. Dincolo de cele două deschizături era un întuneric absolut, iar eu nu-mi puteam reprimă un anume sentiment de teamă, căci imaginația mea își înfățișase lumea de dincolo de ele și o populase cu ființe neprietenoase, naturale și supranaturale. La loc de cinste printre acestea se numărau ursul grizzly, despre care știam că mai poate fi întâlnit

uneori în regiune, și fantomele, despre care aveam motive să cred că nu le prea întâlnești pe acolo. Din nefericire, sentimentele noastre nu respectă întotdeauna legea probabilităților, iar mie, în noaptea aceea, posibilul și imposibilul mi se păreau la fel de neliniștitoare.

Oricine are experiență în acest domeniu trebuie să fi observat că omul înfruntă pericolele reale și imaginare ale nopții cu mult mai puțină teamă dacă e sub cerul liber decât dacă se află într-o casă fără ușa. Mi-am dat seama de asta în timp ce, întins în culcușul meu de frunze din colțul de lângă cămin, am lăsat focul să se stingă. Sentimentul unei prezențe malefice și amenințătoare deveni atât de puternic, încât eram incapabil să-mi iau ochii de la ușa care, în întunericul din ce în ce mai profund, părea tot mai neclară. Și, când ultima flăcăruie licări și se stinse, am apucat pușca pe care o pusesem alături de mine și am îndreptat-o în direcția unei intrări de acum invizibile. Cu degetul mare pe una din piedici, cu respirația oprită și mușchii încordați și țepeni, eram gata să apăs pe trăgaci. Apoi, rușinat și plin de remușcări, am pus arma jos. De cine îmi era teamă și de ce? Mie, mai obișnuit cu noaptea decât cu fața omenească, mie, care din reminiscențele superstițiilor transmise din tată-n fiu și de care niciunul din noi nu este pe deplin eliberat dădusem singurătății, întunericului și tăcerii un farmec și o chemare atrăgătoare! Nu eram în stare să-mi înțeleg nebunia și, pierzând în ipoteze chiar obiectul presupunerilor, am adormit. Și atunci am visat.

Mă aflu într-un oraș mare dintr-un ținut străin – un oraș ai cărui oameni erau la fel cu mine, dar cu mici diferențe de limbă și de îmbrăcăminte. Dar nu puteam spune cu exactitate ce anume erau, căci percepția mea asupra lor era confuză. Pe o culme, al cărei nume îl știam, dar nu-l puteam rosti, un castel domina orașul. M-am plimbat pe o mulțime de străzi, unele largi și drepte, cu clădiri înalte și moderne, altele strâmte, mohorâte și întortocheate, pe sub frontoane de case vechi și pitorești. Balcoanele lor, ieșite în stradă și împodobite cu ornamente sculptate în lemn și piatră, aproape se îngemănau deasupra capului meu. Căutam o persoană necunoscută, dar pe care știam că o voi recunoaște atunci când am să o găsesc. Nu căutam la întâmplare și fără noimă, ci cu

metodă. Am cotit de pe o stradă pe alta fără să ezit, străbătând cu greu o rețea de pasaje încâlcite, fără teama de a mă rătăci.

Curând m-am oprit în dreptul unei uși scunde, în fața unei case de piatră care putea fi locuința unui meșteșugar mai înstărit. Am intrat fără să mă anunț. Încăperea era mobilată sărăcăcios și luminată de o singură fereastră, cu ochiuri mici de geam în formă de romb. Înăuntru se aflau o femeie și un bărbat. Intrarea mea a trecut neobservată, lucru care, în logica viselor, mi se părea întru totul firesc. Cei doi nu-și vorbeau. Stăteau fără să facă nimic, deoparte unul de celălalt, morocănoși.

Femeia era tânără și destul de bine făcută. Avea ochi mari și delicați și o anume frumusețe gravă. Expresia ei mi-a rămas extrem de vie în amintire, dar în vis omul nu prea observă detaliile feței. În jurul umerilor avea un șal în carouri.

Bărbatul era mai în vârstă, brunet și cu o față de om rău. O cicatrice lungă, brăzdându-i obrazul de la tâmpla dreaptă și până la mustața neagră, îl făcea și mai respingător. Nu știu cum să explic mai bine dar, în vis, mi se părea că acea cicatrice îi bântuie fața ca un element separat și nu ca o parte a obrazului. Din clipa în care i-am găsit pe cei doi, am știut că sunt soț și soție.

Nu-mi amintesc prea bine ce a urmat. Totul a devenit neclar și contradictoriu, poate din pricina unor sclipiri de luciditate. Era ca și cum două scene se amestecaseră – scena din vis și locul unde mă aflam de fapt – suprapunându-se, până când cea dintâi se stinse treptat, dispărând. Iar eu am rămas complet treaz în cabana părăsită, pe deplin calm și conștient de situația în care mă aflam.

Frica mea prostească dispăruse. Când am deschis ochii am văzut că focul, care nu arsese complet, se reaprinsese de la o creangă căzută în el și lumina din nou încăperea. Dormisem probabil doar câteva minute, dar visul meu, banal, de altfel, mă impresionase atât de puternic, încât mi-a sărit somnul. La scurt timp, m-am ridicat, am ațâțat tăciunii adunându-i la un loc și mi-am aprins o pipă. Am purces apoi să cuget, ridicol de metodic, la viziunea pe care tocmai o avusesem.

N-aș fi putut spune de ce merita să-i acord atenție. Din primul moment în care am început serios să mă gândesc la chestiune, am recunoscut orașul din vis ca fiind Edinburgh, unde nu am fost

niciodată. Așadar, dacă visul repeta o amintire, aceasta nu putea veni decât din fotografii și descrieri. Recunoașterea acestui fapt m-a tulburat, de parcă ceva din mintea mea insista, în ciuda voinței și a rațiunii, asupra importanței acestor lucruri. Iar acel ceva, orice ar fi fost, pusese stăpânire și pe graiul meu. „Desigur” am spus cu glas tare, fără să vreau, „familia MacGregor venise aici probabil din Edinburgh.”

Nici remarca mea în sine și nici faptul că o făcusem nu m-au surprins atunci câtuși de puțin. Mi se părea cu totul firesc să știu numele celor pe care îi visasem și ceva din povestea lor. Curând însă mi-am dat seama de absurditatea întregii povești. Am răs tare. Și, scuturând scrumul din pipă, m-am întins din nou pe patul meu de crengi și iarbă, de unde priveam absent focul ce se stinge, fără să mă mai gândesc nici la vis, nici la ce era împrejurul meu. Brusc, singura flăcăruie ce mai rămăsese se chirci o clipă și apoi, țâșnind în sus, se ridică deasupra jarului și se stinse în aer. Întunericul era desăvârșit.

Chiar atunci, sau poate cu o clipă înainte ca strălucirea flăcării să se stingă sub ochii mei, s-a auzit un zgomot surd și înfundat, ca și cum un corp greu căzuse la podea, zguduind-o. Am sărit în capul oaselor și am întins mâna într-o parte, pipăind după pușcă. Credeam că vreo fiară sălbatică sărise înăuntru prin fereastra deschisă. În timp ce șubreda construcție mai tremura încă de pe urma impactului, am auzit zgomot de lovituri, târșăit de picioare pe podea și apoi – ca și cum ar fi venit de la doar o lungime de braț depărtare – țipetele ascuțite ale unei femei aflate în agonie. Nu am auzit niciodată un țipăt mai îngrozitor ca acela și nici nu-mi închipuiam că poate exista așa ceva.

M-am speriat grozav. Pentru o clipă, nu am mai simțit nimic altceva în afara terorii care mă cuprinsese! Din fericire, mâna găsisese pușca pe care o căuta și atingerea aceea familiară m-a făcut să-mi revin. Am sărit în picioare, forțându-mi ochii să străpungă întunericul. Zgomotele violenței au încetat dar, mai teribilă ca ele, se auzea acum, la lungi intervale, suflarea slabă și întretăiată a unei ființe vii trăgând să moară!

Când ochii mi s-au obișnuit cu lumina slabă dată de tăciunii din cămin, am distins mai întâi conturul ușii și al ferestrei, mai întunecat

decât pereții. Apoi muchia dintre perete și podea deveni distinctă și, în sfârșit, am putut zări forma și dimensiunile podelei, din perete în perete și pe lung și pe latul ei. Nu era chip să vezi ceva, iar tăcerea era deplină.

Cu o mână ușor tremurând și cu cealaltă încă încleștată pe pușcă, am reaprins focul și am examinat în amănunțime locul. Nicăieri nu era vreun semn că în cabană intrase ceva. În praful care acoperea podeaua se vedeau doar urmele pașilor mei și nimic altceva.

Cum nu aveam chef să ies în întunericul de afară, am rupt câteva cutii ușoare de lemn, pe care le-am găsit în casă, și am mai pus pe foc. Mi-am aprins din nou pipa și mi-am petrecut restul nopții fumând, meditănd și întreținând focul. Nici pentru câțiva ani de viață în plus nu aș mai fi lăsat să se stingă flăcăruia aceea.

Câțiva ani după aceea am întâlnit în Sacramento un tip pe nume Morgan. Un prieten din San Francisco îmi dăduse o scrisoare de prezentare către el. Într-o seară, luam cina la el acasă și am observat atârdate pe perete câteva trofee, care arătau că omul este pasionat de vânătoare. Era adevărat. Și în timp ce-mi povestea unele dintre isprăvile sale, el aminti că a trecut și prin regiunea aventurii mele.

— Domnule Morgan, l-am întrebat cam brusc, cunoașteți în zona aceea un loc numit Trecătoarea Macarger?

— Cred și eu. Doar eu am fost acela care, anul trecut, a relatat ziarelor despre descoperirea unui schelet, chiar acolo.

Nu auzisem despre asta. Se pare că relatările fuseseră publicate în timp ce eu eram plecat pe Coasta de Est.

— Apropo, zise Morgan, știai că numele trecătorii este o denaturare? Ar fi trebuit să se cheme Trecătoarea MacGregor. Draga mea, a adăugat el adresându-i-se soției, domnul Elderson și-a vărsat vinul.

Lucrurile nu stăteau întocmai așa – de fapt, scăpasem paharul din mână cu totul.

— Odinioară, în trecătoare exista o cocioabă – reluă Morgan povestea, de îndată ce dezastrul provocat de lipsa mea de îndemânare a fost înlăturat. Dar, chiar înainte de vizita mea, ea a

fost dărâmată, sau mai bine zis spulberată, căci resturile ei zăceau împrăștiate peste tot. Până și podeaua fusese desfăcută, scândură cu scândură. Între două traverse rămase încă pe loc, eu și tovarășul meu am observat rămășițele unui șal în carouri. Când l-am examinat mai îndeaproape, am văzut că era înfășurat în jurul umerilor unui corp de femeie. Nu mai rămăsese nimic din el în afară de oase, acoperite în parte cu fragmente de îmbrăcăminte și piele înnegrită. Dar hai să o menajăm pe doamna Morgan, adăugă el cu un zâmbet.

Într-adevăr, doamna dădea semne de dezgust.

— Trebuie să-ți spun, a continuat el, că țeasta era fracturată în mai multe locuri, ca și cum ar fi fost lovită cu un obiect ascuțit. Instrumentul însuși, un ciocan, era și el nu departe sub podea, încă pătat de sânge.

Domnul Morgan se întoarse către soție:

— Iartă-mă, draga mea, rosti el cu solemnitate, că pomenesc toate aceste lucruri dezagreabile. Ele sunt, totuși, rezultatul firesc, chiar dacă regretabil, al unei dispute conjugale, fără îndoială provocată de lipsa de supunere a nefericitei soții.

— S-ar cuveni să ți le pot trece cu vederea, răspunse doamna, cu calm. Mi-ai cerut-o doar de atâtea ori, cu exact aceleași cuvinte.

Domnul Morgan părea însă chiar bucuros să-și continue povestea.

— Din cele descoperite, precum și din alte probe, parchetul a decis că femeia decedată, Janet MacGregor, a murit în urma loviturilor aplicate de o persoană necunoscută anchetatorilor. S-a mai spus, însă, și că dovezile îl indicau pe soțul femeii, Thomas MacGregor, ca fiind vinovat. Dar Thomas MacGregor nu a fost găsit niciodată, și nici nu s-a mai auzit nimic despre el. S-a aflat doar că perechea venea din Edinburgh, dar nu... Dragă, nu vezi că domnul Elderson are apă în farfuria pentru oase?

Pusesem un os de pui în bolul cu apă.

— Într-un dulap, am găsit o fotografie a lui MacGregor, dar aceasta nu a ajutat la arestarea lui.

— Poți să mi-o arăți? l-am întrebat.

În fotografie era un bărbat brunet și cu o față de om rău. O cicatrice lungă, ce cobora în diagonală pe obraz, de la tâmpla

dreaptă și până la mustața neagră, îl făcea și mai respingător.

— Apropo, domnule Elderson, spuse amabila mea gazdă, poți să-mi spui de ce m-ai întrebat de Trecătoarea Macarger?

— Mai demult, mi-am rătăcit acolo un asin și întâmplarea m-a tulburat.

— Dragă, a remarcat domnul Morgan, cu intonația mecanică a unui traducător-interpret, pierderea asinului l-a tulburat într-atât pe domnul Elderson, încât și-a pus piper în cafea.

NOAPTE DE VARĂ

Pentru Henry Armstrong, faptul că era îngropat nu reprezenta o dovadă că a murit: niciodată nu se lăsase convins cu ușurință. Totuși, toate simțurile sale îi stăteau mărturie, făcându-l să admită că era într-adevăr îngropat.

Poziția în care se găsea, întins pe spate, cu mâinile încrucișate pe piept și legate cu ceva – deși rupsesse cu ușurință legătura, lucrul nu i-a îmbunătățit situația –, strâmtorarea pe care o simțea întreaga sa ființă, bezna neagră și tăcerea profundă, toate reprezentau dovezi imposibil de respins. Le acceptă, deci, fără să mai caute nod în papură. Era înmormântat.

Dar mort – nu! Era doar foarte, foarte bolnav. Manifesta, de altfel, apatia specifică unui invalid, și nu părea să fie din cale-afară de preocupat de soarta prea puțin obișnuită care îi fusese hărăzită. Nu era nici cine știe ce filosof, ci doar un tip banal și cam nătâng, înzestrat, cel puțin pentru moment, cu o indiferență patologică – organul cu care ar fi trebuit să detecteze iminența unor fapte era amorțit. Așa că, fără a avea vreo idee despre ce-l aștepta, a adormit. Și pacea pogorî asupra lui Henry Armstrong.

Deasupra lui se întâmpla totuși ceva. Era o noapte întunecoasă de vară, străpunsă de scânteierile neregulate ale unor fulgere care veneau dinspre vest, din nori prevestitori de furtună. Acele scurte și bâlbâite iluminări dezvăluiau cu înfiorătoare limpezime monumentele și pietrele de mormânt din cimitir, făcându-le parcă să danseze. Nu era o noapte în care vreun martor demn de încredere să hoinărească prin cimitir. Așa că cei trei bărbați care erau acolo și săpau la mormântul lui Henry Armstrong se simțeau destul de în siguranță.

Doi dintre ei erau tineri studenți ai unei școli medicale aflate la câțiva kilometri distanță. Cel de al treilea era un negru uriaș, pe nume Jess. De mulți ani, Jess era angajatul cimitirului ca om bun la toate. Cum îi plăcea chiar lui să spună, în glumă, cunoștea „fiecare suflet din acel loc”. Judecând însă după ceea ce făcea acum, se putea deduce că locul nu era așa de populat pe cât l-ar fi arătat registrul cimitirului.

Dincolo de zidurile lui, pe latura cea mai îndepărtată de drumul public, aştepta o căruţă cu un cal.

Săpăturile nu erau prea anevoioase. Pământul afânat cu care fusese umplută groapa, cu doar câteva ore mai înainte, nu opunea prea mare rezistenţă şi, curând, a fost scos afară. Nu la fel de uşor le-a fost să scoată sicriul din lăcaşul său. Dar şi asta s-a rezolvat. Jess, care primea ceva în plus pentru aceasta, a deşurubat cu grijă capacul şi l-a pus alături, expunând corpul, îmbrăcat cu pantaloni negri şi cămaşă albă. În acel moment aerul explodează în flăcări, pârâitul unui fulger zgudui pământul şi Henry Armstrong se ridică liniştit în capul oaselor. Cu ţipete nedesluşite, bărbaţii fugiră îngroziţi, fiecare în altă direcţie. Pentru nimic în lume doi dintre ei nu s-ar fi lăsat convinşi să se întoarcă. Dar Jess era din altă plămadă.

În dimineaţa mohorâtă, cei doi studenţi s-au întâlnit la şcoală, palizi şi traşi la faţă din pricina neliniştii şi cu groaza aventurii încă clocotindu-le în sânge.

— Ai văzut? strigă primul.

— Dumnezeule! Da. Ce facem?

S-au dus în spatele clădirii unde, lângă sala de disecţii, au văzut un cal înhămat la o căruţă şi priponit de stâlpul porţii. Au intrat, cu mişcări mecanice. Negrul Jess stătea pe o banchetă, în obscuritate. Se ridică rânjind, tot numai ochi şi dinţi.

— Aştept să mă plătiţi, spuse el.

Gol, întins pe o masă lungă, zăcea trupul lui Henry Armstrong, cu capul mânjit de sânge şi noroi, de la o lovitură de lopată.

DRUM SUB CLAR DE LUNĂ

I. Declarația lui Joel Hetman jr.

Sunt cel mai nefericit dintre oameni. Sunt bogat, respectat, am o educație destul de bună și o sănătate solidă. Deși mă bucur de multe alte avantaje pe care, de obicei, le apreciază cei ce le au și le râvnesc cei ce nu le au, mă gândesc uneori că aș fi mai puțin nefericit dacă toate acestea mi-ar fi fost refuzate. Atunci, contrastul dintre viața mea intimă și cea socială nu m-ar apăsa cu o permanentă și dureroasă atenție. Obligat să fac față lipsurilor și fiind mereu nevoit să mă străduiesc, aș putea, uneori, să uit secretul întunecat care, neconținut, încurcă bănuiala pe care el însuși o naște.

Sunt singurul fiu al lui Joel și al Juliei Hetman. Tatăl meu era un înstărit gentleman de provincie, iar mama, o femeie frumoasă și rafinată. Pe tata îl lega de ea, cu pasiune, ceea ce acum știu că era o devoțiune transformată în gelozie istovitoare. Familia mea locuia la câteva mile de Nashville, în Tennessee. Aveam o casă mare, destul de neregulată ca formă și fără o arhitectură anume, situată la o oarecare distanță de șosea, într-un parc plin de arbori și arbuști.

În vremea despre care scriu, eu aveam nouăsprezece ani și eram student la Yale. Într-o zi am primit o telegramă foarte urgentă de la tata. Respectând ceea ce-mi cerea, fără alte explicații, am plecat pe dată acasă. La gara din Nashville mă aștepta o rudă mai îndepărtată, care mi-a adus la cunoștință motivul pentru care eram chemat: mama fusese ucisă cu sălbăticie – de ce și de către cine nu putea nimeni bănuși. Iată care au fost împrejurările. Tata plecase la Nashville cu afaceri, intenționând să revină în după-amiaza următoare. Însă afacerea cu pricina nu s-a putut încheia și el s-a întors în aceeași seară, sosind chiar înainte de căderea nopții. În declarația dată procurorului, el a explicat că, neavând cheile la el și nevrând să-i deranjeze pe servitori, care se culcaseră, s-a îndreptat spre intrarea din spate, fără vreo intenție anume. În timp ce dădea colțul casei a auzit un zgomot, ca și cum o ușă ar fi fost închisă cu băgare de seamă. Văzu în întuneric, neclar, figura unui bărbat, care

a dispărut, într-o clipă, printre copacii de pe pajiște. L-a urmărit în grabă și a cercetat rapid împrejurimile, cu credința că intrusul era cineva care îl vizitase în taină pe unul dintre servitori. Apoi a intrat pe ușa descuiată și a urcat, în grabă, scările spre camera mamei. Ușa era deschisă și, când a pășit înăuntru, prin întunericul deplin, s-a împiedicat și a căzut, cât era de lung, peste ceva greu, întins la podea. Nu mai dau alte detalii. Era biata mea mamă, moartă prin strangulare!

Din casă nu fusese luat nimic, servitorii nu au auzit niciun zgomot și, cu excepția acelor oribile semne ale unor degete de pe gâtul moartei – Doamne, numai de le-aș putea uita! –, nu s-au găsit niciodată urme ale crimei.

Mi-am abandonat studiile și am rămas alături de tatăl meu, care, așa cum era de așteptat, s-a schimbat enorm. Tata a fost întotdeauna o fire liniștită, taciturnă, dar acum căzuse într-o adâncă tristețe, așa încât nimic nu-i atrăgea atenția. Și totuși, orice sunet de pași sau o ușă închisă brusc trezea în el un interes repede schimbător. Cineva ar fi putut să-l numească teamă. La orice emoție a simțurilor tresărea vizibil și, uneori, devenea palid, pentru ca mai apoi să recadă într-o apatie melancolică. Cred că era, cum se spune, „cu nervii la pământ”. Cât despre mine, atunci eram mai tânăr decât sunt acum și asta spune multe. Tinerețea înseamnă Galaad^[8], leac pentru orice rană. Ah, de-aș mai putea trăi din nou pe acel tărâm minunat! Fără să fi cunoscut până atunci durerea, nu știam cum să înțeleg pierderea pe care o suferisem. Nu puteam măsura exact forța loviturii pe care o primisem.

Într-o noapte, la câteva luni după teribila întâmplare, mă întorceam acasă din oraș, împreună cu tatăl meu. Luna plină era de trei ore deasupra liniei orizontului. Întregul peisaj campestru era dominat de liniștea solemnă a unei nopți senine de vară. Singurele sunete care se auzeau până departe erau zgomotele pașilor noștri și cântecul neobosit al greierilor. Umbrele negre ale copacilor de pe margine cădeau de-a curmezișul drumului și lăsau, în scurtele spații dintre ele, o strălucire albă fantomatică. Ne apropiam de poarta casei noastre. Fațada se afla în umbră și nu se zărea nicio lumină aprinsă. Deodată, tata s-a oprit și m-a apucat de braț, rostind aproape fără glas:

- Doamne, Dumnezeu! Ce este asta? Ce poate fi?
- Nu aud nimic, tată, i-am spus.
- Dar uite! Privește! a mai spus, arătând drept înainte, pe drum.
- Nu este nimic. Haide, tată, hai să intrăm, nu te simți bine.

Mi-a eliberat brațul și a rămas în mijlocul drumului luminat ca ziua, țeapăn și nemișcat, privind țintă, parcă fără judecată. În lumina lunii, fața îi era de o paloare și o imobilitate care te întristau nespus. Numaidecât o porni îndărăt, pas după pas, fără a-și lua vreo clipă privirea de la ceea ce vedea sau credea că vede. M-am răsucit pe jumătate, ca pentru a-l urma, dar am rămas pe loc, șovăind. Nu-mi amintesc să fi avut vreun sentiment de teamă, dacă nu cumva aceasta s-a manifestat ca un fior grăbit, de parcă un vânt înghețat mi-ar fi atins fața și mi s-ar fi înfășurat în jurul trupului, din cap până în picioare. Îi simțeam adierea prin păr.

În acel moment, atenția mi-a fost atrasă de o lumină ce apăruse brusc la una din ferestrele de la etaj ale casei. O slujnică, trezită de nu se știe ce misterioasă prevestire de rău, își ascultase un inexplicabil imbold și aprinsese o lampă. Când m-am întors din nou să mă uit după tata, dispăruse. Și, în toți anii de atunci încolo, nicio știre despre soarta lui nu a ajuns până la mine.

II. Declarația lui Caspar Grattan

Astăzi se cheamă că trăiesc. Măine, mâna de lut care am fost, timp de mult prea multă vreme, va zace fără viață, aici, în această cameră. Dacă oarecine va ridica pânza de pe acest trup prea puțin plăcut, va fi doar ca să-și satisfacă o curiozitate morbidă. Unii, fără îndoială, vor merge mai departe și vor întreba: „Cine a fost?” Prin cele ce scriu aici ofer singurul răspuns pe care pot să-l dau – Caspar Grattan. Sigur, asta ar trebui să fie suficient. Numele a servit puținelor nevoi pe care le-am avut, timp de douăzeci de ani dintr-o viață a cărei vârstă nu o cunosc. E drept, mi l-am ales singur, dar numai pentru că nu l-am știut pe cel la care eram îndreptățit. Oricine trebuie să poarte un nume pe lumea asta. Chiar dacă el nu stabilește identități, măcar nu se ajunge la confuzii. Deși unii sunt știuți doar după numere care, nici ele, nu mi se par mijloace potrivite pentru diferențiere.

Să vă dau un exemplu: treceam într-o zi pe o stradă dintr-un oraș, departe de aici, când am dat peste doi bărbați în uniformă de poliție. Unul dintre ei s-a oprit puțin și, privindu-mă curios, drept în față, i-a spus tovarășului său: „Omul acesta arată ca un 767.”^[9] Ceva din numărul acela mi s-a părut familiar și oribil. Împins de o pornire nestăpânită, am sărit pe o străduță lăturalnică și am luat-o la fugă, până ce am căzut, istovit, pe un drum de țară.

Nu am uitat niciodată acel număr și, întotdeauna când mi-l reamintesc, este însoțit de obscenități îngăimate, hohote de râs lipsite de veselie, zăngănit de uși metalice. Așa că mi-am dat un nume. Chiar și găsit de mine, tot este mai bun decât un număr. În registrul cimitirului pentru săraci le voi avea pe amândouă. Cât belșug!

Mă rog de acela care va găsi aceste pagini să aibă puțină bunăvoință. Aceasta nu este povestea vieții mele. Știința de a o scrie mi-a fost refuzată. Aici am înregistrat doar cioburile unor amintiri, aparent fără legătură. Unele arată la fel de strălucitoare și distincte ca niște mărgele înșirate pe ață. Altele, îndepărtate și stranii, par niște crâmpoie de vis, cu spații goale și negre – focuri fermecate, cu străluciri tăcute, rubinii, într-o nemărginită singurătate.

Aflat la țărmul veșniciei, mă mai întorc pentru o ultimă privire spre uscat, la drumul pe care am venit. Sunt douăzeci de ani cu urme clare ale pașilor mei, urme însângerate. Clătinându-se sub povară, acești pași au traversat, sinuos și nesigur, sărăcia și durerea...

Singuratic, fără de prieteni, trist, încet.

Vai, profeția poetului despre mine... cât e de admirabilă! Cât de terifiant de admirabilă!

Nu văd nimic limpede dincolo de începuturile acestei *via dolorosa*, acestei epopei a suferinței, cu rătăcirile și păcatele ei. Amintirile mele încep în ceață. Știu că se întind pe doar douăzeci de ani și, totuși, sunt un om bătrân.

Nimeni nu-și aduce aminte cum s-a născut – trebuie să i se povestească. Cu mine lucrurile au stat altfel. Viața a venit spre mine cu brațele pline și m-a înzestrat cu toate capacitățile și puterea întreagă. Despre viața mea de dinainte nu știu mai mult

decât alții, căci, cu toții, primim sugestii incoerente ce pot fi amintiri, dar pot fi și vise. Știu doar că prima mea clipă de luciditate a fost cea a unui om, matur la trup și la minte, și am acceptat-o fără a fi surprins și a-mi pune întrebări. M-am trezit, pur și simplu, mergând printr-o pădure. Eram pe jumătate dezbrăcat, cu picioarele rănite, istovit și flămând. Am văzut o fermă, m-am apropiat și am cerut de mâncare. Cel ce m-a hrănit a întrebat cum mă cheamă. Nu am avut habar, dar știam că toată lumea are un nume. Încurcat peste măsură, m-am retras și, cum venea noaptea, m-am culcat în pădure și am adormit.

A doua zi am ajuns într-un oraș mare, pe care nu-l voi numi. Și nici n-am să mai povestesc alte întâmplări dintr-o viață ce stă să se sfârșească acum. A fost plină de rătăciră, mereu și pretutindeni bântuită de sentimentul copleșitor al unei crime ce trebuia să pedepsească o greșeală și al terorii care pedepsea crima aceea. Hai să vedem dacă pot explica.

Se pare că odinioară trăiam lângă un oraș mare. Eram un prosper proprietar de plantații, căsătorit cu o femeie pe care o iubeam și gelozeam. Uneori mi se pare că aveam și un copil, un tânăr promițător, cu strălucite calități intelectuale. Dar figura lui este întotdeauna vagă, niciodată precis definită, și adesea lipsește cu totul din amintiri.

Într-o seară fără noroc, mi s-a năzărit să pun la încercare fidelitatea soției mele, într-un mod prea comun și cunoscut tuturor celor care sunt familiarizați cu literatura. Am plecat în oraș, spunându-i că voi lipsi până a doua zi după-amiază. Dar m-am întors în aceeași noapte, înaintea zorilor, și m-am dus la intrarea din spate. Aveam în plan să intru pe o ușă pe care o aranjaseam ca doar să pară că se încuie, fără a se închide însă complet. Pe când mă apropiam, am auzit-o deschizându-se încetișor și am văzut un bărbat care se îndepărta pe furiș.

Cu sufletul greu de gânduri criminale, m-am repezit după el, dar a dispărut fără a avea ghinionul de a fi identificat. Uneori, acum, nici nu mai sunt convins că a fost o ființă omenească.

Înnebunit de gelozie și furie, orb și mânat de porniri bestiale și de toate pasiunile pe care le naște un orgoliu lezat, am intrat în casă și am alergat în sus pe scări, spre camera soției. Ușa era

închisă, dar, cum aranjaseam și încuietoarea de acolo, am intrat fără probleme. În ciuda întunericului, din doi pași am fost lângă patul ei. Măinile mele, care pipăiau în beznă, mi-au spus că patul, deși deranjat, era gol.

„E jos, m-am gândit, și, pentru că am speriat-o cu intrarea mea intempestivă, s-a ascuns în întunericul din hol.”

Void să merg să o caut, m-am întors să ies din cameră, dar am luat-o pe unde nu trebuie. Bine am făcut! Piciorul meu s-a lovit de ea, într-un colț al camerei unde stătea, ghemuită de frică. Numaidecât, mâinile mele s-au încleștat pe gâtul ei, sugrumându-i un strigăt, iar genunchii i-au pironit trupul, care se zvârcolea să scape. Acolo, pe întuneric, am strâns-o de gât până a murit!

Aici se termină visul. L-am povestit la timpul trecut, dar cel mai nimerit ar fi fost prezentul, căci oribila tragedie se repetă iar și iar în conștiința mea. Plănuiesc totul, sufăr confirmarea bănuielii mele și îndrept răul ce mi s-a făcut. Apoi totul dispare. Și iarăși ploaia răpăie în geamurile mohorâte, zăpada se așterne pe hainele mele sărăcăcioase, roțile zdrăngăne pe caldarâmul străzilor mizere unde îmi duc traiul, în sărăcie și munci de nimic. Nu-mi aduc aminte nici măcar dacă mai există soare. Dacă mai există păsări, pentru mine ele nu mai cântă.

Mai am și un alt vis, o altă închipuire a nopții. Se face că stau printre umbre, pe un drum sub clar de lună. Văd că mai este cineva cu mine, dar nu-mi pot da seama cine. În umbra unei case mai zăresc lucirea unor veșminte albe, apoi, în fața mea, pe drum, se înfățișează silueta unei femei – soția mea ucisă! Moartea i se citește pe chip, pe gât sunt urmele unor degete. Se uită fix în ochii mei, cu nesfârșită gravitate. În privire nu i se citește nici reproș, nici ură, nici amenințare. Nimic altceva decât teribila recunoaștere. Mă retrag cu groază din fața înfricoșătoarei năluci. Aceeași groază mă cuprinde și acum, când scriu. Uite! Nu mai pot spune în cuvinte, vorbele...

Acum m-am liniștit, dar, chiar și așa, nu mai am ce povesti. Istoria se termină de unde a început, în întuneric și îndoială.

Da, sunt din nou stăpân pe mine, „comandantul sufletului meu”. Dar acesta nu e un răgaz, ci doar o altă treaptă, un nou stadiu al ispășirii mele. Pedepsa mea, constantă în intensitate, își schimbă

doar forma. Liniștea este doar una din formele sale. La urma urmei, nu este decât o pedeapsă pe viață. „Condamnat la lad pe viață.” E o pedeapsă stupidă, căci vinovatul își alege singur durata pedepsei lui. Termenul meu expiră astăzi.

III. Mărturia răposatei Julia Hetman, prin intermediul mediumului Bayrolles

M-am culcat devreme și, aproape imediat, am căzut într-un somn liniștit. M-a trezit însă presentimentul nedeslușit al unui pericol, o experiență obișnuită, cred, în viața anterioară. Eram pe deplin convinsă că nu înseamnă nimic, și totuși, acest fapt nu reușea să îmi alunge temerile. Soțul meu, Joel Hetman, era plecat, iar servitorii dormeau în altă parte a casei. Dar acesta nu era un lucru neobișnuit și niciodată, până atunci, nu mă deranjase. Dar ciudata teamă a crescut până ce a devenit atât de insuportabilă, încât a ajuns mai puternică decât comoditatea mea. M-am ridicat și am aprins lampa de pe noptieră. În ciuda așteptărilor mele, faptul nu m-a liniștit câtuși de puțin. Lumina mi se părea doar un pericol în plus, căci m-am gândit că, strălucind pe sub ușă, va dezvălui prezența mea aceluia lucru malefic ce ar putea pândi dincolo de ea. Voi, cei care încă sălășluiți în trupul vostru, supuși ororilor imaginației, gândiți-vă ce monstruoasă trebuie să fie teama care caută în întuneric adăpost în fața existențelor răuvoitoare ale nopții. Înseamnă să intri în luptă corp la corp cu dușmanul – este strategia disperării!

Am stins lampa, mi-am tras cuvertura peste cap și am rămas întinsă, tremurând în tăcere, fără să pot striga, uitând chiar să spun o rugăciune. Trebuie să fi zăcut în această stare demnă de milă destul de mult – ore în șir, cum spuneți voi, căci pentru noi nu există ore, nu există timp.

În sfârșit, sosea – un zgomot de pași pe scări, moale, neregulat. Era încet, ezitant, ca și cum nu vedea pe unde calcă. În mintea mea tulburată, cu atât mai înspăimântător părea din această pricină, ca apropierea unei forțe oarbe, malefică și fără milă. M-am gândit că, probabil, uitasem lampa de pe hol aprinsă și bâjbâiala creaturii arăta că este un monstru al întunericului, orbit de lumină. Era o

prostie și era contrariul groazei mele anterioare față de lumină. Dar ce vreți? Frica nu are minte, este idioată. Mărturia jalnică pe care o aduce și sfatul laș pe care ni-l șoptește nu au legătură. Știm bine asta noi, cei ce am pășit pe Tărâmul Terorii, cei ce ne furișăm prin amurgul veșnic, printre scene din viața noastră anterioară, invizibili unii altora și chiar nouă înșine. Cu toate astea, ne ascundem, pierduți, în locuri singuratic, tânjind să vorbim cu cei pe care îi iubim, dar rămânem muți, la fel de temători față de aceștia cum sunt și ei față de noi. Uneori, neputința noastră de a comunica dispare, legea este suspendată. Prin puterea fără de moarte a dragostei sau a urii, rupem blestemul. Atunci suntem văzuți de cei pe care am vrea să-i prevenim, să-i consolăm sau să-i pedepsim. Nu știu sub ce formă li se pare lor că suntem. Știu doar că îi înspăimântăm chiar și pe aceia pe care am dori cel mai mult să-i alinăm și de la care tânjim după tandrețe și compasiune.

Iertare, rogu-vă, pentru această digresiune nelalocul ei, făcută de aceea care a fost cândva femeie. Voi, cei ce ne consultați în acest mod imperfect, nu înțelegeți. Ne puneți întrebări prostești despre lucruri neștiute și lucruri nepermise. Multe dintre cele pe care le cunoaștem și vi le-am putea împărtăși, pe limba noastră, sunt de neînțeles pentru voi. Trebuie să comunicăm cu voi prin intermediul unei inteligențe bâlbâite, cu doar o parte din limbajul pe care îl avem noi, atât cât puteți voi înșivă înțelege. Credeți că noi venim din altă lume. Nu, noi nu cunoaștem altă lume decât a voastră, deși, pentru noi, ea nu are lumina și nici căldura soarelui, nici muzică, nici râs, nici cântec de păsări, nici vreo tovărășie. O, Doamne! Ce înseamnă să fii fantomă, ghemuită și tremurândă într-o lume alterată, pradă tristeții și disperării!

Nu, n-am murit de frică. Ființa aceea s-a întors și a plecat. Am auzit-o coborând scările, în grabă, și m-am gândit că și ei i s-a făcut, brusc, frică. Atunci m-am ridicat să strig după ajutor. Abia de am reușit să dibui clanța ușii, cu mâna tremurătoare, când – Cerule! – am auzit-o că revine. Pașii săi urcând din nou scările erau acum repezi, grei și zgomotoși; zguduiau casa. M-am refugiat într-un colț și m-am ghemuit la podea. Am încercat să mă rog. Am încercat să strig numele iubitului meu soț. Apoi am auzit ușa deschizându-se de perete. Mi-am pierdut cunoștința și, când mi-am revenit,

simțeam cum e încheștat ceva pe gâtul meu și mă strânge. Brațele mi se luptau nevolnic cu acel ceva ce mă împingea pe spate, limba ieșindu-mi afară printre dinți! Apoi am trecut dincoace, în această viață.

Nu, nu știu ce a fost. Tot ceea ce cunoaștem, atunci când murim, este măsura a ceea ce vom ști și după aceea. Despre această existență a noastră, de acum, știm multe lucruri, dar nicio nouă lumină nu cade pe paginile celei dinainte. În memorie stă scris tot ceea ce ne este dat să știm. Pe lumea aceasta nu există piscuri ale adevărului de pe care să privim în jos la peisajul confuz al acelui domeniu ambiguu care este viața anterioară. Locuim în continuare în Valea Umbrelor, ne furișăm în locuri pustii, iscodindu-i de prin desigurii și rugi pe locuitorii ei nebuni și malefici. Cum am putea avea mai multă știință despre acest trecut care se stinge?

Ceea ce vreau să vă povestesc s-a întâmplat într-o noapte. Noi știm când e noapte, căci atunci vă retrageți în case, iar noi putem să ne aventurăm afară din ascunzișuri, ca să umblăm fără teamă prin fostele noastre case, să ne uităm înăuntru prin ferestre și chiar să aruncăm o privire peste fețele voastre, în timp ce dormiți.

Bântuisem mult pe lângă casa în care am fost atât de crud transformată în ceea ce sunt acum. Așa facem noi atâta vreme cât măcar unul dintre cei pe care îi iubim sau îi urâm mai rămâne. Încercasem în zadar să găsesc o metodă de a mă manifesta, un mijloc prin care soțul meu și fiul nostru să înțeleagă că eu continui să exist, să-mi înțeleagă marea dragoste și milă. Dar întotdeauna, dacă erau adormiți, se trezeau. Sau dacă, în disperarea mea, îndrăzneam să mă apropii de ei, când erau treji, întorceau spre mine ochii teribili pe care îi au cei vii și mă speriau cu privirile pe care le doream, alungându-mă.

Cu teama că am să-i găsesc, în noaptea aceea îi căutasem în zadar. Nu erau nicăieri în casă și nici pe pajiștea luminată de lună. Deși soarele este pe vecie pierdut pentru noi, luna, plină sau subțire, ne rămâne. Câteodată strălucește noaptea, alteori ziua, dar întotdeauna răsare și apune, la fel ca și în viața cealaltă.

Am părăsit pajiștea și mergeam pe drum, sub lumina albă a lunii, în liniște, abătută și fără țintă. Deodată am auzit vocea bietului meu soț. Își exprima o uimire, iar fiul meu îl liniștea, încercând să-l

distragă. Și acolo, lângă umbra unui pâlci de copaci, erau ei doi – aproape, așa de aproape! Fețele lor erau îndreptate spre mine, ochii bărbatului mai în vârstă îi fixau pe ai mei. Mă vedea – în sfârșit, în sfârșit, mă vedea! Când mi-am dat seama de asta, groaza mea a dispărut, ca un vis rău. Blestemul morții era rupt: Dragostea învinsese Legea! Nebună de fericire am strigat, *trebuie* să fi strigat: „Mă vede, mă vede: va înțelege.”

Apoi, stăpânindu-mă, am înaintat cu zâmbetul pe buze și conștientă de frumusețea mea, ca să mă ofer îmbrățișării lui, ca să-l consolez cu vorbe de alint și, mână în mână cu fiul meu, să le spun cuvinte ce ar fi refăcut legăturile rupte dintre vii și morți.

Vai mie! Vai! Fața i s-a albit de teamă, iar ochii îi erau ai domo celor ai unui animal hăituit. Se retrăgea din fața mea, în vreme ce eu înaintam spre el, și până la urmă s-a întors și a fugit în pădure – unde anume nu-mi este dat să știu.

Bietului meu fiu, rămas de două ori neconsolat, nu am fost niciodată în stare să-i dezvălui prezența mea. Curând și el va trece în această Viață Invizibilă și va fi pe veci pierdut pentru mine.

CONSTATARE DE DECES

— Eu nu sunt așa de superstițios ca unii dintre voi, medicii – oamenii de știință, cum vă place să vi se spună. (Hawver răspundea astfel unei acuzații care nu i se adusesese.) Unii dintre voi – deși puțini, mărturisesc – cred în nemurirea sufletului și în apariții pe care nu aveți onestitatea de a le numi fantome. Am doar credința că, uneori, cei vii sunt văzuți în locuri în care nu se află, dar pe unde au fost – acolo unde au trăit mult timp, poate cu atâta intensitate, încât și-au lăsat amprenta peste tot în jurul lor. Într-adevăr, știu sigur că mediul înconjurător al unui individ poate fi într-atât afectat de personalitatea acestuia, încât, mult după aceea, să prezinte o imagine a eului respectiv în fața ochilor altcuiva. Fără îndoială, personalitatea care lasă impresiunea trebuie să fie de un anume fel, potrivit, așa cum și ochii ce o vor percepe trebuie să fie cei potriviți – ca ai mei, de exemplu.

— Da, tipul potrivit de ochi, care transmit senzațiile către tipul nepotrivit de creier – comentă doctorul Frayley cu un zâmbet.

— Mulțumesc. E plăcut să ți se împlinească așteptările. Este exact tipul de replică pe care bănuiam că vei avea amabilitatea să o faci.

— Iertare, dar ai spus că știi exact. Nu crezi că e cam mult spus?

— Poate că nu te deranjează să-mi spui și cum ai aflat.

— O să spui că a fost o halucinație, continuă Hawver, dar asta nu are importanță.

Și povesti:

Așa cum știi, vara trecută m-am dus să-mi petrec vacanța de vară în orașul Meridian. Ruda în casa căreia intenționasem să stau era bolnavă, așa că mi-am căutat o altă locuință. După oarece dificultăți, am reușit să închiriez o locuință vacantă, care fusese a unui doctor excentric, pe nume Mannering. Acesta plecase cu câțiva ani în urmă, nimeni nu știa unde – nici măcar agentul lui. Casa era construită chiar de el și a locuit-o, împreună cu un bătrân servitor, timp de aproape zece ani. După câțiva ani renunțase cu totul la clientelă, care nu fusese niciodată prea numeroasă. Nu doar

atât, dar s-a retras mai de tot din viața socială și a devenit un pustnic. Doctorul din sat, aproape singura persoană cu care a întreținut relații, mi-a spus că pe durata izolării sale s-a dedicat unei singure direcții de studiu. Rezultatele acestuia le-a prezentat într-o carte ce nu s-a bucurat de o bună primire din partea confracților săi de breaslă, care, într-adevăr, nu-l considerau prea sănătos la minte. Eu, unul, nu am văzut cartea și, în clipa asta, nu-mi amintesc titlul ei, dar mi s-a spus că expunea o teorie destul de tulburătoare. Mannering susținea că este posibil, chiar și în cazul unor persoane cu o sănătate solidă, să se pronosticheze cu precizie momentul decesului, cu câteva luni în avans. Limita era, cred, de optsprezece luni. Există istorioare despre felul în care și-a exersat capacitățile de prognoză – sau o vei numi, poate, diagnoză. Și se mai spune că, în fiecare caz, persoana ai cărei prieteni au fost preveniți de el a murit fulgerător, la data stabilită și fără vreo cauză explicabilă. Toate acestea, însă, nu au nimic a face cu ceea ce am să-ți povestesc. M-am gândit doar că te-ar amuza, ca medic.

Casa era mobilată exact așa cum o locuise. Era o reședință destul de mohorâtă, pentru cineva care nu este pustnic și nici studios. Cred că mi s-a transmis și mie ceva din personalitatea ei sau, poate, ceva din personalitatea fostului locatar. Pentru că, întotdeauna când mă aflu în ea, simțeam o anume melancolie, care nu-mi stă în fire și care nu cred că se datora singurătății mele. Nu aveam servitori să doarmă cu mine în casă, dar, așa cum știi, am fost mereu mai degrabă înclinat să-mi țin singur de urât, pasionat mai mult de lectură și mai puțin de studiu. Oricare ar fi fost pricina, efectele au fost deprimarea și un sentiment de iminentă nenorocire. Mai ales în biroul doctorului Mannering mă simțeam astfel, deși era camera cea mai luminoasă și mai aerisită din casă. În acea încăpere era atârnat portretul în ulei al doctorului, în mărime naturală, care părea să o domine pe deplin. Nu era nimic neobișnuit în tabloul acela. Bărbatul din imagine, de aproape cincizeci de ani, era neîndoielnic chipeș. Avea părul cărunț, de un cenușiu metalic, fața măslinie și rasă și ochii sobri. Ceva din tablou îmi atrăgea și-mi păstra întotdeauna atenția. Înfățișarea bărbatului mi-a devenit familiară și aproape mă bântuia.

Într-o seară treceam prin camera respectivă, către dormitor, cu o

lampă în mână – în Meridian nu există iluminare cu gaz. Ca de obicei, m-am oprit în fața portretului, care în lumina lămpii părea să aibă o expresie nouă, nu prea ușor de definit, dar evident neobișnuită. Lucrul m-a surprins, dar nu m-a deranjat. Am plimbat lampa dintr-o parte în cealaltă a tabloului, observând efectele luminii schimbătoare. În vreme ce eram ocupat cu acest lucru, am simțit nevoia să întorc capul, și atunci am văzut un bărbat care traversa camera, îndreptându-se spre mine! De îndată ce a ajuns destul de aproape ca lumina lămpii să-i lumineze fața, am văzut că era doctorul Mannering însuși. Era ca și cum tabloul începuse să meargă.

— Mă scuzați, vă rog, am rostit fără prea mare amabilitate, dar, dacă ați bătut la ușă, nu am auzit.

A trecut pe lângă mine, aproape, și-a ridicat arătătorul de la mâna stângă, ca și cum m-ar fi avertizat, și a plecat din cameră fără o vorbă, deși nu am observat când a ieșit, tot așa cum nu observasem când a intrat.

Desigur, nu mai este nevoie să-ți spun că a fost ceea ce tu numești o halucinație, iar eu o numesc nălucă. Camera aceea avea doar două uși, din care una era încuiată. Cealaltă dădea în dormitor, din care nu mai exista o altă ieșire. Ce am simțit eu, când mi-am dat seama de toate acestea, nu are relevanță pentru povestea noastră.

Fără îndoială ți se pare că sună ca o „poveste cu fantome” foarte banală – construită pe schema obișnuită, trasată de maeștrii genului. Dacă așa stăteau lucrurile, nu ți-aș fi relatat-o, chiar dacă este adevărată. Însă bărbatul nu este mort. Azi l-am întâlnit pe strada Union. A trecut pe lângă mine în mulțime.

Hawver își terminase povestea și amândoi au rămas tăcuți. Doctorul Frayley bătea absent darabana cu degetele în masă.

— Și azi ți-a spus ceva? a întrebat el. Orice din care să-ți dai seama că nu este mort?

Hawver l-a privit fix, fără să răspundă.

— Poate a făcut un semn, continuă Frayley, un gest, a ridicat un deget, ca pentru a te preveni. E un gest pe care îl făcea, un obicei al lui, atunci când spunea ceva serios – când anunța rezultatul unui

diagnostic, de exemplu.

— Da, așa a făcut, la fel cum făcuse și apariția din birou. Dumnezeu! L-ai cunoscut?

Hawver părea să devină din ce în ce mai nervos.

— L-am cunoscut. L-am citit cartea, așa cum o va face orice medic, într-o bună zi. Reprezintă una dintre cele mai surprinzătoare și importante contribuții ale secolului la știința medicală. Da, l-am cunoscut și l-am consultat pentru o afecțiune, acum trei ani. E mort!

Hawver sări de pe scaun, vădit tulburat. Începu să pășească de-a lungul și de-a latul camerei, apoi se apropie de amicul său și spuse, cu o voce nu tocmai liniștită:

— Doctore, ai ceva să-mi comunici, în calitate ta de medic?

— Nu, Hawver, ești cel mai sănătos om pe care îl cunosc. Ca prieten, te sfătuiesc să te duci la tine în cameră. Cântă la vioară ca un înger. Du-te și cântă. Cântă ceva ușor, vioi. Scoate-ți din minte toată această istorie blestemată.

A doua zi, Hawver a fost găsit mort, în camera sa, cu vioara la umăr și arcușul pe corzi. Partitura din fața lui era deschisă la *Marșul funebru* al lui Chopin.

STĂPÂNUL LUI MOXON

— Vorbești serios? Chiar crezi că o mașină gândește?

Nu am primit un răspuns imediat. Aparent, Moxon se concentra asupra cărbunilor din cămin. Îi împungea cu dibăcie ici și colo, cu vâtraiul, până când au dat un semn că atenția lui nu este zadarnică, pâlpâind mai intens. De câteva săptămâni observam, din ce în ce mai puternic la el, obiceiul de a amâna să răspundă chiar și la cele mai neînsemnate întrebări. Avea, totuși, aerul că este vorba mai degrabă de ceva ce-l preocupa și nu de un gest deliberat. S-ar fi putut spune că „avea ceva pe suflet”.

Deodată zise:

— Ce este o mașină? Termenul a avut mai multe definiții. Iată o definiție dintr-un dicționar cunoscut: „Orice instrument sau structură prin intermediul căreia se aplică o forță și se produce un efect dorit.” Ei bine, nu este omul tot o mașină? Și trebuie să recunoști că omul gândește, sau crede că gândește.

— Dacă nu dorești să-mi răspunzi la întrebare, i-am spus destul de morocănos, de ce nu-mi spui? Tot ce spui este evaziv. Știi foarte bine că atunci când spun „mașină” nu mă refer la om, ci la ceva pe care omul l-a făcut și pe care îl controlează.

— Atunci când nu îl controlează ea pe el, a adăugat Moxon, ridicându-se brusc și privind pe fereastră.

În întunericul nopții furtunoase nu se vedea nimic. Un moment mai târziu s-a întors către mine și a spus zâmbind:

— Iartă-mă, te rog. N-am vrut să fiu evaziv. Am considerat că definiția de dicționar este sugestivă și oarecum relevantă pentru discuția noastră. Pot da cu ușurință un răspuns direct la întrebarea ta. Într-adevăr, cred că o mașină se gândește la munca pe care o are de făcut.

Răspunsul era, cu siguranță, destul de direct. Nu era tocmai plăcut, căci înclina să-mi confirme o tristă bănuială, aceea că zelul cu care Moxon făcea cercetări și lucra în atelierul său nu-i pria. Ca fapt sigur, știam că suferă de insomnie, și asta nu este o boală ușoară. Oare nu-i afectase judecata? Răspunsul pe care îl dăduse la întrebarea mea mi se părea o dovadă că da. Poate că astăzi ar

trebui să gândesc altfel. Atunci, însă, eram mai tânăr, și printre binecuvântările care nu-i sunt refuzate tinereții se află și ignoranța. Incitat de acest puternic stimulent către contradicție, am spus:

— Și, mă rog, cu ce gândesc, în lipsa creierului?

Răspunsul a venit cu mai puțină întârziere ca de obicei, în formula favorită a lui Moxon, ca o contra-întrebare:

— Dar o plantă cu ce gândește, în absența creierului?

— Aha, plantele aparțin și ele categoriei filosofilor! Mi-ar face plăcere să aflu câteva dintre concluziile lor. Poți să sari peste premise.

Fără să pară atins de ironia mea prostească, mi-a răspuns:

— Poate că ai să fii în stare să le deduci convingerile din acțiunile lor. Nu am să-ți dau exemplele clasice despre sensibila mimoză, despre diferitele flori insectivore sau despre acele flori ale căror stamine se apleacă și își scutură polenul atunci când albina le penetrează, astfel încât ea să poată, mai apoi, fecunda partenerele lor îndepărtate. Dar ascultă aici. Într-un loc liber din grădină, am plantat o iederă cățărătoare. Când de abia se săltase puțin, am înfipt în pământ un par, la aproximativ un metru distanță de ea. Imediat, vița s-a îndreptat către el, dar după câteva zile, când aproape îl ajunsese, am mutat bățul cu câțiva zeci de centimetri. Vița și-a schimbat imediat cursul, cotind chiar brusc, și s-a îndreptat iar spre băț. Am repetat această manevră de mai multe ori, dar, până la urmă, ca și cum se descurajase, vița a abandonat urmărirea și, ignorând orice fel de tentative ale mele de a-i distra atenția, s-a îndreptat către un pomișor, aflat mai departe, și s-a cățărat pe el. Rădăcinile eucaliptului se pot extinde incredibil de mult în căutarea umidității. Un renumit horticultor relatează un caz în care o astfel de rădăcină a pătruns într-o veche conductă de scurgere și a urmat-o până ce a ajuns la o spărtură. O secțiune a conductei fusese îndepărtată, pentru a face loc unui gard de piatră care se construise de-a curmezișul ei. Rădăcina a ieșit din conductă și și-a urmat drumul, pe lângă zid, până ce a găsit o deschizătură în el, acolo unde căzuse o piatră. S-a strecurat pe acolo și, urmând cealaltă parte a zidului, a luat-o înapoi către conductă, a intrat în partea neexplorată și și-a reluat drumul.

— Și asta vrea să spună că...?

— Cum poți să nu înțelegi ce înseamnă? Demonstrează că plantele sunt conștiente.

— Chiar dacă ar fi așa, ce-i cu asta? Noi nu vorbeam de plante, ci de mașini. Poate că acestea au componente parțial făcute din lemn, lemn care nu mai are vitalitate, sau sunt complet metalice. Este, oare, gândirea un atribut al lumii minerale?

— Cum altfel explici, de exemplu, fenomenele de cristalizare?

— Nu mi le explic.

— Pentru că nu poți să o faci fără să recunoști ceea ce dorești să negi, și anume cooperarea inteligentă între elementele constitutive ale cristalelor. Când soldații știu să formeze linii sau careuri, numiți asta rațiune. Când găștele sălbatice iau, în zbor, forma literei „V”, îl numiți instinct. Când atomii omogeni ai unui mineral, care se mișcă liberi într-o soluție, se aranjează în minunate și simetrice forme de fulgi de zăpadă, nu mai spuneți nimic. Nici măcar nu ați inventat un nume care să ascundă eroica voastră lipsă de rațiune.

Moxon vorbea cu o neobișnuită animație și sinceritate. Când s-a oprit, am auzit un sunet înfundat, care venea de alături, ca și cum cineva bătuse cu palma în masă. Încăperea era cunoscută drept „atelierul cu mașinării” și nimănui nu îi era permis să intre acolo, în afara lui. În același moment l-a auzit și Moxon, care s-a ridicat, vizibil agitat, trecând în camera de unde veneau zgomotele. Mi s-a părut ciudat că acolo era altcineva și interesul pentru amicul meu, fără îndoială însoțit de o urmă de impardonabilă curiozitate, m-a făcut să ascult atent. Sunt totuși fericit să spun că nu am privit pe gaura cheii. Se auzeau sunete confuze, ca și cum ar fi fost o luptă, o învălmășeală. Podeaua s-a zgâlțâit și am auzit clar cum cineva respira greu și un „Naiba să te ia!” șoptit de o voce spartă. Apoi, totul se cufundă în tăcere și, imediat, Moxon reapăru și spuse, cu un zâmbet de scuze:

— Să mă ierți că te-am lăsat singur așa, deodată. Am dincolo o mașinărie care și-a pierdut răbdarea și a luat-o razna.

M-am uitat fix la obrazul lui stâng, traversat de patru zgârieturi paralele și sângerânde:

— N-ar fi rău să-i faci manucura, nu?

Mă obosisem degeaba. Nu mi-a dat nicio atenție, ci s-a așezat

pe scaunul de pe care se ridicase și a reluat monologul întrerupt, ca și cum nimic nu s-a întâmplat:

— Sunt sigur că nu împărtășești opinia acelor (unui om citit ca tine nu este nevoie să le spun pe nume) care ne-au învățat că întreaga materie este înzestrată cu capacități senzoriale, că fiecare atom este o existență vie, cu simțire și comprehensiune. Eu o împărtășesc. Nu există materie moartă, inertă. Toată materia este vie, toată este plină de energie, reală și potențială. Întreaga materie este sensibilă la aceleași forțe ce acționează în mediul ei și susceptibilă a se contamina cu unele mai mari și mai subtile, care se găsesc în feluritele organisme superioare, cu care ea poate fi pusă în relație. Așa cum sunt forțele omului când acesta dă formă materiei, transformând-o într-un instrument al voinței lui. Materia absoarbe ceva din inteligența și scopul omului, proporțional cu complexitatea mașinii rezultate și a muncii pe care ea o face. Îți amintești definiția pe care o dă Herbert Spencer^[10] vieții? Eu am citit-o în urmă cu treizeci de ani. Poate că ulterior a modificat-o, nu știu, dar în toți acești ani nu am reușit să găsesc niciun cuvânt din ea care ar putea fi schimbat, adăugat sau înlăturat cu folos. Nu mi se pare doar cea mai bună definiție, ci singura posibilă. Viața, spune el, este o combinație bine definită de modificări eterogene, atât simultane, cât și succesive, în corespondență cu coexistențe și succesiuni externe.

— Asta definește fenomenul, am spus eu, dar nu spune nimic despre cauză.

— Asta este tot ce poate face orice definiție. Așa cum arată Mill^[11], nu știm nimic despre cauză – altfel decât ca antecedent – și nimic despre efect – altfel decât ca deznodământ. În cazul unor anumite fenomene, unul nu are niciodată loc în absența celuilalt, căruia nu îi este similar. Primului în ordine cronologică, îi spunem cauză, celui de al doilea, efect. Cine a văzut de multe ori un iepure urmărit de un câine și nu a văzut niciodată câini sau iepuri în altfel de ipostază va crede că iepurele este cauza câinelui. Mi-e teamă însă, adăugă el râzând cu destulă naturalețe, că iepurele meu mă conduce mult în afara urmelor vânatului meu. Mă răsfăț în plăcerea vânătorii doar de dragul de a vâna. Ceea ce vreau să observ este că în definiția pe care o dă vieții este inclusă și activitatea unei

mașini. Nu există nimic în definiție care să nu se aplice și mașinii. După opinia acestui fin observator care este Spencer – cel mai atent și mai profund gânditor –, dacă un om este viu atâta vreme cât este activ, tot așa stau lucrurile și cu o mașină, atunci când funcționează. Ca inventator și constructor de mașini, știu că este adevărat.

Moxon rămase tăcut o lungă vreme, privind absent la foc. Se făcea târziu și m-am gândit că e timpul să plec. Nu-mi plăcea însă ideea de a-l lăsa în casa aceea izolată, complet singur, cu excepția prezenței unei persoane, despre a cărei natură nu puteam presupune mai mult decât că este ostilă, poate chiar malefică. În timp ce făceam un gest cu mâna spre ușa atelierului, m-am aplecat spre el și l-am privit cu sinceritate în ochi:

— la spune, pe cine ai dincolo?

Cumva spre surprinderea mea, a râs ușor și mi-a răspuns fără ezitare:

— Pe nimeni. Incidentul la care te gândești a fost provocat de nesăbuinta mea. Am lăsat o mașină în funcțiune, fără să-i dau ceva asupra căreia să acționeze, în vreme ce eu m-am angajat în interminabila misiune de a te lumina pe tine. Cunoașterea este o creație a ritmului, știai asta?

— Ei, la dracu' cu amândouă! i-am spus, și m-am ridicat să-mi iau pardesiul. Eu îți spun noapte bună. Și îți mai spun că sper ca mașina pe care, din greșeală, ai lăsat-o în funcțiune să poarte mânuși data viitoare când ai să consideri necesar să o oprești.

Am părăsit casa, fără să mai aștept să văd efectul ironiei mele.

Ploua și întunericul era deplin. Îmi bâjbâiam drumul pe alei podite și străzi nepavate, pline de noroi, îndreptându-mă către o colină. În fața mea se vedea pe cer sclipirea slabă a luminilor orașului. În spatele meu însă nu se vedea nimic, în afara unei singure ferestre luminate, de la casa lui Moxon. Și aceea – mi se părea mie – lucea cu un înțeles ascuns și fatidic. Știam că este fereastra neacoperită de la „atelierul de mașinării” al prietenului meu. Nu aveam nicio îndoială că el își reluase cercetările, întrerupte de datoria sa de a mă instrui într-ale cunoașterii mecanice și paternității „ritmului”. Așa stranii și într-o anume măsură amuzante, cum mi se păreau convingerile lui la vremea aceea, nu mă puteam

lepăda complet de sentimentul că ele aveau o tragică legătură cu viața și caracterul, poate chiar cu destinul lui. Nu mai împărtășeam, totuși, ideea că ele reprezentau ciudățeniile unei minți rătăcite. Indiferent ce s-ar fi putut crede despre ideile lui, prezentarea pe care le-o făcea era prea logică pentru asta. Ultimele lui cuvinte îmi veneau iar și iar în minte: „Cunoașterea este creația ritmului”. Deși plată și succintă, afirmația mi se părea acum nesfârșit de ispititoare. De fiecare dată când o repetam, își lărgea semnificația și își adâncea sensul. Bine, dar aici era material pentru a pune bazele unei filosofii! În cazul în care cunoașterea este rezultatul ritmului, atunci toate lucrurile *sunt* conștiente, întrucât toate se mișcă și orice mișcare este ritmică. Mă întrebam dacă Moxon cunoștea semnificația și amploarea gândirii lui – anvergura acestei importante generalizări. Sau dacă ajunsese la această credință filosofică pe calea întortocheată și nesigură a observației directe. Credința aceea era, deci, nouă pentru mine, și toată pledoaria lui Moxon nu reușise să mă convertească. Dar acum mi se părea că o mare lumină coborâse asupra mea, ca aceea ce îl luminase pe Saul din Tars^[12]. Acolo, chiar în mijlocul furtunii, întunericii și singurătății, am trăit ceea ce Lewes^[13] numește „nesfârșita varietate și entuziasmul gândirii filosofice”. Exultam într-un nou sens al cunoașterii, o nouă mândrie a rațiunii. Mi se părea că de-abia ating pământul cu picioarele, de parcă fusesem ridicat și purtat prin aer de aripi invizibile.

M-am lăsat pradă impulsului de a căuta mai multe lămuriri de la acela pe care, acum, îl recunoșteam ca pe maestrul și călăuza mea. M-am întors, așadar, și m-am trezit la ușa lui Moxon, aproape fără să-mi dau seama. Eram complet ud de la ploaie, dar nu simțeam niciun disconfort. În agitația mea, nu am reușit să găsesc clopotul de la intrare și am încercat instinctiv clanța. Ușa era descuiată, așa că am intrat și am urcat la etaj, în camera pe care tocmai o părăsisem. Înăuntru era întuneric și liniște. Așa cum bănuiam, Moxon era în cealaltă cameră – „atelierul cu mașinării”. Am pipăit drumul, pe lângă pereți, până ce am găsit ușa care dădea acolo. Am bătut tare de câteva ori, dar nu am primit niciun răspuns. Am pus faptul pe seama vacarmului de afară. Vântul bătea puternic și trimitea rafale în pereții subțiri. Răpăitul ploii pe

acoperișul de șindrilă, care se întindea peste camera lipsită de tavan, era asurzitor și neconținut.

Nu fusesem niciodată invitat în atelierul cu mașinării – de fapt, îmi fusese interzis să intru, la fel ca tuturor celorlalți. Exista o singură excepție, un talentat lucrător în metal, despre care se știa doar că îl cheamă Haley și are obiceiul să nu spună nimic. Dar, în exaltarea mea spirituală, discreția și politețea fuseseră, în egală măsură, uitate. Așa că am deschis ușa. Ceea ce am văzut mi-a alungat imediat din minte toate speculațiile intelectuale.

Moxon era cu fața spre mine, la capătul opus al unei măsuțe pe care era o lumânare, singura sursă de lumină pentru întreaga cameră. În fața lui și cu spatele la mine stătea o altă persoană. Între cei doi, pe măsuță, se afla o tablă de șah. Cei doi jucau. Nu știam mare lucru despre jocul de șah, dar, cum nu mai rămăseseră decât câteva piese pe tablă, era evident că partida se afla aproape de final.

Moxon era foarte atent – dar nu atât de concentrat, mi s-a părut, pe cât era partenerul lui. Asupra acestuia Moxon își fixase o privire așa de intensă, încât eu am rămas cu totul și cu totul neștiut, deși stăteam exact pe direcția ochilor lui. Fața îi era albă ca varul, iar ochii îi străluceau ca niște diamante. Pe adversarul lui nu-l vedeam decât din spate, dar îmi era suficient. Ar fi trebuit, totuși, să îmi pese că nu-i văd fața. Nu părea să aibă mai mult de un metru și jumătate înălțime, dar era de proporțiile unei gorile. Foarte lat în umeri, avea gâtul scurt și gros și un cap mare, îndesat, pe care creștea o hălăciugă neagră de păr încâlcit, deasupra căruia trona un fes purpuriu. O tunică de aceeași culoare, legată strâns în talie, cobora până la scaunul pe care stătea, aparent, o cutie. Picioarele nu i se vedeau. Brațul stâng părea să i se odihnească în poală, iar piesele le muta cu mâna dreaptă, disproporționat de lungă, după mine.

M-am dat înapoi, stând puțin într-o parte a cadrului ușii, în umbră. Dacă Moxon ar fi privit dincolo de fața adversarului său, nu ar mai fi văzut nimic altceva decât ușa deschisă. Ceva mă împiedica să intru, dar și să mă retrag. Aveam sentimentul – nu știu cum îmi venise – că mă aflu în prezența unei iminente tragedii și că, rămânând, îi pot fi de ajutor prietenului meu. Aproape inconștient

revoltat față de lipsa de delicatețe a gestului, am rămas.

Jocul se desfășura cu repeziciune. Moxon aproape că nu se uita la tabla de șah înainte de a face mutările. Pentru ochii mei neavizați, părea că muta, pur și simplu, piesa care îi era cel mai la îndemână, cu mișcări iuți, nervoase și imprecise. Răspunsul adversarului său, deși venea la fel de prompt, se făcea cu o mișcare înceată, uniformă și mecanică a brațului. Mi se părea chiar teatrală și îmi încerca serios răbdarea. Era ceva neomenesc în toată această poveste. Așa se face că m-am pomenit tremurând. Eram totuși ud și îmi era frig.

De două sau trei ori, după ce și-a mutat piesa, străinul și-a înclinat capul și, de fiecare dată, am observat că Moxon îi răspundea mutând regele. Mi-a trecut deodată prin cap că tipul era mut. Apoi, că era o mașinărie – un jucător mecanic de șah! Mi-am amintit că Moxon îmi spusese odată că a inventat un astfel de mecanism, deși nu înțelesesem că l-ar fi și construit. Oare toată discuția lui despre cunoaștere și inteligența mașinilor nu fusese decât un preludiu la momentul expunerii aparatului său, care urma să aibă loc – doar o șmecherie menită să accentueze efectul acțiunii lui mecanice asupra mea, care nu știam secretul?

Frumos final pentru toate efluviile mele intelectuale, pentru „nesfârșita varietate și entuziasmul gândirii filosofice”! Eram cât pe ce să mă retrag, dezgustat, când s-a întâmplat ceva care mi-a reținut atenția. Am remarcat cum *lucrul* acela strângea din umeri, ca și cum era nervos. Și gestul a fost atât de natural – atât de desăvârșit omenesc – încât m-a tulburat, dată fiind noua mea viziune asupra lucrurilor. Dar asta nu a fost tot. Un moment mai târziu, cu mâna încheștată, a lovit cu putere masa. La acest gest, Moxon a părut să tresară mai tare decât mine. Și-a împins puțin scaunul în spate, oarecum alarmat. Cum era rândul lui să joace, și-a ridicat mâna mult deasupra tablei de joc, s-a aruncat ca un uliu asupra uneia din piesele sale și a exclamat „Șah și mat!”, ridicându-se repede în picioare și așezându-se în spatele scaunului său. Robotul rămase nemișcat.

Vântul încetase, dar auzeam, la intervale din ce în ce mai dese, bubuitul și trosnetul tunetelor, în crescendo. În pauzele dintre ele deveneam conștient de existența unui murmur sau zumzet care, ca

și tunetul, creștea, devenind mai tare și mai distinct. Părea să vină din corpul robotului și era inconfundabilul zgomot al roților care se învârt. Îmi dădea impresia unui mecanism defect, care a scăpat de sub acțiunea regulatoare a unui element de control. Era aidoma cu efectul unui clichet^{14} care e împins între zimții unei roți de cuplare. Dar, mai înainte ca eu să am timp de prea multe ipoteze legate de natura zgomotelor, atenția mi-a fost atrasă de mișcările ciudate ale robotului. O mișcare convulsivă, ușoară, dar neîncetată, părea că pune stăpânire pe el. Trupul și capul i se scuturau ca la un paralytic sau la un bolnav de friguri, iar tremurul se accentua cu fiecare clipă, până când întreaga făptură i-a fost cuprinsă de o agitație violentă. Deodată, cu o mișcare aproape prea rapidă pentru a putea fi urmărită cu ochiul liber, a sărit în picioare și s-a aruncat peste masă și scaun, cu ambele brațe întinse în față. Avea poziția și alonja unui săritor de la înălțime. Moxon a încercat să se arunce pe spate, ca să evite să fie prins, dar era prea târziu. Am văzut mâinile lucrului aceluia oribil strângându-se în jurul gâtului său, cu mâinile lui Moxon însuși încheștate pe propriile încheieturi. Apoi masa s-a răsturnat, lumânarea a căzut pe podea și s-a stins și totul s-a cufundat în întuneric. Zgomotele luptei se auzeau însă înfiorător de clar, iar cele mai înfiorătoare erau sunetele răgușite și hârâite scoase de cel sugrumat, în efortul pe care îl făcea ca să respire. Luându-mă după larma aceea infernală, am sărit în ajutorul prietenului meu. Abia făcusem un pas pe întuneric, când întreaga încăpere a fost invadată de o lumină albă orbitoare. Mintea, inima și amintirile mi-au fost străpunse de imaginea vie a celor doi, luptându-se pe podea. Moxon era dedesubt, cu gâtul încă prins în încheștarea acelor mâini de fier, cu capul dat mult spre spate, ochii ieșiți din orbite, gura larg deschisă și limba scoasă afară. Și – oribil contrast! – fața pictată a asasinului avea expresia unei profunde liniști, ca atunci când ai găsit soluția la o problemă de șah! Asta este ceea ce am văzut, apoi totul deveni întunecat și tăcut.

Trei zile mai târziu, îmi recăpătam cunoștința într-un spital. Amintirea acelei nopți tragice îmi revenea încet în minte, chinuitoare, când l-am recunoscut în cel ce mă veghea pe Haley, lucrătorul discret al lui Moxon. Văzând că îl privesc, s-a apropiat, zâmbind.

— Povestește-mi ce s-a întâmplat, am reușit să rostesc slab. Spune-mi tot.

— Sigur. Ai fost scos în stare de inconștiență dintr-o casă în flăcări – casa lui Moxon. Nimeni nu știe cum ai ajuns acolo. S-ar putea să fii nevoit să dai unele explicații. Și originea incendiului este oarecum misterioasă. Părerea mea este că un trăsnet a lovit casa.

— Și Moxon?

— L-am înmormântat ieri – ce a mai rămas din el.

Această persoană, aparent rezervată, reușea câteodată să se dezvăluie pe sine. Era destul de degajat atunci când îi comunica unui bolnav știri șocante.

— Cine m-a salvat?

— Păi, dacă te interesează, eu.

— Îți mulțumesc, domnule Haley, și Dumnezeu să te binecuvânteze pentru asta. Ai salvat și acel minunat produs al îndemânării tale, jucătorul automat de șah care și-a ucis inventatorul?

Bărbatul a rămas tăcut, o bună bucată de timp, evitându-mi privirea. Deodată s-a întors și a răspuns cu gravitate:

— Știi despre asta?

— Știu. Am văzut când s-a întâmplat.

Toate acestea s-au petrecut cu mulți ani în urmă. Dacă aș fi întrebat astăzi, aș răspunde cu mai puțină siguranță.

O ÎNCĂIERARE PE CINSTE

Într-o noapte a anului 1861, un bărbat stătea singur în inima unei păduri din vestul statului Virginia. Regiunea era una dintre cele mai sălbatice de pe continent, ținutul Cheat Mountain. Cu toate acestea, oamenii nu lipseau de prin preajmă. La aproape doi kilometri de locul unde era bărbatul, se afla tabăra, scufundată în tăcere, a unui întreg detașament al Armatei Federale. Și, pe undeva, poate deja aproape, erau forțele inamice, nu se știe cât de numeroase. Această nesiguranță legată de numărul și poziția dușmanului explica prezența bărbatului în acel loc singuratic.

Era un tânăr ofițer al unui regiment de infanterie federală și treaba lui era să-i păzească de un atac surpriză pe tovarășii săi, care dormeau în tabără. Avea comanda unui pichet de pază. Pe oamenii săi îi staționase, abia la căderea nopții, de-a lungul unei linii neregulate determinate de topografia locului, la câteva sute de metri de locul unde stătea el acum. Linia trecea prin pădure, printre stânci și desișuri de dafin. Oamenii erau așezați la vreo șase metri distanță unul de altul, toți camuflați și având ordinul de a păstra o tăcere strictă și o vigilență neîncetată. Dacă nu se întâmpla nimic, în patru ceasuri urmau să fie înlocuiți de un nou pichet de soldați, care acum se odihneau sub supravegherea căpitanului lor, undeva în spate. Înainte de a-și amplasa oamenii, tânărul ofițer despre care se povestește le-a arătat celor doi sergenți ai săi locul unde îl puteau găsi, dacă aveau nevoie să se consulte cu el sau dacă ar fi fost necesară prezența lui pe linia frontului.

Situat la răspântia unui vechi drum forestier, locul era destul de liniștit. Pe cele două poteci deschise de drum, la câțiva pași în spatele liniei frontului, erau staționați cei doi sergenți, cu figurile deformate viclean de lumina palidă a lunii. Avanposturile nu aveau menirea să țină piept atacului după prima salvă și, în cazul în care un asalt rapid al inamicului i-ar fi împins violent înapoi, soldații se puteau retrage, urmând cele două poteci, până la punctul lor de convergență, unde ar fi fost adunați și regrupați. În genul său, autorul acestor dispoziții era un fel de strateg. Dacă Napoleon ar fi plănuisit la fel de inteligent lupta de la Waterloo, ar fi câștigat acea

memorabilă bătălie și ar fi fost înlăturat de pe tron mult mai târziu.

Tânăr și relativ lipsit de experiență într-ale omorâtului semenilor săi, locotenentul Brainerd Byring era, totuși, un ofițer curajos și eficient. Se înrolase, încă din primele zile ale războiului, ca soldat, fără să aibă pic de știință militară. Fusesse avansat sergent, în compania din care făcea parte, datorită educației și a felului său de a fi fermecător. A avut norocul să-și piardă căpitanul, ucis de un glonț confederat. Astfel a ajuns să fie numit ofițer. A participat la mai multe lupte, la Philippy, Rich Mountain, Carrick's Ford și Greenbrier^[15], și s-a comportat cu suficientă îndemânare încât să nu atragă atenția ofițerilor săi superiori. Îi plăcea însuflețirea din timpul unei bătălii, dar întotdeauna îl afecta, în mod insuportabil, vederea morților, cu fețele murdare de pământ, ochii stinși și trupurile înțepenite, care, atunci când nu erau nefiresc de chircite, erau anormal de umflate. Simțea față de ei un fel de antipatie irațională care reprezenta ceva mai mult decât repulsia fizică și mentală, comună tuturor. Fără îndoială, acest sentiment se datora sensibilităților sale acute, profundului său simț estetic pe care lucrurile acestea hidoase îl făceau să se revolte. Oricare ar fi fost cauza, nu putea privi trupul unui mort fără un dezgust care purta în el germenul unui resentiment. Ceea ce alții respectau ca fiind demnitatea morții pentru el nu exista – era cu totul de neimaginat. Moartea era un lucru ce trebuia urât. Nu era pitorească, nu avea nicio latură blândă și solemnă. Era un lucru sinistru, hidos, în toate manifestările și ipostazele sale. Locotenentul Byring era cel mai curajos om, pentru că nimeni nu știa oroarea sa față de acel lucru la care, totuși, era mereu dispus să se expună.

După ce și-a amplasat oamenii, s-a așezat el însuși pe un buștean și și-a început veghea, cu toate simțurile în alertă. Ca să îi fie mai comod, și-a lărgit centura sabiei, și-a scos revolverul din toc și l-a pus pe butuc, lângă el. Se simțea confortabil, deși nu-și dădea seama de asta. Asculta orice sunet de pe linia de apărare care ar fi putut părea amenințător: un țipăt, o împușcătură sau pașii vreunuia dintre sergenții lui, venit să-l înștiințeze despre ceva important. Din vastul și invizibilul ocean de lumină selenară de deasupra lui cădea, când și când, câte o rază subțire și piezișă, care părea că se sparge de ramurile ieșite în calea ei, ca apoi să

picure pe pământ, făcând mici bălți albe printre pâlcurile de dafini. Dar acești picuri erau puțini și nu făceau decât să accentueze întunericul negru dimprejurul său, pe care imaginația lui îl popula, fără greutate, cu tot felul de forme neobișnuite, amenințătoare, stranii sau doar grotești.

Pentru acela care, în inima unei păduri întinse, a trăit experiența sinistrei conspirații dintre noapte, singurătate și tăcere, nu mai este nevoie să spun cum toate acestea par de pe altă lume, cum chiar și cele mai banale și familiare obiecte iau o altă înfățișare. Copacii se adună altfel între ei, se trag unul spre altul, de parcă le-ar fi teamă. Tăcerea însăși este altfel decât aceea din timpul zilei. Și este plină de șoapte doar pe jumătate spuse, șoapte ce tresar – fantome ale unor sunete de mult moarte. Sunt și sunete vii, cum nu poți auzi în alte împrejurări: triluri de păsări ciudate ale nopții, țipete scoase de animale mici, când se întâlnesc cu prădătorii furișați pe aproape, sau în somn, un foșnet prin frunzele moarte – poate saltul unui șobolan de pădure, poate pasul unei pantere. De ce a trosnit crenguța aceea? Ce e cu ciripitul acela grav, alarmat, al păsărelelor ce stau grămadă într-un tufiș? Sunt sunete fără nume, forme fără conținut, mișcarea în spațiu a unor obiecte ce nu au fost văzute mișcându-se și mișcări la care nu se vede că își schimbă locul. Voi, copii ai soarelui și luminii de gaz, cât de puțin cunoașteți din lumea în care trăiți!

Înconjurat, la mică distanță, de prieteni ce vegheau înarmați, Byring se simțea îngrozitor de singur. Se lăsă pradă spiritului solemn și misterios al momentului și al locului, uitând de motivele pentru care ar fi trebuit să păstreze legătura cu elementele și aspectele vizibile și sonore ale nopții. Pădurea era nemărginită. Nu mai existau oameni și nici așezările lor. Universul era un vechi mister al întunericului fără formă și fără conținut, el însuși unic și mut privitor al eternului său secret. Absorbit de gândurile născute din acea stare, Byring îngădui timpului să zboare nemăsurat. Între timp, peticele răzlețe de lumină albicioasă, care se lăteau printre trunchiurile copacilor, își schimbaseră forma, mărimea și locul. Într-o astfel de lumină din apropiere, chiar lângă drum, ochii îi căzură pe ceva neobservat până atunci. Așa cum stătea jos, îi era aproape în dreptul ochilor. Ar fi putut chiar să jure că nu fusese acolo mai

înainte. Era pe jumătate în umbră, dar se vedea că este un trup omenesc. Instinctiv, își strânse centura sabiei și își apucă pistolul. Și reveni iar în lumea războiului – un om, asasin de meserie.

Silueta nu se mișca. Se ridică și se apropie, cu pistolul în mână. Omul era întins pe spate, cu jumătatea de sus a trupului în umbră. Byring stătea aplecat deasupra lui, privindu-i chipul. Era mort. Îl trecu un fior și se întoarse cu spatele, năpădit de o senzație de greață și dezgust. Se așează din nou pe butucul de lemn și, uitând de prudența militară, își aprinse o țigară. În întunericul lăsat brusc, după ce flacăra chibritului se stinse, regăsi un sentiment de ușurare. Așa nu mai vedea obiectul aversiunii sale. Și totuși, ochii îi ținea în continuare ațintiți în direcția aceea, până când el îi reapăru, cu și mai mare claritate. Părea chiar că se mișcase o idee mai aproape.

— Pe dracu'! Ce vrea de la mine?

Trupul însă nu părea să aibă nevoie de nimic altceva decât de un suflet.

Byring își întoarse privirea și începu să murmure un cântec. Dar se opri la mijlocul unei măsuri și privi corpul neînsuflețit. Îl enerva prezența lui, deși cu greu ar fi putut avea un tovarăș mai tăcut. Era conștient de un sentiment, vag și greu de definit, pe care nu îl cunoscuse până acum. Nu era teamă, ci mai degrabă un sentiment al supranaturalului – în care nu credea câtuși de puțin.

„E moștenirea strămoșilor”, și-a îngăimat singur. „Cred că va fi nevoie de o mie de veacuri – poate chiar zece mii – ca omenirea să depășească acest sentiment. Unde și când s-a născut? Acum multe mii de ani, acolo unde se spune că este leagănul rasei umane – câmpiile Asiei Centrale. Ceea ce noi am moștenit ca superstiție pentru strămoșii noștri barbari era, probabil, o convingere de bun-simț. Cu siguranță că se considerau îndreptățiți de fapte a căror natură nici măcar nu o putem bănuși să creadă că un cadavru este un lucru malefic, înzestrat cu puterea de a face lucruri rele, poate chiar cu dorința și intenția de a le face. Poate că aveau vreo formă îngrozitoare de religie, în care această credință era una din doctrinele fundamentale, propovăduită de către preoțimea lor, așa cum a noastră ne predică despre nemuirea sufletului. Pe măsură ce arienii au început să migreze și au traversat trecătorile munților

Caucaz, răspândindu-se în toată Europa, noile condiții de viață trebuie să fi adus după ele formularea de noi religii. Credința în răutatea cadavrelor s-a pierdut și a dispărut chiar și din tradiție, dar și-a lăsat în urmă moștenirea de teroare, care se transmite din generație în generație. Ea face parte din noi, la fel ca sângele sau oasele noastre.”

Urmărindu-și gândurile, Byring uitase de motivul care le stârnise. Privirea îi căzu din nou pe cadavru. Acum, umbra îl descoperise pe deplin. Putea să-i vadă profilul subțire, cu bărbia aruncată înainte, și fața toată, de un alb fantomatic în lumina lunii. Avea haine de culoare gri, uniforma Armatei Confederate. Tunica și vesta, deschiate, îi căzuseră pe de lături, dezvelind cămașa albă. Pieptul părea nefiresc de proeminent, dar abdomenul era supt, lăsând la vedere muchia ascuțită a ultimelor coaste. Ținea brațele deschise, iar genunchiul stâng, îndoit în sus. Întreaga sa postură îl impresionase pe Byring, ca și cum fusese atent studiată ca să arate cât mai oribil.

„Pfui! A fost actor – știe bine cum să stea ca mortul.”

Își luă ochii de acolo și fixă cu hotărâre una din potecile care duceau la linia frontului, reluându-și filosofarea de acolo de unde o lăsase:

„Se prea poate ca strămoșii noștri din Asia Centrală să nu fi avut obiceiul înmormântării. În cazul acesta, este ușor de înțeles teama lor față de morți, care erau un real pericol și un rău: răspândeau molimele. Copiii erau învățați că trebuie să ocolească locurile unde zăceau morții și să o ia la goană dacă, din greșeală, dădeau peste un cadavru. Într-adevăr, cred că ar fi mai bine să stai mai departe de tipul ăsta.”

Aproape se ridicase ca să o facă, dar își aminti că le spusese oamenilor săi din față și ofițerului din spatele liniei de apărare, care trebuia să-l înlocuiască, că acolo era de găsit. Era și o chestiune de mândrie. Dacă își abandona postul, se temea să nu creadă ceilalți că i-a fost frică de cadavru. Nu era un laș și nu dorea să fie luat în râs de nimeni. Așa că se așeză din nou și, ca să-și dovedească curajul, privi cu îndrăzneală la cadavru. Brațul drept, cel opus locului unde se afla el, era acum în umbră. Abia de putea să vadă mâna care, observase asta mai devreme, zăcea la rădăcina unei

tufe de dafin. Nu era nimic schimbat și lucrul acesta îl liniștea oarecum, fără să poată spune de ce. Nu își mută privirea imediat. Ceea ce nu vrem să vedem exercită asupra noastră o fascinație stranie, uneori irezistibilă. Hai să spunem drept – femeia care își acoperă ochii cu palmele, dar privește printre degete a fost nedreptățită la împărțirea inteligenței.

Brusc, Byring deveni conștient că îl durea mâna dreaptă. Își luă ochii de la dușmanul său și își privi mâna. Strângea atât de tare mânerul sabiei sale scoase din teacă, încât îl durea. Mai constată și că era aplecat în față, într-o poziție încordată, ghemuit ca un gladiator gata să sară la gâtul unui adversar. Avea dinții încleștați și sufla greu. Își reveni la normal și, în vreme ce mușchii i se relaxau, trase aer în piept, simțind destul de acut ridicolul întregii povești. Îl umflă râsul. Dar... Doamne! Ce sunete erau acelea? Ce diavol smintit scotea acele hohote păcătoase, imitând în batjocură veselia omenească? Sări în picioare și privi în jur, fără să-și recunoască propriul râs.

Nu mai putea ascunde oribilul motiv al lașității sale. Era complet îngrozit. Ar fi fugit din locul acela, dar picioarele refuzau să-l asculte. I se îndoia sub el și trebui să se așeze din nou pe buștean, tremurând violent. În spatele lui, auzi clar un pas furișat, ca al unei fiare sălbatice, dar nu îndrăzni să se întoarcă. Oare ființe vii și lipsite de suflet își uneau forțele cu cel fără de suflet și mort? Era oare un animal? Vai, dacă ar fi putut fi sigur că așa este! Dar nu putea, oricâte eforturi de voință ar fi făcut, să-și mai ia ochii de pe chipul mortului.

O repet, locotenentul Byring era un bărbat viteaz și inteligent. Dar ce să-i faci? Oare poate un om, doar cu mâinile sale, să facă față unei astfel de monstruoase alianțe, cum este aceea dintre nopți, singurătate și tăcere, pe de-o parte, și moarte, pe de alta? Și asta, în vreme ce „hoarde” nenumărate de strămoși îi răcnesc în ureche sfaturile lor lașe, îi susură în suflet lugubre cântece despre moarte și îi lasă fără pic de vlagă chiar și sângele? Sorții sunt prea potrivnici – curajul nu este făcut să reziste la astfel de încercări.

În clipele acelea, omul era posedat de o singură convingere, că mortul se mișcase. Acum zăcea mai aproape de marginea petei de lumină – nu încăpea îndoială. Își mișcase și brațele, pentru că, iată,

acum erau amândouă în umbră! O pală de aer rece îl lovi pe Byring drept în față. Crengile de deasupra lui se mișcară, gemând. Conturul distinct al unei umbre trecu peste chipul celui mort, îl lăsă în lumină, trecu îndărăt peste el și îi lăsă jumătate de față în obscuritate. Hidoșenia aceea se mișcă! Chiar atunci, de pe linia pichetului s-a auzit o împușcătură, doar una. Puternică, dar mai stingheră, în singurătatea ei, decât le-a fost dat vreodată să audă unor urechi omenești, deși venea din depărtare. Ea a rupt vraja sub care bărbatul stătea fermecat, a ucis tăcerea și singurătatea, a împrăștiat ceata din Asia Centrală și i-a dezlănțuit acestuia eroismul modern. Cu un strigăt, aidoma unei păsări mari repezindu-se în picaj asupra prăzii, Byring se aruncă înainte, cu inima înfierbântată, gata de acțiune!

Dinspre front veneau acum împușcături după împușcături. Se auzeau strigăte și o învâlmășeală mare, tropot de copite și, din când în când, urale de victorie. Departe, în spate, din tabăra adormită se auzeau sunet de trompete și răpăit de tobe. Pichetele federale de pază începeau să apară printre tufișurile aflate pe ambele părți ale celor două poteci, pe fugă, în plină retragere, trăgând în spate, la întâmplare. Un grup răzleț, care se retrăgea de-a lungul uneia dintre poteci, așa cum primise ordin, o zbughi deodată în tufișuri, în timp ce vreo cincizeci de călăreți trecură în trombă pe lângă ei, lovind aprig cu săbiile. Smintiții se lansară impetuos pe lângă locul unde stătuse Byring și dispărură după un cot al drumului, țipând și trăgând cu pistoalele.

O clipă mai târziu se auzi un ropot de focuri de armă, urmat de salve de artilerie. Călăreții se ciocniseră cu dispozitivul de rezervă din spatele frontului. Și iar o luară înapoi, în cumplită dezordine, aici-colo câte un cal fără călăreț, mulți dintre cai fornăind și cabrându-se de durere, bezmeticiți de rănile de glonț. Se sfârșise totul. Fusese „o hărțuială între avanposturi”.

Linia frontului fu restabilită, cu noi soldați, se făcu apelul, iar cei răzlețiți se regrupară. Comandantul trupelor federale, cu o parte din subordonați, apărură la locul faptei, puse câteva întrebări, își luă un aer excesiv de înțelept și se retrase. După ce a mai rămas cu arma la picior, încă un ceas, detașamentul aflat în tabără a „bălmăjit vreo două rugăciuni” și s-a dus la culcare.

A doua zi, dis-de-dimineată, o echipă a serviciilor auxiliare, sub comanda unui căpitan și însoțită de un medic chirurg, inspectă teatrul operațiunilor, în căutarea morților și răniților.

La bifurcația drumului forestier, ușor la o parte, găsiră două trupuri întinse alături. Unul era al unui ofițer federal, iar celălalt, al unui soldat confederat. Ofițerul avea inima străpunsă de sabie, dar, din câte se părea, nu murise înainte de a apuca să-i provoace dușmanului său nu mai puțin de cinci răni, toate mortale. Ofițerul zăcea cu fața în jos, într-o baltă de sânge, cu sabia încă înfiptă în piept. Îl răsturnară pe spate și doctorul o extrase.

— Gad, uite! E Byring! zise căpitanul.

Adăugă apoi, uitându-se la celălalt:

— S-au încăierat pe cinste.

Medicul examinează sabia. Era arma unui ofițer de front din infanteria federală, la fel cu aceea pe care o purta căpitanul. De fapt, era chiar sabia lui Byring. În afara unui revolver încărcat, aflat la brâul ofițerului mort, nu descoperiră nicio altă armă.

Doctorul puse sabia deoparte și se apropie de celălalt cadavru. Avea urme îngrozitoare, de răni adânci provocate de sabie, dar nu se vedea nici urmă de sânge. Îl apucă de glezna stângă, încercând să-i îndrepte piciorul îndoit. Din cauza efortului, trupul fu clintit din loc. Mortul nu dorea, însă, să fie mișcat și protestă, degajând o duhoare slabă și grețoasă.

Pe locul unde zăcuse erau câțiva viermi fojgăitori.

Chirurgul îl privi pe căpitan. Căpitanul, la rândul lui, se uită la chirurg.

UNUL DIN GEMENI

O scrisoare găsită printre documentele răposatului domn Mortimer Barr

Dragă prietene, mă întrebi dacă în experiența mea – ca unul din doi gemeni – am observat vreodată ceva ce nu se poate explica prin intermediul legilor naturale pe care le cunoaștem. În privința asta, vei judeca tu singur. Poate că nu suntem cu toții familiarizați cu aceleași legi naturale. Poate că tu cunoști unele pe care eu nu le știu și ceea ce pentru mine este de neînțeles poate fi foarte limpede pentru tine.

L-ai cunoscut pe fratele meu John. Vreau să spun că știai că este vorba de el, doar pentru că eu nu eram prezent. Dar nici tu și, cred, nicio altă ființă omenească nu putea să ne deosebească pe unul de celălalt, dacă noi hotărăm să arătăm identic. Nici părinții noștri nu puteau. Noi suntem singurul caz, din câte cunosc eu, în care asemănarea era atât de perfectă. Eu vorbesc de fratele meu John, dar nu sunt foarte sigur că numele lui nu era Henry, iar al meu John. De botezat, am fost botezați, după toată regula, dar apoi, în timpul când eram tatuați cu două mici semne distinctive, omul care făcea asta a pierdut socoteala. Și, deși port pe antebraț un mic „H”, iar fratele meu avea un „J”, nu este deloc sigur că literele nu ar fi trebuit inversate. În copilărie, părinții noștri au încercat să ne facă mai diferiți prin îmbrăcăminte și alte trucuri simple. Dar, foarte adesea, făceam schimb de costume sau ne păcăleam inamicul, așa că au renunțat la orice încercări nereușite. Și în toți anii cât am locuit împreună, în casa părintească, toată lumea a fost de acord că situația este imposibilă și s-au descurcat cum au putut mai bine, numindu-ne pe amândoi „Jehnry”. M-a mirat întotdeauna îngăduința tatălui meu, care s-a abținut să nu ne marcheze mai vizibil – deasupra nedemnelor noastre sprâncene. Dar, cum eram băieți destul de buni și nu ne foloseam puterea de a zăpăci și enerva pe toată lumea decât cu lăudabilă moderație, am scăpat de înfierare. De fapt, tata era un om deosebit de bun și cred că, în tăcere, se amuza de festa pe care i-o jucase natura.

După cum știi, curând după ce ne-am mutat în California și ne-am stabilit în San José (unde singurul noroc de care am avut parte a fost că am cunoscut un prieten atât de bun ca dumneata), familia ne-a fost destrămată, prin moartea ambilor noștri părinți, în aceeași săptămână. Tata a murit falit și casa a fost vândută pentru a-i plăti datoriile. Surorile mele s-au întors la rudele noastre de pe Coasta de Est dar, mulțumită bunătății dumitale, John și cu mine – aveam douăzeci și doi de ani pe atunci – am obținut de lucru în San Francisco. Munceam în cartiere diferite ale orașului și împrejurările nu ne permiteau să locuim împreună. Așa că ne vedeam destul de rar, uneori nu mai des de o dată pe săptămână. Cum nu aveam prea multe cunoștințe comune, extraordinara noastră asemănare era prea puțin știută.

Ajung acum și la problema care te interesează. La nu mult timp după ce am sosit în oraș, într-o după-amiază târzie, mergeam pe strada Market, când am fost acostat de un bărbat bine îmbrăcat, între două vârste. După ce m-a salutat cordial, mi-a spus:

— Stevens, știu că nu prea ieși în lume, dar i-am vorbit nevastei mele despre dumneata și ar fi bucuroasă dacă ne-ai face o vizită. Și am, întrucâtva, credința că și fetele mele merită să le cunoști. Ce-ar fi să vii mâine, la ora șase să iei masa cu noi, *en familie*. Pe urmă, dacă doamnele nu reușesc să te amuze, mă ofer eu cu câteva partide de biliard.

Toate acestea fuseseră spuse cu un zâmbet așa de larg și într-un fel atât de fermecător, încât nu m-am îndurat să-l refuz și, deși nu-l văzusem pe omul acela niciodată în viața mea, i-am răspuns imediat:

— Sunteți foarte amabil, domnule. Accept cu mare plăcere invitația. Vă rog să transmiteți omagiile mele doamnei Margovan și să o asigurați că voi veni.

Cu o strângere de mână și câteva vorbe amabile de despărțire, bărbatul își văzu de drum. Era limpede că mă luase drept fratele meu. Era o greșeală cu care mă obișnuisem și pe care nu aveam obiceiul să o rectific, dacă nu era o problemă importantă. Dar de unde știam că bărbatul se numește Margovan? Cu siguranță, nu este un nume pe care să i-l spui cuiva, la întâmplare, cu probabilitatea de a nimeri corect. De fapt, numele îmi era tot atât

de străin ca și persoana.

Dimineața următoare m-am grăbit spre locul unde lucra fratele meu și l-am întâlnit pe acesta, chiar când ieșea din birou, cu un vraf de chitanțe pe care le colecta. l-am povestit cum mă angajasem în numele lui și am adăugat că, dacă nu dorea să-și păstreze promisiunea, aș fi fost încântat să continui jocul, dându-mă drept el.

— E un lucru foarte ciudat, a spus el, pe gânduri. Margovan este singura persoană de aici pe care o cunosc bine și pe care o plac. Când am sosit azi-dimineață și ne-am salutat, ca de obicei, un impuls bizar m-a împins să-i spun: „Îmi cer scuze, domnule Margovan, dar am omis să vă întreb de adresă.” Am obținut adresa, dar, pentru Dumnezeu!, ce trebuia să fac cu ea nu am avut habar până în momentul de față. E frumos din partea ta să te oferi a lua asupra-ți consecințele obrăzniciei tale, dar cina aceea o voi mânca eu însumi, dacă nu te superi.

Au fost ele mai multe cine, în același loc și, aș putea adăuga – fără să le desconsider calitatea – mult mai multe decât i-ar fi fost de folos. Căci s-a îndrăgostit de domnișoara Margovan, a cerut-o în căsătorie și a fost, fără milă, acceptat.

La câteva săptămâni după ce am fost informat despre logodnă, dar mai înainte de a reuși să o cunosc pe tână domnișoară și familia ei, am întâlnit într-o zi, pe strada Kearney, un bărbat chipeș, dar cu o înfățișare oarecum împrăștiată. Ceva m-a determinat să-l urmăresc și să nu-l scap din ochi. Am făcut-o fără niciun fel de scrupule. Tipul a apucat-o pe strada Geary și a mers până în Piața Union. Ajuns acolo, și-a privit ceasul și a intrat în piață, hoinărind o vreme, evident în așteptare. Curând, i s-a alăturat o tânără femeie, frumoasă și îmbrăcată după ultima modă. Cei doi au luat-o pe strada Stockton, cu mine pe urmele lor. Începusem să simt nevoia de precauții extreme, pentru că, deși fata îmi era complet străină, aveam sentimentul că m-ar recunoaște dintr-o privire. Au mai cotit de câteva ori de pe o stradă pe alta. În sfârșit, după ce amândoi au aruncat priviri grăbite împrejur, au intrat într-o casă. De-abia am reușit să evit să mă vadă, ascunzându-mă în cadrul unei intrări. Nu merită să-ți pomenesc unde se afla casa aceea. Oricum, poziția ei era mai bună decât scopul în care era folosită.

Te încredințez că joaca mea de-a spionul cu cei doi străini nu avea niciun motiv de care să fi fost conștient. Ar fi putut, foarte bine, să fie unul de care să mă rușinez, sau nu. Totul depinde de aprecierea mea față de persoana căreia i-l dezvălui. Ca parte esențială a povestirii inițiate de întrebarea dumitale, acest motiv este expus aici, fără ezitări sau rușine.

O săptămână mai târziu, John m-a luat cu el în vizită la viitorul său socru. Am avut o mare surpriză. După cum cred că dumneata bănuiești deja, am recunoscut în domnișoara Margovan pe eroina acelei aventuri compromițătoare. Trebuie să recunosc, pe bună dreptate, că era o eroină de o frumusețe ieșită din comun. Dar acest fapt nu are importanță decât pentru că frumusețea ei m-a surprins într-atât, încât a aruncat o umbră de îndoială asupra identității dintre ea și tânăra pe care o văzusem atunci. Era oare posibil ca minunata fascinație pe care o degaja făptura ei să nu mă fi atins, atunci când am văzut-o prima dată? Dar nu, nu încăpea îndoială. Deosebirile se datorau hainelor, luminii și împrejurărilor diferite.

John și cu mine am petrecut seara aceea în familia Margovan, suportând, cu dârzenia unei îndelungate experiențe, toate acele tachinări, suficient de delicate, de altfel, pe care le năștea în mod firesc asemănarea dintre noi. Când am rămas singur cu tânăra domnișoară pentru câteva minute, am privit-o drept în ochi și i-am spus, cu o gravitate bruscă:

— Și dumneata, domnișoară Margovan, ai o dublură. Am văzut-o eu marțea trecută, în Piața Union.

Pentru o clipă, a încercat să mă fixeze cu ochii săi mari și cenușii. Dar privirea îi era mai puțin stăruitoare decât a mea, așa că și-a plecat ochii, privindu-și vârful botinelor.

— Semăna chiar așa de tare cu mine?

Indiferența cu care mi-a pus întrebarea mi s-a părut ușor exagerată.

— Așa de tare încât, căzut într-o nesfârșită admirație, nu am vrut să o scap din ochi și am urmărit-o, recunosc, până ce... Domnișoară Margovan, înțelegeți ce vreau să spun?

Devenise palidă, dar era pe deplin calmă. Își ridică din nou ochii spre mine, cu o privire șovăitoare:

— Ce vreți să fac? Nu trebuie să vă fie teamă să vă spuneți condițiile. Le accept.

Chiar și în scurtul răgaz ce îmi fusese acordat pentru a reflecta, îmi devenise limpede că metodele obișnuite nu ar fi fost potrivite ca să tratezi cu tânăra aceea, iar cererile obișnuite ar fi fost inutile.

— Domnișoară, am zis eu – purtând în glas, fără îndoială, ceva din compasiunea pe care o purtam și în inimă –, este imposibil să nu mă gândesc că sunteți victima unei oribile constrângeri. Decât să vă mai supun unor noi motive de stânjeneală, aș prefera să vă ajut să recâștigați libertatea.

Își scutură capul, cu tristețe și deznădejde, iar eu am continuat, tulburat:

— Frumusețea dumneavoastră mă descurajează. Mă simt dezarmat în fața sincerității și suferinței dumneavoastră. Dacă sunteți liberă să acționați după cum vă dictează conștiința, cred că veți face ceea ce considerați că este mai bine. Dacă nu este așa, atunci Dumnezeu să ne ajute pe toți! Din partea mea, nu aveți a vă teme de nimic altceva decât că voi încerca să mă opun acestei căsătorii așa cum pot, justificându-mi opoziția prin alte motive.

Nu exact acestea au fost cuvintele mele, dar acesta a fost sensul, pe cât de aproape mi-au îngăduit să mă exprim emoțiile bruște și contradictorii pe care le trăiam. M-am ridicat și am lăsat-o singură, fără să o mai privesc. Când ceilalți au revenit în încăpere, i-am întâmpinat și le-am spus, pe cât de calm am putut:

— Tocmai i-am urat noapte bună domnișoarei Margovan. Este mai târziu decât credeam.

John a decis să plece o dată cu mine. Ajunși în stradă, m-a întrebat dacă nu observasem ceva bizar în purtarea Juliei.

— Am crezut că nu se simte bine. De aceea am și plecat.

Nu s-a mai discutat nimic altceva.

Seara următoare am ajuns târziu în locuința mea. Evenimentele din ajun mă făcuseră să mă simt nervos și bolnav. Încercam să mă tratez singur și, vrând să-mi limpezesc gândurile, făcusem o plimbare în aer liber. Mă apăsa, însă, presentimentul oribil a ceva rău, pe care nu-l puteam formula. Era o noapte rece și cețoasă. Hainele și părul îmi erau îmbibate de umezeală și mă scuturam de frig. Acasă, în halat și papuci, așezat în fața căminului în care

străluceau cărbunii încinși, m-am simțit și mai rău. Nu mai tremuram de frig, ci mă cutremuram de frică – este o diferență. Groaza față de o nenorocire iminentă era atât de puternică și apăsătoare, încât am căutat să o alung chemând în ajutor dureri adevărate. Am încercat să înlătur ideea unui viitor îngrozitor, substituindu-l cu amintirea unui trecut dureros. Mi-am amintit de moartea părinților mei și m-am străduit să mă opresc, cu mintea, la ultimele clipe triste petrecute la căpătâiul lor, la mormântul lor. Totul îmi părea însă vag și ireal, ca și cum se întâmplase cu ani în urmă, și altcuiva, nu mie. Deodată, despicându-mi gândurile tot așa cum o coardă întinsă e despicată de o lovitură de oțel – nu îmi vine în minte o altă comparație – am auzit un țipăt ascuțit, al unei persoane aflate în agonie! Vocea era a fratelui meu și părea că vine dinspre stradă, de sub geamul meu. M-am repezit la fereastră și am deschis-o. Un stâlp, aflat exact peste drum, arunca o lumină slabă și fantomatică pe caldarâmul ud și peste fațadele caselor. Un singur polițist, cu gulerul hainei ridicat, stătea sprijinit de un pilon de poartă și fuma liniștit o țigară. Nu se vedea nimeni altcineva. Am închis geamul, am tras storurile și m-am așezat în fața focului, încercând să-mi ocup mintea cu cele ce se aflau în jurul meu. Din obișnuința unui gest familiar, m-am uitat la ceas: arăta unsprezece și un sfert. Atunci am auzit, din nou, un țipăt îngrozitor, parcă din camera de alături. Eram speriat și, preț de câteva momente, nu am avut puterea să mă mișc. Nu-mi amintesc câtuși de puțin ce s-a întâmplat între timp, dar, puțin mai târziu, m-am trezit mergând foarte repede pe o stradă necunoscută. Nu știam unde sunt și nici încotro mă îndrept, însă, numaidecât după aceea, urcam treptele unei case. În față erau două sau trei trăsuri și înăuntru se agitau lumini și se auzea o învălmășeală de voci înăbușite. Era chiar casa domnului Margovan.

Știi, bunul meu prieten, ce se întâmplase acolo. Într-una din camere zăcea Julia Margovan, care murise de câteva ore, ca urmare a otrăvii luate. În alta se afla John Stevens, sângerând, cu o rană de pistol în piept, provocată de mâna lui. M-am năpustit înăuntru, dându-i la o parte pe doctori, și mi-am pus palma pe fruntea lui. John a deschis ochii, m-a privit, fără să mă vadă, i-a închis încet la loc și s-a stins, fără alt semn.

Nu am mai știut nimic timp de șase săptămâni, în care vreme am fost îngrijit și readus la viață de sfânta ta soție, în casa voastră. Toate acestea le știi. Mai este însă ceva, un fapt care nu are legătură cu subiectul cercetărilor tale psihologice. Cel puțin nu cu acele aspecte în care – cu deosebita ta delicatețe – mi-ai cerut ajutorul. Și ai primit de la mine, cred, mai mult decât ai fi avut nevoie.

La câțiva ani după aceea, într-o noapte luminată de lună, treceam prin Piața Union. Era târziu și piața era pustie. Firește, anumite amintiri din trecut mi-au năpădit gândurile când am ajuns în locul unde, odinioară, fusesem martorul acelei fatidice întâlniri amoroase. Cu acea nejustificată perversitate care ne împinge să zăbovim asupra gândurilor celor mai dureroase, m-am așezat pe o bancă, lăsându-mă pradă lor. La un moment dat, un bărbat a intrat în piață, îndreptându-se spre locul unde mă aflam. Ținea mâinile încleștate la spate și capul plecat, părea că nu vede nimic în jurul lui. Pe când se apropia de zona de umbră care mă ascundea, am recunoscut bărbatul cu care Julia Margovan se întâlnise, cu ani în urmă, chiar în acel loc. Era foarte schimbat. Avea părul cărunț, era istovit și prăpădit. În fiecare privire i se citeau desfrânarea și viciul. Nici boala nu era mai puțin evidentă. Hainele îi erau în neorânduială, părul îi cădea pe frunte într-o dezordine în același timp neplăcută și pitorească. Părea mai potrivit să se afle altundeva, reținut într-un sanatoriu.

Fără un scop clar, m-am ridicat și m-am pus dinaintea lui. A ridicat capul și m-a privit drept în față. Nu am cuvinte să descriu teribila schimbare de pe chipul său. Se citea o teroare de nedescris. Credea că se află față în față cu o fantomă. Dar era un bărbat curajos.

— Dracu' să te ia, John Stevens! a strigat și și-a ridicat brațul, tremurând, ca să-mi trimită în față un pumn anemic.

A căzut, însă, pe caldarâm, cu capul înainte, în timp ce eu mă îndepărtam.

Cineva l-a găsit acolo, mort ca un bolovan. Nu știu nimic altceva despre el, nici măcar numele. Să știi despre un om că este mort ar trebui să fie destul.

VALEA BÂNTUITĂ

I. Cum se taie copacii în China

La o jumătate de milă de casa lui Jo Dunfer, pe drumul care duce de la ferma Hutton la Colina Mexicanului, drumul se adâncește într-o râpă unde nu ajunge niciodată soarele, dar care se deschide, pe amândouă laturile, într-un fel pe jumătate încrezător, ca și cum odată, într-un anume anotimp, mai potrivit, ar avea să-ți împărtășească un secret. Niciodată nu mi s-a întâmplat să trec pe acolo călare fără să mă uit mai întâi pe un versant, apoi pe celălalt, ca să văd dacă nu cumva a sosit vremea revelației. Nu eram dezamăgit dacă nu vedeam nimic – nici n-am văzut vreodată ceva –, pentru că știam că destăinuirea nu era decât amânată temporar, dintr-un motiv bine întemeiat, pe care nu aveam dreptul să-l cercetez. Nu mă îndoiam că, într-o bună zi, voi fi făcut părtaș la ea, tot așa cum nu mă îndoiam de existența lui Jo Dunfer însuși, omul pe a cărui proprietate se afla râpa.

Se povestea că, la un moment dat, Jo se apucase să ridice o cabană undeva, într-un colț îndepărtat al fermei, dar, nu se știa de ce, o abandonase și își construisese locuința pe care o avea acum. Aceasta era un fel de corcitură, jumătate casă și jumătate cârciumă, situată la marginea drumului, chiar în capătul proprietății, cât mai departe cu putință, ca și cum ar fi vrut să arate cât de radical își schimbase intențiile.

Acest Jo Dunfer sau, cum era mai bine cunoscut printre vecini, Whisky Jo, era un personaj important prin părțile acelea. Părea de vreo patruzeci de ani, era un tip înalt cu părul vâlvoi și fața brăzdată de riduri, cu brațele butucănoase și mâini noduroase ca un mănunchi de chei de pușcărie. Păros, cu mersul avântat, părea mereu gata să se năpustească la ceva și să-l despice în două.

Pe lângă meteahna căreia îi datora porecla locală, cea mai evidentă trăsătură a domnului Dunfer era antipatia sa profundă față de chinezi. L-am văzut o dată pradă unei furii de nestăpânit pentru că unul din văcarii lui îi îngăduise unui asiatic, încins de drum, să își domolească setea în jgheabul pentru animale, din fața cârciumii lui

Jo. Am încercat, timid, să-l dojenesc pentru gestul necreștinesc, dar Jo mi-a replicat că nu se pomenea nimic despre chinezi în Noul Testament. Pe urmă, s-a dus să-și verse necazul pe câinele lui, care și el, bănuiesc, fusese omis de inspirații croniciari ai Scripturilor.

La câteva zile mai apoi, l-am găsit stând singur la bar și am deschis, cu precauție, subiectul. Spre marea mea ușurare, obișnuita austeritate a expresiei lui Jo s-a îndulcit vizibil, transformată în ceva ce eu am luat drept condescendență.

— Voi, ăștia de prin est, sunteți mult prea buni pentru ținutul acesta, și nu prea vă prindeți cum stă treaba. Unul care nu face diferența dintre un *chileño*^[16] și un *kanaka*^[17] poate să-și permită să fluture idei liberale despre imigrația chineză. Dar un tip care, ca să prindă un oscior, trebuie să se lupte cu o grămadă de corciți de culi^[18] nu are timp de prostii.

Omul din fața mea, care în viața lui nu făcuse decât să consume, probabil fără să muncească cinstit nici măcar o zi, deschise capacul unei cutii chinezești de tutun și scobi, între arătător și degetul mare, un ghemotoc asemenea unei mici căpițe de fân. Ținând astfel, la vedere, acea nouă provizie, își continuă atacul, cu sporită încredere.

— Sunt ca un nor de lăcuste care devorează tot și caută tot ce este verde pe pământul acesta binecuvântat de Dumnezeu, dacă vrei să știi.

Zicând acestea, și-a împins porția prin spărtura dinților și, când angrenajul măselelor a fost liber din nou, și-a reluat discursul înălțător:

— Am avut unul de-ăsta la fermă, acum cinci ani, și am să-ți spun eu despre el, ca să vezi care e poanta chestiei ăsteia. Nu prea scoteam mălai pe vremea aia, beam mai mult decât era cazul și nu-mi prea făceam datoria de cetățean al Americii. Așa că l-am primit pe păgân, ca un fel de bucătar. Dar când am primit dreapta credință, acolo, la biserică, și se vorbea că or să mă propună pentru legislativ, mi-a fost dat să mă luminez. Dar ce puteam să fac? Dacă îl trimiteam la plimbare, l-ar fi putut angaja altul care, poate, nu l-ar fi tratat cum se cade. Ce trebuia să fac eu? Ce-ar fi făcut orice bun creștin, mai ales unul proaspăt convertit la credință

și plin ochi de dragoste frățească pentru om și iubire părintească de la Dumnezeu?

Jo se opri, așteptând să spun ceva, cu expresia unei satisfacții schimbătoare, ca unul care a rezolvat o problemă prin mijloace dubioase. Imediat s-a ridicat și a dat pe gât un pahar de whisky, dintr-o sticlă plină de pe tejghea. Apoi a continuat:

— Și pe urmă, nu era mare lucru de capul lui – nu știa de niciunele și își mai dădea și aere, pe deasupra. Toți sunt la fel. Eu l-am lăsat în pace, dar a ținut-o tot așa, ca măgarul, până în pânzele albe. După ce-am întors și celălalt obraz, de șaptezeci și șapte de ori, nu o dată, am aranjat eu sorții, ca să nu o țină la nesfârșit. Și sunt cum nu se poate mai bucuros că am avut destul sânge în vine ca să o fac.

Bucuria lui Jo, care nu reușise să mă impresioneze, fu celebrată ostentativ și imediat, cu ajutorul sticlei.

— Acum vreo cinci ani, am început să-mi ridic o cocioabă. Era înainte să o construiesc pe asta și se afla în altă parte. L-am pus pe Ah Wee, împreună cu o mică secătură, pe nume Gopher, să taie lemnul pentru cherestea. Sigur, nu mă așteptam ca Ah Wee să facă mare lucru, pentru că avea o față senină ca o zi de vară și ochi mari și negri. Cred că erau cei mai ai dracu' ochi de prin văgăuna asta împădurită.

În timp ce aplica acest hotărât atac la logica cea mai simplă, domnul Dunfer privea absent la o gaură de nod din peretele de scândură subțire care despărțea barul de sufragerie, ca și cum acela era unul din ochii a căror culoare și mărime nu-l lăsaseră pe servitorul său să-și facă treaba cum se cuvine.

— Voi, neisprăviții din est, nu vreți să credeți nimic rău despre dracii ăștia gălbejiți – s-a inflammat el deodată, cu un aer de aparentă onestitate nu pe de-a întregul convingătoare –, dar îți spun eu, chinezoiul ăla era cea mai perversă canalie care există în afara orașului San Francisco. Nenorocitul ăla de mongol, cu codița lui de păr, s-a apucat să-mi ciopârțească toți copacii, de jur împrejur, ca o rămă care ronțăie ridicibile. I-am spus, cât am putut de calm, că nu e bine și i-am arătat cum să îi taie, din două părți, ca să cadă drept. Dar, cum mă întorceam cu spatele, uite-așa – și s-a întors și el cu spatele la mine, subliniind gestul cu o dușcă –,

cum făcea iar la fel. Era exact așa: când mă uitam la el, așa – și mă privi destul de nesigur și evident dublu –, era în ordine; dar când mă uitam în altă parte, așa – și mai trase o lungă dușcă din sticlă –, îmi făcea în ciudă. Pe urmă, mă uitam la el cu reproș, așa – și el, nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase.

Neîndoielnic, domnul Dunfer intenționase, cu toată sinceritatea, ca privirea cu care mă fixa să arate doar reproș, dar, de fapt, era foarte nimerită să stârnească cea mai grozavă teamă în orice persoană neînarmată care l-ar fi întărit. Cum îmi pierdusem orice urmă de interes față de istorisirea lui interminabilă și fără noimă, m-am ridicat să plec. Însă înainte de a apuca să-mi termin gestul, el se reîntorsese la tejghea și, cu un abia șoptit „așa” a golit sticla, dintr-o înghițitură.

Ceruri! Ce răcnete! Un titan în agonie care își dădea ultima înspăimântătoare suflare. După ce a scos groaznicul țipăt, Jo s-a împleticit spre spate, ca un tun care reculează după propria-i bubuitură, și s-a lăsat să cadă pe scaun, de parcă fusese „lovit în creștet” ca o vită – cu ochii îndreptați spre perete, cu privirea îngrozită. M-am uitat, la rândul meu, într-acolo și am văzut cum gaura din perete devenise, cu adevărat, un ochi omenesc – un ochi zgâit, negru, care se holba la mine cu o completă lipsă de expresie, mai oribil decât strălucirea cea mai drăcească. Probabil că mi-am acoperit fața cu mâinile, ca să îndepărtiez îngrozitoarea închipuire, dacă asta fusese. Un tip scund, un alb pe care Jo îl ținea de băiat bun la toate, a intrat atunci în încăpere și a distrămat vrăjitoria. Am ieșit din casă cu un fel de buimacă temere că *delirium tremens* poate fi molipsitor. Calul meu era priponit la jghebul cu apă. L-am dat drumul, l-am încălecat și am lăsat frâul moale, mult prea tulburat la minte ca să mai bag de seamă unde mă poartă.

Nu știam ce să cred despre tot ce se petrecuse și, ca oricine într-o astfel de situație, mă gândeam la o mulțime de lucruri, fără niciun folos. Singura idee care părea să fie complet mulțumitoare era aceea că, de a doua zi, voi fi la mile distanță, cu probabilitatea serioasă de a nu mă mai întoarce niciodată.

Un aer reavăn m-a scos brusc din gândurile mele și, când am ridicat ochii, mi-am dat seama că pătrundeam în umbra adâncă a râpei. Era o zi înăbușitoare. Răcoarea din râpă era grea de mirosul

înțepător al cedrilor și plină de ciripitul păsărilor, silite de căldură să ceară adăpost frunzișului. Trecerea de la căldura nemiloasă, vădită pe câmpurile aride, se dovedea minunat de bine venită.

Ca de obicei, m-am uitat după taina mea, dar râpa nu prea avea chef de vorbă. Am descălecat, am dus calul, asudat, în iarbă și l-am legat de un copac, în siguranță. M-am așezat pe o piatră să meditez. Curajos, am început să-mi analizez superstiția legată de locul acela. Am desfăcut-o în elementele ei componente. Pe acestea le-am aranjat în trupe și escadroane convenabile. Mi-am adunat toate forțele logicii și m-am năpustit asupra lor, de pe poziții inexpugnabile, cu forța fulgerătoare a concluziilor irezistibile și în zgomotul asurzitor al carelor și uralelor intelectuale. Apoi, când uriașa mea artilerie mentală a nimicit orice opoziție și stătea mârâind, aproape mută, departe, la orizontul speculației pure, dușmanul iscoditor s-a răspândit în spatele lor, s-a adunat, în tăcere, într-o falangă solidă și m-a capturat, cu arme și bagaje. M-a năpădit o spaimă nedefinită. M-am ridicat ca să o alung și am început să străbat râpa îngustă, de-a lungul unei vechi poteci pentru vite, năpădite de ierburi. Cărarea părea să șerpuiască pe fundul râpei, ca un substitut pentru pâraul pe care natura uitase să-l ofere.

Copacii printre care se desfășura poteca erau obișnuiți, plante normale, o idee mai strâmbe la trunchi și cu crengile ușor excentrice, dar care nu aveau nimic nepământesc. Câteva lespezi de piatră răzlețe, desprinse de pe pereții trecătorii ca să trăiască independent pe fundul văgăunii, barau poteca ici-colo. Dar existența lor împietrită nu avea nimic din nemișcarea morții. E drept, în vale era un fel de liniște, ca într-o cameră mortuară, iar deasupra se auzea o șoaptă misterioasă. Vântul mângâia vârfurile copacilor – asta era tot. Nu m-am gândit să leg povestea de bețivan a lui Jo Dunfer de ceea ce căutam eu acum. De-abia când am ajuns într-un luminiș și m-am împiedicat de buștenii căzuți am avut revelația.

Era locul „colibei” abandonate. Descoperirea mi-a fost confirmată când am văzut că unele dintre buturugile putrezite fuseseră ciumpăvite de jur împrejur, așa cum nu au obiceiul tăietorii de lemne. Altele erau tăiate drept, iar trunchiurile lor, căzute alături,

aveau capătul tăiat în forma ascuțită a unei pene de lemn, dată de toporul unui meseriaș.

Deschiderea dintre copaci nu era mai mare de treizeci de pași. La unul din capete se afla un mic gorgan – o moviliță naturală, fără tufăriș, dar acoperită cu iarbă sălbatică. Pe ea, ițindu-se din ierburi, era o piatră de mormânt!

Nu-mi amintesc dacă descoperirea mi-a stârnit vreo surpriză. Mă uitam la mormântul singuratic cu ceva din sentimentul pe care trebuie să-l fi avut Columb când a zărit dealurile și promontoriile Lumii Noi. Înainte să mă apropii, am scrutat în voie împrejurimile. M-am făcut chiar vinovat de fandoseala de a-mi fi întors ceasul, la ora aceea neobișnuită, ba și cu o inutilă grijă și cumpănire. Apoi m-am apropiat de taina mea.

Mormântul, destul de scurt, era într-o stare cumva mai bună decât se cuvenea, judecând după evidenta vechime și izolarea în care se afla. Îndrăznesc a spune că ochii mi s-au mărit o idee, de mirare, la vederea unui mănunchi de flori, negreșit de grădină, care se vedea că fuseseră udate de curând. Piatra arăta destul de limpede că slujise odinioară ca prag de ușă. În partea de sus avea gravată, sau mai degrabă săpată, o inscripție:

AH WEE – CHINEZ

Vârsta necunoscută. A lucrat la Jo Dunfer

Acest monument a fost ridicat de el, ca să păstreze vie amintirea chinezoiului.

Dar și ca să-i avertizeze pe gălbejiți să nu-și mai dea aere. Dracu' să-i ia!

Era o tipă de nădejde.

Nu găsesc cuvinte potrivite ca să spun cât de uluit am fost, citind neobișnuita inscripție! Cât de sărăcăcioasă, și totuși suficientă, era identificarea celui mort! Candoarea insolentă a confesiunii, anatema brutală, amuzanta schimbare a sexului și sentimentelor – toate arătau că epitaful era munca unui om cel puțin tot atât de dement pe cât era de neconsolat. Simțeam că orice altă dezvăluire nu ar fi fost decât un jalnic *decrescendo*. Cu o grijă inconștientă pentru efectul dramatic, m-am întors hotărât cu

spatele și m-am îndepărtat. Și nici că am mai revenit pe meleagurile acelea, timp de patru ani încheiați.

II. Să mâne boi sănătoși cei în toate mințile

— Haida-hai, moș Fuddy-Duddy!

Acest apelativ deosebit venea de pe buzele unui omuleț ciudat, cocoțat deasupra unei căruțe pline cu lemne de foc, trasă încet de o pereche de boi, care simulau totuși un efort uriaș ce, evident, nu-l impresionă pe stăpânul lor. Cum gentlemanul respectiv tocmai se întâmpla să se uite țintă la mine, în acel moment eu stând pe marginea drumului, nu era câtuși de puțin limpede dacă îndemnul mi se adresa mie sau boilor. Nici nu puteam spune dacă îi chema Fuddy și Duddy și dacă erau amândoi subiectul ordinului „haida-hai”. Oricum, îndemnul nu a avut niciun efect asupra noastră și ciudățenia de omuleț și-a luat ochii de la mine, destul ca să-i împungă cu o țeapă lungă, când pe Fuddy, când pe Duddy, remarcând calm, dar cu simțire: „’V-ar pielea ’dracului!”, ca și cum ei aveau acel tegument în comun. Cum am văzut că nu a luat în seamă rugămintea mea de a mă lua și pe mine în căruță și cam rămâneam încet în urmă, mi-am pus piciorul pe interiorul roții din spate și m-am ridicat, încet, până la nivelul butucului, de unde m-am aburcat în drăcia aia, *sans cérémonie*. M-am cocoțat până în față și m-am așezat lângă căruțaș, care nu m-a băgat în seamă până ce nu le-a mai administrat vitelor o pedeapsă nepărtinitoare, acompaniată de sfatul „da’ pune osu’ la treabă, incapabilu’ dracului!” Apoi, stăpânul atelajului (sau, mai degrabă, fostul stăpân – căci nu-mi puteam suprima sentimentul excentric că întreaga „afacere” era premiul meu de drept) își îndreptă ochii mari și negri spre mine cu o expresie familiară, dar stranie și oarecum neplăcută. Și-a pus jos nuiua – care, deși aproape că mă așteptam să o facă, nici nu a înflorit, nici nu s-a transformat în șarpe – și-a încrucișat brațele și m-a întrebat grav:

— Ce-ai făc’t cu W’isky?

Răspunsul meu firesc ar fi fost că l-am băut, dar ceva din întrebare sugera un înțeles ascuns și ceva, la omul acela, nu te invita la glume proaste. Așa că, întrucât nu aveam un răspuns

pregătit, mi-am ținut gura. Mă simțeam, totuși, ca și cum mă aflam sub apăsarea unei vini, iar tăcerea mea a fost tălmăcită drept mărturisire. Chiar atunci, o umbră răcoroasă mi-a căzut pe obraz și m-a făcut să privesc în sus. Coboram în râpa mea! Mă încercam sentimente greu de descris. Nu o mai văzusem de când îmi destăinuise secretul ei, cu patru ani în urmă, și acum mă simțeam ca unul căruia un prieten îi făcuse o mărturisire plină de durere despre o crimă de demult și care, drept urmare, îl părăsise pe acesta în mod josnic. Vechile amintiri ale lui Jo Dunfer, mărturia sa trunchiată și explicațiile prea puțin mulțumitoare de pe piatra funerară îmi reveniră toate în minte, cu deosebită claritate. Mă întrebam ce s-o fi ales de Jo și m-am întors către „prizonierul” meu, să aflu. Își privea intens vitele și, fără să-și ia ochii de la ele, a răspuns:

— Haida-hai, țeastoasă bătrână! Zace lângă Ah Wee, în susul râpei. Vrei s’vezi? Întotdeauna se întorc acolo. Io’ te-am cam așteptat. Huoa!

La auzul îndemnului, Fuddy-Duddy, țeastoasa incapabilă, a înțepenit pe loc și, înainte ca sunetele vocii să se fi stins, urcând în aerul râpei, teribilul animal și-a îndoit cele opt picioare și s-a întins în praful drumului, nepăsător la efectul pe care acesta îl avea asupra pieii lui blestemată. Omulețul se lăsă să alunece de pe locul lui, până jos, și începu să urce râpa, fără să catadicsească a privi în urmă ca să vadă dacă îl urmez. Dar eram după el.

Era aproape același anotimp din an și aproape aceeași oră a zilei ca la ultima mea vizită. Gaițele se gâlceveau gălăgios, iar copacii șopteau sumbru, la fel ca prima dată. Iar eu am recunoscut, cumva, în cele două sunete, o analogie cu lăudăroșenia deschisă a domnului Jo Dunfer și misterioasa reticență a manierelor sale și cu amestecata bărbăție și blândețe a unicei lui producții artistice – epitaful. În vale, toate păreau neschimbate, cu excepția potecii pentru vite, care era aproape complet acoperită cu iarbă. Totuși, când am ajuns în luminiș, schimbările nu erau puține. Printre bușteni și buturugi, resturile copacilor hăcuiți „după moda chinezească” nu se mai deosebeau de cei tăiați în „manieră *melicană*”. Era ca și cum barbarismul Lumii Vechi și civilizația Lumii Noi își reconciliaseră divergențele prin arbitrajul unei imparțiale

decăderi – așa cum se întâmplă cu civilizațiile. Movilița era acolo, dar rugii murelor, vandali, năpădiseră totul și aproape că desființaseră ierburile sterpe, fără fruct. Patriciana violetă de grădină capitulase în fața suratelor ei plebee – sau poate doar revenise la forma ei originală. Un alt mormânt, o movilă lungă și robustă, fusese săpat alături de primul, care părea și mai mic, prin comparație. În umbra pietrei funerare de la cap, cea veche zăcea căzută, cu minunata ei inscripție devenită de necitit, acoperită de pământ și frunze. Din punct de vedere al meritului literar, piatra nouă era inferioară celei vechi, ba chiar respingătoare în jovialitatea ei concisă și neșlefuită:

*JO DUNFER
DUS ÎN INFERN*

I-am întors spatele cu indiferență și, măturând frunzele de pe lespedeza păgânului mort, am readus la lumină vorbele glumețe care, proaspete acum, după îndelungata nepăsare în care zăcuseră, păreau să aibă un anume patos. Și ghidul meu părea să fi arborat o anume sobrietate, pe măsură ce o citea, și mi s-a părut că, sub felul lui năzuos de a se purta, pot detecta o anume bărbăție, aproape demnă. Uitându-mă la el, am observat că expresia lui anterioară, atât de subtil inumană, atât de chinuitor de familiară, i se furișase iar în ochii mari, respingători și atrăgători. M-am hotărât să pun capăt misterului, dacă se poate:

— Prietene, i-am zis, arătând spre mormântul mai mic, e adevărat că Jo Dunfer l-a omorât pe chinez?

Stătea sprijinit de un trunchi și privea peste luminiș, la vârful unui alt copac, sau poate la albastrul cerului. Nici nu s-a clintit și nici nu și-a mutat privirea, în timp ce mi-a răspuns:

— Nu, dom'le. L-a omucis pă bună dreptate.

— Deci, e adevărat. Chiar l-a omorât.

— Să-l omoare? Mai degrabă io ași z'ce că da. N-o știe toată lumea? N-a stat el în fața jurilor procurori și s-a mărturisit? Și n-a găs't ei verdictu' dă „mort ca urmare a unui sănătos sentiment creștin care a lucrat în sufletul unui alb”? Și ăia de la Biserica dă pă Colină nu l-au refuzat pă W'isky pentru asta? Și p-ormă nu l-a ales

poporu' suveran judecător de pace, ca să le-o plătească puritanilor? Da' unde oi fi trăit pân-acum, mă întreb?

— Dar Jo a făcut-o pentru că acel chinez nu i-a tăiat sau nu a vrut să-i taie copacii la fel ca un alb?

— Daaa... așa zice la catastif, așa că asta tre' să fie legal și adevărat. Că io știu altceva, n-are-mporțanță la adevăru' legal. Nu a fost 'mormântarea mea și nici nu m-a chemat să zic f'o cuvântare. Da' adevăru' e că W'isky era jelos pă mine.

Și nemernicul acela mic se umfla ca un curcan și imita gestul de a-și ajusta o cravată imaginară, verificând efectul în palma mâinii, ca într-o oglindă.

— Gelos, pe *tine*? am repetat cu o uluială de prost-crescut.

— Așa am zis. Da' ce? N-arăt io ca lumea?

Își luă, în glumă, o poză de grație studiată și își netezi cutele vestei jerpelite. Apoi, cu voce scăzută până la o notă de ciudată tandrețe, continuă:

— W'isky îl aprecia dăstul pă chinezoi; nimeni nu știa mai bine ca mine cât de nebun era după el. Nici nu putea să șadă dacă nu-l avea sub ochi, a dracu' protoplasmă! Și când a vin't jos la luminiș 'ntr-o zi și ne-a găsit cu treaba cam la o parte – chinezoiu dormea și io mă 'nconcentram să-i scot o tarantulă dupe mânecă – W'isky a pus laba pă toporu' meu și ne-a tras-o, cu vârș și 'ndesat! Io m-am ferit taman la fix, pen'că mă ciupise paingu', da' Ah Wee și-a luat-o rău dă tot, că l-a lovit pe-o parte și s-a rostogolit ca altceva. W'isky tocma' mă măsură iar, când a văzut paingu' lipit dă deștu meu. Acu' și-a dat seama că se făcuse de rahat. A aruncat toporu' și-a căzut în genunchi lângă Ah Wee care, după ce-a mai zvâcnit o dată și și-a dășchis ochii – îi avea ca ai mei –, a r'dicat mâinile, l-a tras pă W'isky în jos, dă capu' lui ăla slut, și l-a ținut la piept, cât a mai suflat. N-a durat mult, că l-a apucat un tremurici din cap până-n picere, a scos un fel dă geamăt și a dat ortu' popii.

Pe măsură ce povestea, naratorul se transfigura din ce în ce mai tare. Elementul comic sau mai degrabă sardonic îl părăsise cu totul și, pe măsură ce descria ciudata scenă, cu greu am putut să-mi păstrez stăpânirea de sine. Iar acest actor desăvârșit a reușit să mă ia în așa fel încât simpatia datorată acestei *dramatis personae* a lui s-a îndreptat toată către el. Am făcut un pas înainte ca să-i strâng

mâna, când un rânjet i s-a lăţit iute pe faţă şi, cu un râs uşor şi în zeflema, a continuat:

— Când W'isky şi-a tras ţeasta d-acolo, aia da privelişte! Toate Țoalele era făcute praf, pă veci! Păru' era zbârlit şi faţa – cât puteam io să văd – era mai albă ca crinu'! Să uită la mine o dat' şi şi-a-ntors privirea, ca şi când io nu contam; şi p-ormă am simţit dureri ascuţite, una după alta, de la deştu' muşcat şi pân' la cap şi p-ormă, Gopher la-ntuneric! D-aia n-am fost la anchetă.

— Dar apoi, de ce Ți-ai Ținut gura?

— C-aşa e gura mea – a zis el şi nu a mai spus nimic altceva despre asta. După aia, W'isky s-a luat dă băut, din ce în ce mai rău, şi era din ce în ce mai turbat împotriva la culi, da' io nu cre' că era din cale-afară dă vesel că l-a rezolvat pă Ah Wee. Nu şi-a mai dat aşa mult în petic când eram noi singuri ca şi când îl mai asculta câte-un afurisit de extravagant spectaculos, aşa ca tine. El a r'dicat lespedea aia şi i-a dăltuit epitafu', după cum îi era toana. L-a Ținut trei s'tămâni, da' lucra printre băute. Io p-a lui am făcut-o-ntr-o zi.

[{19}](#)

— Când a murit Jo? l-am întrebat, destul de absent.

Răspunsul mi-a luat răsuflarea:

— Dăstul dă rep'de după ce i-ai pus tu ceva în w'isky, al dracu' Borgia ce ești!

După ce mi-am revenit, oarecum, din surpriza acelei uluitoare şarje, eram pe jumătate gata să-l sugrum pe îndrăzneȚul acuzator. M-a reȚinut, însă, o idee bruscă, venită ca o revelaȚie. L-am fixat cu o privire gravă şi l-am întrebat, cât puteam de calm:

— Şi tu când ai luat-o razna?

— Acu' nouă ani! a Țipat, încleştându-şi mâinile. Acu' nouă ani, când bruta aia uriaşă a ucis-o pă femeia care l-a iubit pă el mai mult decât pă mine! Io, care am urmat-o tocma' dă la San Francisco, unde a câştigat-o el la poker! Io, care am vegheat-o ani în şir, când la nenorocitu' care o avea îi era prea ruşine să o recunoască şi să se poarte cum trebe cu ea! Io, care dă dragu' ei am păstrat secretu' lui afurisit pân' ce l-a-nghiȚit dă viu! Io, care când ai otrăvit-o pă bestia aia dă om i-am îndeplinit ultima dorinȚă şi l-am pus lângă ea şi i-am pus o piatră la capu' lui! Şi io n-am mai fost la mormântu' ei d-atunci şi pân' acu', că n-am vrut să mă-

ntâlnesc cu el aici.

— Să-l întâlnești? Dar bine, sărmăne Gopher, e mort!

— D-aia mi-e și mie frică dă el.

L-am urmat pe bietul amărât înapoi la căruță și i-am strâns mâna la despărțire. Cădea deja noaptea și eu stăteam acolo, pe marginea drumului, în întunericul care se adâncea. Privind conturul alb al căruței ce se îndepărta, un sunet mi-a fost adus de vântul serii – un sunet ca o serie de lovituri de topor – și o voce venind din noapte:

— Haida-hai, fir-ai a dracu' dă mușcată bătrână!

CLONDIRUL CU SIROP

Povestea aceasta începe cu moartea eroului ei. Silas Deerner a murit în cea de a șaisprezecea zi a lunii iulie, anul 1863. Două zile mai târziu, rămășițele sale pământești erau înmormântate. Cum fusese cunoscut personal de fiecare bărbat, femeie sau copil mai răsărit din orășel, înmormântarea „s-a bucurat de o largă participare”, așa cum a scris ziarul local. După un obicei al locului – ca și al vremurilor acelea –, sicriul a fost deschis la groapă și întreaga adunare, prieteni și vecini, au defilat pe lângă el, pentru a mai privi o ultimă oară chipul celui mort. Apoi, sub ochii tuturor, Silas Deerner a fost pus în pământ. Au fost și unii care nu-l vedeau prea bine dar, în general, se poate spune că la înmormântarea aceea nu au lipsit nici atenția, nici respectul. Neîndoielnic, Silas era mort și nimeni nu ar fi putut reclama vreo lipsă în ritual, care să justifice reîntoarcerea din mormânt. Totuși, dacă mărturia omenească are vreo valoare (și cu siguranță ea a fost aceea care, odinioară, a pus capăt vrăjitoriilor din Salem și din împrejurimi), ei bine, Silas s-a întors.

Am uitat să vă spun că moartea și înmormântarea lui s-au întâmplat în orășelul Hillbrook, acolo unde acesta trăise timp de treizeci și unu de ani. Fusese ceea ce în unele părți ale Uniunii^[20] (o țară liberă) este cunoscut drept „negustor”. Cu alte cuvinte, ținea un magazin *en détail*, în care vindea cam tot ce se vinde de obicei în magazine de felul acesta. Cinstea nu-i fusese pusă niciodată la îndoială, căci, din câte se știe, era apreciat foarte mult, de toată lumea. Singurul lucru care se putea spune împotriva lui, de către cei mai severi, era că se ocupa prea îndeaproape de afacerea sa. Nu era, totuși, vorba chiar de un reproș, deși mulți alții, care făceau la fel, erau judecați cu mult mai puțină îngăduință. Afacerea căreia Silas îi era atât de dedicat era, în cea mai mare parte, a lui – poate că în aceasta consta deosebirea.

La vremea morții lui, nimeni nu își putea aminti nici măcar o singură zi, în afară de duminici, pe care să nu și-o fi petrecut în magazin din clipa în care îl deschisese, cu mai mult de un sfert de secol în urmă. Cum, în tot acest timp, se bucurase de o sănătate

perfectă, nu reușise să găsească justificare pentru niciunul din motivele care ar fi putut să-l atragă dincolo de tezgheaua lui. Chiar se povestește că, o dată, a fost citat la tribunalul local, ca martor într-un proces important, dar nu s-a prezentat. Avocatul care a avut cutezanța să propună mustrarea lui Silas a fost informat, solemn, că propunerea sa a fost considerată „surprinzătoare” de către Curte. Surpriza juridică nefiind genul de emoție pe care avocații sunt dornici să o stârnească, moțiunea a fost degrabă retrasă. S-a încheiat o înțelegere între părți legată de ceea ce ar fi spus domnul Deerner dacă ar fi fost prezent. Partea adversă și-a forțat norocul până la capăt și a făcut ca ipotetica mărturie să fie foarte dăunătoare intereselor celor care o propuseseră. Pe scurt, sentimentul general în tot ținutul acela era că Silas Deerner este singurul adevăr de neclintit din Hillbrook și că translatarea lui în spațiu ar aduce după sine un înfricoșător rău public sau vreo înverșunată calamitate.

Doamna Deerner și cele două fete ocupau camerele de la etaj ale clădirii magazinului, dar nu se știa ca Silas să fi dormit vreodată în altă parte decât în magazin, pe un pat de campanie din spatele tezghelei. Chiar acolo a și fost găsit, absolut din întâmplare, muribund. Și-a dat duhul exact înainte de momentul ridicării obloanelor. Deși nu putea vorbi, părea să fie conștient, și cei care îl cunoșteau bine s-au gândit că, dacă, din nefericire, sfârșitul ar fi întârziat peste ora obișnuită pentru deschiderea magazinului, efectul asupra lui Silas ar fi fost lamentabil.

Așa fusese Silas Deerner, atât de fixă și lipsită de varietate îi fuseseră viața și obiceiurile, încât umoristul local (care făcuse și o facultate, odinioară) a fost ispitit să-i confere porecla de „Moș Tot-acolo”. Iar în prima ediție a ziarului local de după moartea lui a explicat, fără supărare, că Silas și-a luat „o zi liberă”. A fost mai mult de o zi, dar, din ce s-a scris, se pare că nu trecuse nici măcar o lună până ce domnul Deerner a arătat clar că nu își permite luxul de a fi mort.

Unul dintre cetățenii cei mai respectați în Hillbrook era Alvan Creede, bancher. Locuia în cea mai frumoasă casă din oraș, avea trăsură și se număra printre cei mai onorabili bărbați. Cunoștea și câte ceva din avantajele călătoriilor, căci fusese adesea la Boston,

ba chiar se credea că a ajuns și la New York, o dată, deși, modest, el negase strălucitoarea faimă. Nu pomenesc despre asta aici decât ca o simplă contribuție la efortul de a înțelege cât de valoros era domnul Creede. Căci era de lăudat, în ambele cazuri – pentru inteligența sa, dacă reușise să intre în contact, fie și temporar, cu cultura metropolitană, și pentru candoarea sa, dacă nu o făcuse.

Într-o seară plăcută de vară, pe la ora zece, domnul Creede a intrat pe poarta dinspre grădină și – traversând aleea acoperită de pietriș, care părea foarte albă în lumina lunii – a urcat scările de piatră ale frumoasei sale case. S-a oprit un moment și a introdus cheia în broască. A deschis și a zărit-o pe soția lui, care trecea pe culoarul dintre salon și bibliotecă. Ea l-a salutat grațios și i-a deschis ușa și mai larg, ținând-o ca el să intre. Dar Creede s-a întors și, privind în jur, pe jos, în dreptul pragului, a exclamat cu surprindere:

— Cum? Ce dracu' s-a întâmplat cu clondirul?

— Ce clondir, Alvan? l-a întrebat soția fără prea mare simpatie.

— Un clondir cu sirop de arșar. L-am adus de la magazin și l-am pus aici, jos, ca să deschid ușa. Ce mama dra...

— Ei, haide, Alvan, te rog să nu mai înjuri, a adăugat doamna.

Trebuie să știți că Hillbrook nu este singurul loc din creștinătate unde un străvechi politeism interzice să iei în deșert numele Necuratului. Clondirul cu sirop de arșar, pe care viața lejeră a orașului i-a permis celui mai de văză cetățean din Hillbrook să îl ducă acasă, nu era acolo.

— Ești sigur, Alvan?

— Draga mea, crezi că omul nu știe când cară un clondir? Am cumpărat siropul de la magazinul lui Deerner, când am trecut pe lângă el. Deerner însuși mi-a împrumutat clondirul, mi l-a umplut și eu am...

Fraza a rămas, până în ziua de azi, neterminată. Domnul Creede a intrat în casă împleticindu-se și s-a prăbușit într-un fotoliu din salon, tremurând din toate încheieturile. Își amintise, dintr-o dată, că Silas Deerner era mort de trei săptămâni.

Doamna Creede ședea lângă soțul ei, privindu-l cu surpriză și neliniște.

— Pentru Dumnezeu, ce te supără?

Cum supărarea domnului Creede nu avea nicio legătură evidentă cu interesele divine, acestuia nu i s-a părut necesar să o etaleze de îndată ce i s-a cerut. Nu a zis nimic – se uita doar în gol. Au urmat lungi momente de liniște, întrerupte doar de ticăitul măsurat al ceasului, care părea oarecum mai încet decât de obicei. Ca și cum încerca, politicos, să le acorde celor doi un interval de timp în care să-și vină în fire.

— Jane, am înnebunit, asta este! (Vorbea repede și gros.) Trebuia să-mi fi spus. Nu se poate ca tu să nu-mi fi observat simptomele, înainte ca ele să devină așa de pronunțate încât să le văd eu însumi. Mi s-a părut că am trecut pe lângă magazinul lui Deerner. Era deschis și luminat – cel puțin așa am crezut. Desigur, acum nu mai este niciodată deschis. Silas Deerner stătea la biroului din spatele tejghelei. Doamne, Jane, l-am văzut tot atât de clar cum te văd pe tine. Mi-am adus aminte că ai spus că vrei niște sirop de arțar, așa că am intrat să-ți iau – asta este tot. Am cumpărat doi litri de sirop de arțar de la Silas Deerner, care este mort și îngropat, dar, cu toate astea, a tras siropul dintr-un butoiăș și mi l-a dat într-un clondir. A și stat de vorbă cu mine. Îmi amintesc că era destul de grav, chiar mai grav decât îi era felul, dar acum nu pot să-mi amintesc nimic din ceea ce a spus. Dar l-am văzut – Dumnezeu! L-am văzut și am stat de vorbă cu el – și el e mort! Așa am crezut, dar sunt nebun, Jane, sunt bezmetic ca o găză și tu mi-ai ascuns toate astea.

Monologul îi dăduse femeii timp să-și adune urmele de rațiune pe care le mai avea.

— Alvan, nu ai dat nicio dovadă de nebunie, lucrezi prea mult la bancă. Nu ar fi trebuit să participi la ședința directorilor astă-seară. Oricine poate să vadă că nu te simți bine. Știam eu că o să se întâmple ceva.

S-ar putea ca lui să i se fi părut că profeția rămăsese un pic în urmă, așteptând evenimentul, dar nu a spus nimic despre asta, preocupat cum era de propria lui stare. Acum era calm și putea să gândească limpede.

— Cu siguranță, fenomenul a fost subiectiv, zise, făcând o trecere oarecum amuzantă la argoul științific. Dacă luăm de bună posibilitatea apariției unui spirit, sau chiar a materializării lui, totuși

materializarea unui clondir de doi litri, din lut – o piesă brută de olărit, care apare din senin –, asta este greu de imaginat.

Când tocmai terminase de vorbit, în cameră a intrat un copil, fetița lui. Era în cămășuță de noapte. S-a repezit la tatăl ei și l-a înconjurat cu brațele după gât.

— Tati, răule, ai uitat să vii să-mi spui noapte bună. Te-am auzit când ai deschis poarta și ne-am sculat și ne-am uitat pe geam. Și, tati drag, Eddy zice că are voie să păstreze clondiruțul când s-a golit?

Când întreaga importanță a acelei revelații i s-a dezvăluit, Alvan Creede s-a cutremurat. Copilul nu ar fi avut cum să audă nici măcar o vorbă din conversația de mai înainte.

Averea lui Silas Deerner era în mâinile unui administrator care a considerat că e mai bine să scape de „afacere”. Așa că, de la moartea proprietarului, magazinul a fost închis, iar marfa a fost preluată de un alt „negustor”, care a cumpărat-o *en gros*. Și camerele de sus erau goale. Văduva și fiicele ei plecaseră într-un alt oraș.

În seara imediat următoare aventurii lui Alvan Creede (despre care se aflate, nu se știe cum), o mulțime de bărbați, femei și copii se îmbulzea pe trotuarul de vizavi de magazin. Fiecare locuitor din Hillbrook știa deja că fantoma răposatului Silas Deerner bântuia locul acela, deși mulți se prefăceau că nu cred. Cei mai duri dintre aceștia și, în general, cei mai tineri, aruncau cu pietre în fațada clădirii, singura parte accesibilă, dar ocolind cu grijă vitrinele fără obloane. Lipsa de încredere nu degenerase în răutate. Câțiva, mai aventuroși, au traversat strada și au zgâlțâit ușa din țâțâni, au aprins chibrituri și le-au ținut la vitrine, încercând să vadă prin întunericul dinăuntru. Câțiva dintre spectatori își făceau cunoscută inteligența strigând și mârâind și invitând fantoma la o întrecere de fugă.

După ce a trecut ceva vreme, destulă, fără să se întâmple nimic, mulți au plecat. Dar cei rămași au început să observe cum în interiorul magazinului se ivea lucind o lumină gălbuie și firavă. În acel moment încetară toate demonstrațiile. Îndrăzneții, ițiți pe la vitrine și ușă, se retraseră iar pe partea opusă a străzii și se topiră

în mulțime. Băietanii nu mai aruncau cu pietre. Nimeni nu mai ridica tonul. Toți șopteau agitați și arătau spre lumina care creștea statornic. Nimeni nu putea ghici cât trecuse de când zăriseră prima lucire slabă, dar, în cele din urmă, lumina a devenit suficient de strălucitoare ca să dezvăluie întregul interior al magazinului. Iar acolo, la biroul lui din spatele tejghelei, stătea Silas Deerner, în văzul tuturor!

Efectul asupra mulțimii a fost uluitor. Aceasta a început să se topească rapid, de pe amândouă flancurile, pe măsură ce timizii părăseau locul. Mulți fugeau cât îi țineau picioarele. Alții plecau cu mai multă demnitate, întorcându-se din când în când, ca să privească peste umăr. În sfârșit, vreo douăzeci, sau mai mulți, au rămas pe loc, nerăbdători. Duhul aflat înăuntru nu le-a dat niciun fel de atenție. Părea ocupat cu un registru de socoteli.

Deodată, trei bărbați au ieșit din mulțimea aflată pe trotuar și, ca mânați de un același impuls, au traversat strada. Unul dintre ei, un bărbat masiv, era gata să-și împingă umărul în ușă, când aceasta s-a deschis, fără niciun ajutor vizibil din partea cuiva, și îndrăzneții investigatori au intrat. De-abia ce au trecut pragul, că observatorii uluiți de afară i-au văzut comportându-se într-un mod inexplicabil. Își întindeau brațele înainte, mergeau aiurea, se izbeau violent de tejghea, de cutiile și butoaiele de pe podea și unul de altul. Se răsuceau încolo și înapoi, stângaci, și păreau că încearcă să scape, fără a putea să-și găsească drumul. Li se auzeau vocile, strigând și înjurând. Dar fantoma lui Silas Deerner nu a manifestat niciun fel de interes față de cele ce se întâmplau.

Nimeni nu-și amintește prin ce impuls s-a mișcat mulțimea – dar întreaga masă de oameni, bărbați, femei, copii și câini, s-a repezit tumultuos spre intrare, în același timp. S-au bulucit în prag, împingând ca să intre primii, regroupându-se într-o coadă și avansând, în sfârșit, pas cu pas. Printr-o subtilă alchimie spirituală sau fizică, simpla observare se transformase în acțiune – privitorii deveniseră participanți la spectacol – publicul uzurpase scena. Pentru singurul spectator rămas de partea cealaltă a străzii – bancherul – interiorul magazinului, cu lumea care se înghesuia să intre, continua să fie pe deplin luminat și toate ciudățeniile care se petreceau acolo erau foarte vizibile. Pentru cei dinăuntru, totul era

întuneric desăvârșit. De parcă fiecare persoană, de îndată ce trecea pragul ușii, era lovită de orbire și înnebunită de acest fapt nefericit. Bâjbâiau cu o nesiguranță lipsită de țel, încercând să-și forțeze ieșirea, împotriva curentului, împinși și înghionțiți, loviți la întâmplare. Cădeau și erau călcați în picioare, se ridicau și îi călcau pe alții, la rândul lor. Se apucau unii pe alții de haine, de păr, de bărbii – se luptau ca niște animale – blestemau, țipau, își aruncau unii altora cuvinte reprobabile și obscene. Când, în sfârșit, Alvan Creede a văzut și ultima persoană de la coadă intrând în tumultul acela îngrozitor, lumina s-a stins brusc și totul a devenit la fel de negru pentru el cum era și pentru cei dinăuntru. S-a întors și a plecat de acolo.

Dimineața, devreme, la „magazinul lui Deerner” se adunase o mulțime de curioși. Erau unii dintre cei care fugiseră de acolo noaptea trecută, iar acum aveau curajul dat de ziua însorită, dar și oameni cinstiți, care mergeau la treburile lor zilnice. Ușa magazinului era deschisă. Locul era gol, dar pe pereți, pe podea și pe mobilier aninau fâșii de haine și șuvițe de păr. Războinicii din Hillbrook reușiseră, nu se știe cum, să scape de acolo și plecaseră acasă să-și oblojească rănilor, jurându-se că nu se dăduseră jos din pat toată noaptea. Pe biroul acoperit de praf din spatele tejghelei se afla registrul cu vânzări. Înregistrările, scrise de mâna lui Deerner, se opreau pe șaisprezece iulie, ultima zi din viața sa. Nu exista nicio înregistrare a unei vânzări ulterioare către Alvan Creede.

Acesta este întreaga poveste. Nu mai trebuie spus decât că, atunci când pasiunile omenești s-au potolit și rațiunea și-a recăpătat supremația, în Hillbrook se mărturisea că – având în vedere caracterul inofensiv și onorabil al primei sale tranzacții comerciale realizate în noua postură de către răposatul Silas Deerner – acestuia ar fi putut să i se îngăduie să-și reia afacerea în vechiul loc, fără ca lumea să-l înghesuie, așa cum o făcuse. Cu toate acestea în minte, istoricul local din ale cărui note nepublicate au fost compilate aceste întâmplări a avut grijă să înștiințeze concurența.

HALUCINAȚIILE LUI STANLEY FLEMING

Din cei doi oameni care stăteau de vorbă, unul era doctor. Celălalt îi spuse:

— Doctore, am trimis după tine, dar nu cred că poți să-mi faci ceva. Poate doar să-mi recomanzi un specialist în psihopatie. Am impresia că sunt ușor nebun.

— Mie mi se pare că arăți normal, zise doctorul.

— Atunci, spune-mi tu ce este – am halucinații. În fiecare noapte, mă trezesc și văd un câine mare și negru, din rasa Newfoundland, cu o labă din față albă. E la mine în cameră și mă privește intens.

— Zici că te trezești. Ești sigur că e așa? Uneori halucinațiile nu sunt decât niște vise.

— Da, da, chiar mă trezesc. Uneori stau multă vreme întins, uitându-mă la câine, tot atât de aievea cum se uită și el la mine – întotdeauna las lumina aprinsă. Când nu mai pot suporta, mă ridic în capul oaselor – și nu mai e nimic!

— Mda... hm – și ce expresie are animalul?

— Mie mi se pare sinistră. Sigur, știu că, în afară de înfățișările artistice, fața unui animal care se odihnește are întotdeauna aceeași expresie. Dar ăsta nu e un animal adevărat. Știi, câinii Newfoundland arată destul de blajin, cu ăsta ce se întâmplă?

— Sincer, diagnosticul meu nu ar avea nicio valoare în cazul lui. Nu am de gând să tratez câinele.

Doctorul râdea de propria glumă, dar îl urmărea atent, cu coada ochiului, pe pacient. Deodată, zise:

— Fleming, descrierea pe care i-o faci animalului se potrivește cu câinele răposatului domn Atwell Barton.

Fleming se ridică pe jumătate din scaun, apoi se așeză la loc, făcând eforturi vizibile să pară indiferent.

— Mi-l amintesc pe Barton, a zis el. Mi se pare că a fost... se spunea că... nu a fost cam ciudată moartea lui?

Privindu-l de data aceasta drept în ochi pe pacientul său, doctorul spuse:

— Acum trei ani trupul vechiului tău dușman, Atwell Barton, a

fost descoperit în pădure, lângă casa lui și casa ta. Fusese omorât prin înjunghiere. Nu s-au făcut arestări. Nu au existat indicii. Unii dintre noi, însă, aveau niște „teorii”. Și eu am avut una. Tu nu?

— Cine, eu? Dar, pe toți sfinții, ce aș putea eu să știu despre asta? Nu îți amintești că am plecat în Europa, aproape imediat după aceea – la destul timp după aceea. Doar nu te aștepti de la mine să fi construit o teorie, în cele câteva săptămâni de când m-am întors. De fapt, nici nu m-am mai gândit la asta. Ce e cu câinele?

— Câinele a găsit primul cadavrul. A murit de foame pe mormântul stăpânului său.

Nu cunoaștem care sunt legile inexorabile care fundamentează coincidențele. Stanley Fleming în niciun caz nu le cunoștea, altminteri nu ar fi sărit în picioare, atunci când vântul de noapte a adus din depărtare, prin fereastra deschisă, urletul prelung și tânguit al unui câine. A străbătut odaia, de câteva ori, în lung și în lat, sub privirile ferme ale doctorului. Apoi, înfruntându-l brusc, aproape că a țipat:

— Doctore Halderman, ce legătură au toate acestea cu problema mea? Uți pentru ce te-am chemat.

Ridicându-se, medicul și-a pus mâna pe brațul pacientului său și a spus cu blândețe:

— Iartă-mă. Nu pot să pun un diagnostic tulburărilor tale imediat – mâine, poate. Te rog să mergi la culcare, dar lasă ușa descuiată. Am să-mi petrec noaptea aici, cu cărțile tale. Poți să mă chemi, fără să te scoli din pat?

— Da, există o sonerie electrică.

— Bine. Dacă te deranjează ceva, apasă pe sonerie, fără să te ridici. Noapte bună.

Instalat confortabil într-un fotoliu, doctorul privea tăciunii scânteietori și se gândea, adânc și îndelung. Dar, se pare, fără prea mare succes, căci se scula des și deschidea ușa care dădea pe scări, ascultând cu atenție. Apoi își relua locul. Totuși, până la urmă, a adormit și, când s-a trezit, era trecut de miezul nopții. A mai stârnit puțin focul care se stingea, a luat o carte de pe masa aflată lângă el și a citit titlul. Era vorba de *Meditațiile lui Denneker*. Deschise cartea, la întâmplare, și începu să citească:

„Căci într-atât este predestinat de Dumnezeu, ca toată carnea să aibă duh și, deci, să preia puteri spirituale și, tot așa, și spiritul să aibă puterile cărnii, chiar și atunci când a ieșit din trup și trăiește fără el, precum arată multele acte de violență făcute de strigoi și spectre. Și sunt unii care spun că omul nu este singur, ci și animalele au astfel de atracții, și...”

Lectura i-a fost întreruptă de o zguduitură a casei, de parcă un obiect greu căzuse. Doctorul dădu ușa de perete și se repezi pe scări, spre dormitorul lui Fleming. Încercă ușa, dar, în ciuda instrucțiunilor sale, aceasta era încuiată. Își propti umărul în ea, cu o astfel de forță, încât cedă. Pe jos, lângă patul în dezordine, zăcea Fleming, în cămașă de noapte, dându-și ultima suflare.

Doctorul a ridicat de la podea capul celui aflat pe moarte și a remarcat o rană, pe care acesta o avea la gât.

— Ar fi trebuit să mă aștept la asta, spuse el, cu gândul la sinucidere.

După ce bărbatul a murit, investigațiile au descoperit urmele inconfundabile ale colților unui animal, adâncite în vena jugulară.

Dar nu găsiseră niciun animal.

IDENTITATE FURATĂ

I. Trecerea în revistă ca formă de întâmpinare

Într-o noapte de vară, un bărbat stătea în vârful unui deal nu prea înalt, care domina o întinsă zonă de câmpii și păduri. Judecând după luna plină care coborâse mult spre vest, omul putea să-și dea seama de un lucru pe care, altfel, nu ar fi avut cum să-l știe, și anume că era aproape de ivirea zorilor. La nivelul solului se întindea o ceață ușoară, care învăluia parțial formele mai puțin înalte ale peisajului. Însă deasupra ei, în pâlcuri, copacii mai înalți se profilau clar pe cerul limpede. Două sau trei ferme se zăreau prin boarea ceții, dar în niciuna nu se vedea vreo lumină. Nicăieri, de fapt, nu exista niciun semn sau urmă de viață, în afara lătratului îndepărtat al unui câine, care, repetat mecanic, nu făcea decât să accentueze și apoi să risipească singurătatea acelei scene.

Bărbatul se uita curios de jur împrejurul său, în toate părțile, ca unul care, deși în mijlocul unor împrejurimi familiare, nu poate, totuși, să spună cu precizie care îi sunt locul și rolul în schema lucrurilor. Poate că așa ne vom purta când, sculați din morți, vom aștepta chemarea la Judecata de Apoi.

La vreo sută de metri mai încolo, un drum strălucea, alb și drept, în lumina lunii. Străduindu-se să se orienteze, cum ar spune un marinar, bărbatul își plimbă privirea, încet, de-a lungul drumului, cât se putea vedea. La câteva sute de metri depărtare, spre sud de locul unde stătea, zări, cenușiu și abia distinct, un grup de călăreți care se îndreptau spre nord. În spatele lor mășăluiau, în coloane, oameni pedestri, cu puștile lucind slab și pieziș pe umăr. Se deplasau încet și în tăcere. Apoi, un alt grup de călăreți, un alt regiment de infanterie, apoi altul, și altul, toate se mișcau neîncetat, mășăluind spre locul de observație al bărbatului, trecând pe lângă el și mergând mai departe. Le urmă o baterie de artilerie, cu tunarii stând cu brațele încrucișate pe antetren și cheson. Interminabila procesiune nu înceta să iasă din întunericul dinspre sud, îndreptându-se spre întunericul din nord, fără niciun sunet, nicio voce, tropot de copită sau scârțâit de roată.

Omul nu putea înțelege, credea că e surd. Dar, spunând aceasta, și-a auzit vocea, deși timbrul îi era străin, aproape că îl speriasse. Urechea, dezamăgită, se așteptase la altceva, un alt ton, o altă rezonanță a vocii. Pentru moment, însă, îi era suficient că nu este surd.

Pe urmă și-a amintit de anumite fenomene naturale, cărora cineva le dăduse numele de „umbre acustice”. Dacă te aflai într-o astfel de umbră acustică exista o direcție din care nu puteai auzi nimic. În bătălia de la Gaines’s Mill, una dintre cele mai aprige înclăștări din Războiul Civil, în care au intrat în luptă o sută de tunuri, cei care priveau lupta de pe partea cealaltă a văii Chickahominy, la o distanță de doi kilometri, nu auzeau nimic din ceea ce vedeau foarte limpede. Bombardamentul de la Port Royal, care s-a făcut auzit și simțit la St. Augustine, situat la mai mult de două sute de kilometri către sud, a fost imposibil de auzit la două mile către nord, pe o vreme fără vânt. Cu câteva zile înainte de capitularea de la Appomattox, un schimb de focuri bubuitor, între forțele aflate sub comanda lui Sheridan^[21] și a lui Pickett^[22], a rămas necunoscut acestuia din urmă, care se afla la o milă în spatele liniei frontului.

Aceste cazuri nu îi erau cunoscute omului despre care scriem, dar unele de același tip, chiar dacă mai puțin evidente, nu scăpaseră observației sale. Era profund neliniștit, însă dintr-o cu totul altă cauză decât strania tăcere în care se desfășura marșul acela sub clar de lună.

— Doamne, Dumnezeu! își spuse în barbă și iar i se păru că altul, și nu el, i-a rostit gândul cu glas tare. Dacă oamenii aceia sunt ce cred eu că sunt, înseamnă că am pierdut bătălia și trupele lor se deplasează spre Nashville!

Apoi se gândi la sine. Îl cuprinse o teamă, un puternic sentiment al pericolului pe care alții îl numesc frică. Repede, se ascunse în umbra unui copac. În continuare, tăcutele batalioane avansau încet, prin ceață.

O boare rece care trecu, deodată, pe la spatele lui îi atrase atenția către locul de unde venea. Se întoarse într-acolo și, către est, văzu o lumină slabă și cenușie, la linia orizontului. Era primul semn al zilei care începea. Teamă îi spori.

— Trebuie să plec de aici, sau voi fi descoperit și capturat.

Ieși din umbră și se îndreptă cu pas iute către estul care se lumina. Ajuns la adăpostul sigur al unui pâlc de cedri, privi înapoi. Întreaga coloană de trupe ieșise din raza lui vizuală. Drumul, drept și alb, se întindea pustiu și dezolant sub lună!

Dacă înainte fusese încurcat, acum era uluit și nu găsea nicio explicație. Cum de trecuse, așa de repede, o armată care se deplasa atât de încet? Nu putea înțelege. Fără să bage de seamă, timpul trecea, minut după minut. Pierduse noțiunea timpului. Cu toată buna-credință, căuta o soluție la acel mister, dar era în van. Când, în sfârșit, se smulse din gândurile sale, muchia soarelui se zărea deasupra dealurilor. Dar, așa cum stăteau lucrurile, nu găsi altă lumină, în afara celei solare. Înțelegerea lui era tot atât de adâncită în întunericul îndoii ca și mai înainte.

De o parte și de alta a drumului, se întindeau câmpuri cultivate, care nu arătau nicio urmă a războiului sau a ravagiilor acestuia. Din hornurile fermelor urcau firicele subțiri și albastre de fum care arătau că oamenii se pregăteau pentru o nouă zi de muncă pașnică. După ce își încetase străvechiul discurs la lună, acum câinele de pază însoțea un negru, care înhăma o pereche de catâri la un plug, cântând voios, cu tonuri când grave, când ascuțite. Eroul acestei povestiri se uita prostește la imaginea idilică, de parcă nu mai văzuse niciodată în viața lui astfel de lucruri. Și-a dus apoi mâna la cap, și-a trecut-o prin păr și a privit în căușul palmei – un lucru neobișnuit la el. Gestul a părut să-i dea siguranță, așa că a pornit încrezător către drum.

II. Când ți-ai pierdut viața, consultă un doctor

Pentru că doctorul Stilling Malson, din Murfreesboro, vizitase un pacient, aflat la aproape zece kilometri distanță de oraș, pe drumul spre Nashville, a rămas cu el peste noapte. Când s-a crăpat de ziuă, a pornit-o înapoi spre casă, călare, așa cum era obiceiul doctorilor, pe timpul și în locurile acelea. Tocmai ajunsese în apropierea câmpului de bătălie de la Stone's River când, dinspre marginea drumului, un bărbat s-a apropiat de el și l-a salutat după moda militară, ridicând mâna dreaptă la cozoroc. Numai că pălăria

nu era militară, bărbatul nu era îmbrăcat în uniformă și nici nu avea ținuta de război. Doctorul dădu politicos din cap, bănuind că, poate, salutul neobișnuit al străinului era o formă de respect, pentru împrejurimile istorice în care se aflau. Cum străinul voia în mod evident să vorbească, doctorul, amabil, și-a strunit calul și a așteptat.

- Domnule, spuse străinul, deși sunteți civil, puteți fi un inamic.
- Sunt doctor, veni răspunsul echivoc al doctorului Stilling.
- Mulțumesc. Eu sunt locotenent, subordonat al generalului Hazen^[23] – s-a oprit o clipă și a privit atent la persoana căreia i se adresa, apoi a continuat – din Armata Federală.

Doctorul doar dădu din cap.

- Aveți bunătatea și spuneți-mi, a urmat celălalt, ce s-a întâmplat aici? Unde sunt armatele? Cine a câștigat bătălia?

Doctorul îl privi curios, cu ochii mijiți, pe cel care punea întrebările. După ce îl scrută cu ochiul specialistului, prelungind aceasta până la limita impoliteții, zise:

- Mă iertați, dar cine cere informații trebuie să fie gata să le și ofere. Sunteți rănit? adăugă cu un zâmbet.

- Nimic grav, se pare.

Bărbatul își scoase pălăria civilă, își duse mâna la cap, și-o trecu prin păr și apoi se uită atent în palmă.

- Am fost lovit de un glonț și mi-am pierdut cunoștința. Probabil că a fost o lovitură ușoară, piezișă. Văd că nu curge sânge și nu simt nicio durere. N-o să vă deranjez ca să mă tratați, dar veți avea bunătatea să-mi spuneți încotro se află regimentul meu – sau orice altă unitate a Armatei Federale – dacă știți?

Din nou, doctorul nu răspunse imediat. Își amintea multe dintre lucrurile descrise în cărțile lui de specialitate – despre pierderea identității și efectul unor scene familiare în recuperarea acesteia. În cele din urmă, îl privi pe bărbat drept în ochi, zâmbi și spuse:

- Locotenente, nu purtați uniforma gradului și armei dumneavoastră.

La auzul acestor comentarii, bărbatul privi în jos la hainele sale civile, ridică ochii și spuse cu șovăială:

- Este adevărat. Nu, nu prea înțeleg.

Privindu-l încă atent, dar nu fără simpatie, omul științelor a

întrebat direct:

- Ce vârstă aveți?
- Douăzeci și trei, dacă asta are vreo importanță.
- Nu prea arătați. Cu greu aș fi zis că aveți doar atât.

Bărbatul devenea nerăbdător.

— Nu este nevoie să discutăm despre asta. Vreau să aflu despre armată. Acum nici două ore, am văzut o coloană de trupe, care se deplasa spre nord, pe drumul acesta. Trebuie să o fi întâlnit. Fiți atât de bun și spuneți-mi ce culoare aveau uniformele lor, pe care eu nu am reușit să le disting, și nu o să vă mai deranjez.

— Sunteți sigur că i-ați văzut?

— Dacă sunt sigur? Păi, pentru Dumnezeu, domnule, aș fi putut chiar să-i număr!

— Ei, haide – a răspuns amuzat doctorul, dându-și seama că semăna cu vorbărețul bărbier din *O mie și una de nopți* – eu nu m-am întâlnit cu niciun fel de trupe.

Bărbatul îl privi cu răceală, de parcă și el remarcase asemănarea cu bărbierul.

— E limpede, zise el, că nu vreți să mă ajutați. Domnule, puteți să vă duceți dracului!

Se întoarse și plecă, aproape fără direcție, peste câmpurile înrourate. Pe jumătate muștrat de conștiință, cel care îl chinase îl privi în tăcere, de pe poziția avantajoasă în care era, sus în șa, până ce acesta dispăru, dincolo de un șir de copaci.

III. Pericolul de a privi într-un ochi de apă

După ce părăsi drumul, omul încetini pasul și acum înainta destul de nesigur, cu o pronunțată senzație de oboseală. Nu și-o putea lămuri deși, cu siguranță, locvacitatea interminabilă a aceluia doctor de țară putea să fie o explicație. Se așeză pe o stâncă, își puse o mână pe genunchi și-și privi degajat dosul palmei. Era subțiratic și uscat. Își ridică ambele mâini în dreptul ochilor. Erau brăzdate și zbârcite, putea să pipăie dărele cu vârful degetelor. Ce ciudat! O biată lovitură de glonț și o scurtă perioadă de inconștiență nu ar fi trebuit să transforme pe cineva într-o epavă, fizic vorbind.

— Trebuie să fi stat mult timp în spital, rosti cu glas tare. Da' prost mai sunt! Bătălia a avut loc în decembrie și acum e vară! (Râse.) Nu e de mirare că tipul a crezut că sunt scăpat de la balamuc. A greșit. Sunt doar scăpat din spital.

Puțin mai departe, îi atrase atenția o mică parcelă de pământ, împrejmuită cu un zid de piatră. Fără o intenție prea clară, se ridică și porni într-acolo. În centru se afla un monument pătrătos și masiv, din piatră cioplită. Era înnegrit de ani, ros de intemperii pe la colțuri și pătat de mușchi și licheni. Între blocurile masive creșteau fâșii de iarbă, ale căror rădăcini, ca niște pârhii, le îndepărtaseră unele de altele. Ca răspuns la provocarea iscată de acea ambițioasă construcție, Timpul își pusese mâna distrugătoare asupra sa și, în curând, avea să devină „una cu Ninive și Tyr”^[24]. Pe una din inscripțiile aflate pe o latură a monumentului, ochiul său zări un nume familiar. Tremurând de emoție, își săltă trupul peste zid și citi:

BRIGADA LUI HAZEN

*În memoria soldaților săi care au căzut la Stone River,
21 decembrie 1862*

Bărbatul se prăvăli de pe zid, fără vlagă și neputincios. La aproape o lungime de braț mai departe, se vedea o mică adâncitură în pământ, care fusese umplută de o ploaie recentă – un mic bazin cu apă limpede. Se târî până acolo, ca să se răcorească. Își ridică partea de sus a trupului, sprijinit de brațele care îi tremurau și ele, își lungi gâtul și își văzu chipul reflectat, ca într-o oglindă. Scoase un țipăt îngrozit. Brațele îi cedară. Căzu cu fața în jos, în băltoacă, și lăsă să se îndepărteze de la el viața care furase altă viață.

UN COPIL VAGABOND

Dacă l-ați fi văzut pe micuțul Jo stând la colțul străzii, în ploaie, nu cred că l-ați fi admirat. Era o ploaie obișnuită de toamnă, cu vânt. Jo avea o vârstă la care cu greu poți fi judecat ca drept sau nedrept, așadar, nu intra sub incidența legii distribuției imparțiale, care spune că ploaia cade la fel și peste cei dreپți și peste cei răi. Dar apa ce cădea peste el părea să aibă o particularitate deosebită, numai a ei: s-ar fi putut spune că era închisă la culoare și lipicioasă. Nu era posibil, însă, ca lucrurile să stea chiar așa, nici măcar aici, în Blackburn, unde se întâmplau lucruri cu siguranță ieșite din comun.

De exemplu, acum zece sau doisprezece ani căzuse o ploaie torențială cu broaște mici, fapt atestat de o cronică a vremii. Aceasta se încheia cu comentariul, oarecum obscur, al cronicarului, care considerase fenomenul meteorologic propice crescătorilor francezi.

Câțiva ani mai târziu, Blackburn a fost martorul unei ninsori însângerate. La vremea iernii, în Blackburn este frig, iar ninsorile sunt frecvente și îmbelșugate. Nu încapе îndoială, de data aceea zăpada a avut culoarea sângelui și, când s-a topit, a devenit apă de aceeași culoare – dacă apă a fost, și nu sânge. Fenomenul a atras o largă atenție, iar știința a găsit tot atâtea explicații câți oameni de știință care nu știau nimic despre asta erau. Dar cei din Blackburn – care timp de mulți ani trăiseră chiar acolo unde a căzut zăpada roșie și ar fi fost de presupus că știu mai bine cum stau lucrurile – au dat din cap și au spus că o să se întâmple ceva.

Și chiar așa a fost, pentru că vara următoare a devenit de neuitat, datorită unei molime misterioase – epidemie sau endemie sau Dumnezeu mai știa ce, pentru că doctorii habar n-au avut – care a răpus jumătate din populația orașului. Majoritatea celor rămași în viață au plecat din oraș și nu s-au grăbit să se întoarcă. Până la urmă, au revenit, totuși, și acum sporeau și se înmulțeau ca și mai înainte, dar, de atunci, Blackburn nu mai fusese chiar la fel.

De cu totul altă factură, dar la fel de „ieșit din comun” a fost incidentul cu fantoma lui Hetty Parlow. Numele de fată al lui Hetty

Parlow fusese Brownon și, în Blackburn, aceasta însemna mai mult decât s-ar putea crede.

Din vremuri imemorabile, de la începuturile colonizării, familia Brownon era cea mai influentă familie din oraș. Erau cei mai bogați și cei mai buni, iar orașul Blackburn și-ar fi dat și ultima picătură din sângele său de plebeu în apărarea bunului renume al familiei Brownon. Nu se știa să fi fost prea mulți membri ai familiei care să se fi stabilit în altă parte. Totuși, cei mai mulți dintre ei făcuseră școală prin alte părți și aproape toți călătoriseră. Și nu erau puțini. Bărbații ocupau mai toate funcțiile publice, iar femeile erau primele la toate activitățile caritabile. Dintre femei, Hetty era cea mai îndrăgită, din pricina firii ei drăgălașe, purității caracterului și frumuseții sale ieșite din comun. S-a căsătorit cu un pierde-vară din Boston, l-a adus imediat cu ea, la Blackburn, și a făcut om din el, și membru în consiliul orașului. Au făcut un copil, pe care l-au botezat Joseph și pe care îl iubeau tare mult, așa cum era moda printre părinții din toată regiunea aceea. Apoi au murit amândoi, în urma misterioasei maladii de care am pomenit deja. La vârsta de un an împlinit, Joseph și-a început viața de orfan.

Din nefericire pentru Joseph, boala care i-a secerat părinții nu s-a mulțumit cu atât. A continuat până ce a eliminat aproape întregul clan Brownon, precum și pe rudele lor prin alianță. Cei care au plecat nici că s-au mai întors. Tradiția s-a năruit, averile familiei Brownon au trecut în mâini străine și singurii membrii ai familiei care au rămas pe loc se aflau sub pământ, în cimitirul Oak Hill, unde, într-adevăr, erau într-un număr suficient de mare ca să reziste uzurpărilor triburilor înconjurătoare și să dețină cea mai mare parte a teritoriului.

Dar să ne întoarcem la fantomă.

Într-o noapte, cam la trei ani după moartea lui Hetty Parlow, câțiva tineri din Blackburn treceau, într-o căruță, pe lângă cimitirul Oak Hill. Dacă ați fost vreodată pe acolo, vă amintiți că drumul spre Greenton trece pe lângă latura sudică a cimitirului. Tinerii participaseră la o petrecere de 1 Mai la Greenton. Asta ne ajută să stabilim ce dată era. Poate că erau doisprezece, cu totul, și foarte bine dispuși, mai ales dacă ținem seama de moștenirea de tristețe lăsată de sumbrele experiențe prin care trecuse recent orașul.

Când au ajuns pe lângă cimitir, bărbatul care mâna căruța a potolit deodată grupul, cu o exclamație de surpriză.

Fără îndoială, surpriza era destul de mare, pentru că în fața lor stătea fantoma lui Hetty Parlow, aproape de drum, dar fără a fi ieșit din cimitir. Era neîndoielnic ea, căci fiecare dintre tinerii și tinerele din grup o cunoscuseră personal pe Hetty. Așa s-a stabilit identitatea creaturii aceleia. Caracterul ei de fantomă era marcat prin toate semnele obișnuite: giulgiu, păr lung și despletit, „privirea pierdută”, totul. Această apariție tulburătoare își întindea brațele către răsărit, de parcă ar fi cerșit după luceafărul de seară – un astru ispititor, desigur, deși imposibil de atins. Cum toți stăteau fără să scoată un cuvânt (așa spune povestea), fiecare dintre petrecăreți – petrecuseră doar cu limonadă și cafea – a auzit limpede cum fantoma striga numele „Joey, Joey!”. O clipă mai târziu, arătarea pierise. Sigur, nu trebuie să și credem toate astea.

Ei bine, în acel moment, așa cum s-a dovedit ulterior, Joey se plimba printre tufe de salvie din partea cealaltă a continentului, în apropiere de Winnemucca, în statul Nevada. Fusesse dus în orașul acela de niște oameni de bine, rude îndepărtate ale răposatului său tată, adoptat de ei și îngrijit cu dragoste. Dar, în seara aceea, bietul copil s-a îndepărtat de casă și s-a pierdut în deșert.

Povestea lui, după aceea, este învăluită în obscuritate și are goluri pe care doar presupunerile le pot umple. Se știe că a fost găsit de o familie de indieni Piute^[25], care l-au ținut un timp cu ei pe micul nefericit, după care l-au vândut, într-o gară, departe de Winnemucca – chiar l-au vândut pe bani – unei femei, aflată într-unul din trenurile ce mergeau spre est. Ea a declarat că a întrebat în dreapta și în stânga, a făcut tot felul de cercetări, dar toate au fost în zadar. Așa că, văduvă și fără copii, femeia l-a adoptat. În acest punct al vieții sale, Jo părea să se îndepărteze mult de pericolul vieții în orfelinat. Interpunerea unei multitudini de părinți între el și acea îngrozitoare situație îi promitea o îndelungată imunitate la dezavantajele ei.

Doamna Darnell, cea mai nouă mamă a lui, locuia în Cleveland, Ohio. Dar fiul ei adoptiv nu a stat prea mult cu ea. Într-o după-amiază a fost zărit de un polițist, nou în cartier, cum se îndepărta de casa ei. Întrebat, a răspuns că „melge acasă”. Probabil a

călătorit cu trenul, nu se știe cum, pentru că trei zile mai târziu era în orașul Whiteville, foarte departe de Blackburg. Hainele îi erau în stare destul de bună, dar el era îngrozitor de murdar. Nefiind în stare să spună ce este cu el, a fost arestat ca vagabond și condamnat la detenție în Căminul Adăpost pentru Copii – unde l-au și spălat.

Jo a fugit și de la Căminul Adăpost pentru Copii din Whiteville – într-o bună zi, pur și simplu a luat-o spre pădure și la Cămin nu s-a mai știut nimic de el, niciodată.

După aceea îl găsim, sau mai bine zis îl regăsim, stând singur și pierdut în ploaia rece de toamnă, la colțul unei străzi de periferie din Blackburg. Acum este momentul să explicăm că picăturile de ploaie care cădeau peste el nu erau, de fapt, negre și lipicioase, ci doar nu reușeau să mai ia din negreala și mizeria lipicioasă de pe fața și mâinile lui. Într-adevăr, Jo era mânjit înspăimântător și uimitor, ca de o mână de artist. Micul vagabond rătăcit nu avea pantofi, picioarele îi erau goale, roșii și umflate și, când mergea, șchiopăta cu amândouă. Cât despre haine – vai, cu greu ai fi putut numi astfel oricare dintre lucrurile pe care le purta, așa cum nu ai fi putut spune prin ce vrajă mai reușeau să se țină pe el. Nu încăpea îndoială că era pătruns de frig până la oase. Știa și el asta. În seara aceea i-ar fi fost frig oricui, dar, tocmai pentru asta, nici nu mai era altcineva pe stradă. Cum ajunsese acolo Jo nu ar fi putut spune nici cu prețul pâlپاitoarei lui vieți, nici dacă ar fi fost înzestrat cu un bagaj de cuvinte mai mare de o sută. Din felul în care privea în jur, cu ochii mirați, ți-ai fi putut da seama că nu are nici cea mai mică idee despre unde se afla sau de ce.

Și totuși, nu era cu totul neștiutor pentru vârsta lui. Pentru că îi era frig și foame și mai putea încă să meargă, cu genunchii mult îndoți și călcând mai întâi pe vârfuri, a decis să intre într-una din casele care flancau strada, la intervale mari, și care arătau așa de luminate și călduroase. Dar, tocmai când a încercat să pună în practică acea înțeleaptă hotărâre, o matahală de câine a venit lătrând și și-a disputat cu el locul. Speriat dincolo de cuvinte și crezând, pe bună dreptate, că o ființă care arată ca o brută este la fel și pe dinăuntru, s-a îndepărtat de case șontăcând și, lăsând în dreapta și în stânga lui câmpurile cenușii și ude, a ținut drumul spre

Greenton. Mai bine spus, drumul care îi duce spre Greenton pe aceia ce reușesc să treacă de cimitirul Oak Hill. În fiecare an, un număr deloc de neglijat nu reușește.

Jo nu a reușit.

L-au găsit acolo a doua zi de dimineață, era foarte ud, foarte rece, dar nu mai era înfometat. Se pare că intrase pe poarta cimitirului – sperând, poate, că aceasta duce la o casă unde nu există niciun câine – și a continuat să bâjbâie cu greu, în întuneric, cu siguranță tot căzând peste morminte, până când a obosit de tot și s-a dat bătut. Trupul micuț zăcea întins pe o parte, cu un obraz murdar cuibărit într-o mână murdară, cu cealaltă mână vârată în zdrențe ca să o încălzească. Obrazul celălalt era, în sfârșit, spălat și alb, gata parcă să primească sărutul unuia din îngerii Domnului. Întrucât corpul nu fusese încă identificat, nimeni nu a dat importanță faptului că micuțul zăcea pe mormântul lui Hetty Parlow. Dar mormântul nu se deschisese ca să-l primească. Dincolo de respectul cuvenit, unii ar fi dorit, poate, ca acest lucru să fie altfel orânduit.

NOAPTEA LA TRECĂTOAREA MORTULUI

O istorie neadevărată

Era o noapte deosebit de aprigă și senină, ca inima unui diamant. Noaptea senină au obiceiul de a fi tăioase. Pe întuneric, poate să-ți fie frig și să nu îți dai seama; când vezi, atunci și suferi. Noaptea aceea era suficient de clară ca să muște ca un șarpe. Dincolo de brazii uriași care domină South Mountain, luna se mișca misterioasă, scoțând scântei reci din pojghița înghețată a zăpezii și profilând, pe întunericul dinspre vest, conturul fantomatic al Coast Range^[26], dincolo de care se întinde, invizibil, Pacificul. Zăpada se adunase în zonele mai deschise ale trecătorii, formând lungi coame, care păreau să crească, și delușoare, care păreau să se risipească, împrăștiind o pulbere fină. De fapt, aceasta era lumina solară, de două ori reflectată: o dată lovită de lună și apoi de zăpadă.

În zăpada aceea stăteau prăbușite (un marinar ar fi spus scufundate) multe dintre cocioabele așezării miniere abandonate. Din loc în loc, sub greutatea ei se răsturnaseră suportii înalți care, odinioară, susțineau jgheburile pe care curgea un râu – numit torent^[27]. Desigur, „torrent” înseamnă *flumen*^[28], de fapt. Printre avantajele, pe care muntele nu le poate răpi căutătorilor de aur se numără și privilegiul de a vorbi limba latină. Despre vecinul lui mort, el spune că „s-a dus pe torent”. Acesta nu este un mod tocmai rău de a spune că „sufletul lui s-a întors la Fântâna Vieții”.

Arborându-și armura împotriva asalturilor vântului, zăpada nu neglijase niciun colțișor. Când este alergată, fugărită de vânt, zăpada seamănă, destul de mult, cu o armată aflată în retragere. În câmp deschis se întinde în rânduri și batalioane; acolo unde poate să se fixeze, opune rezistență, unde se poate ascunde, așa face. Poți vedea plutoane întregi de zăpadă cinchite în spatele unei bucăți de zid prăbușit. Vechiul drum, cioplit în versantul muntelui, șiret, era plin de zăpadă. Escadron după escadron se luptaseră să scape pe acea direcție când, subit, urmărirea încetase. Este imposibil de închipuit un loc mai dezolant și mai sumbru decât

Trecătoarea Mortului într-o noapte de iarnă. Cu toate acestea, domnul Hiram Beeson își alesese să trăiască acolo și să fie singurul locuitor.

Depart, sus pe versantul lui North Mountain, micuța lui cabană proiecta, prin singura ei fereastră, o rază de lumină lungă și subțire. Aducea cu un gândăcel negru, fixat pe versantul muntelui cu un bold nou și strălucitor. Înăuntru, ședea domnul Beeson însuși, în fața unui ditamai focul, cu ochii ațintiți la miezul fierbinte al acestuia, ca și cum nu mai văzuse așa ceva niciodată în viața lui. Nu era un bărbat frumos. Avea părul cărunt, hainele îi erau zdrențăroase și șleampete; era tras la față, iar ochii îi erau prea strălucitori. Cât privește vârsta, dacă ar fi încercat cineva să i-o ghicească, ar fi spus patruzeci și șapte, apoi s-ar fi corectat și ar fi zis șaptezeci și patru. De fapt, avea douăzeci și opt. Era, însă, veștejit. Poate nu mult, doar atât cât îndrăzneala să fie, având în vedere că, la Bentley's, exista un antreprenor de pompe funebre care cam șoma, iar la Sonora era un legist nou și energic. Sărăcia și zelul sunt ca două pietre de moară. Este periculos să devii al treilea într-o astfel de combinație.

Cum ședea, acolo, cu coatele zdrențăroase pe genunchii zdrențăroși și maxilarele ascuțite îngropate în mâinile la fel de „zdravene”, fără nicio intenție vizibilă de a se duce la culcare, domnul Beeson arăta de parcă și cea mai mică mișcare l-ar fi făcut să se desfacă în bucăți... Și totuși, clipise de nu mai puțin de trei ori, în ultima oră.

Se auzi un ciocănit puternic în ușă. Un ciocănit la acea oră din noapte și pe o vreme ca aceea ar fi putut surprinde pe un muritor de rând, care locuia de doi ani în trecătoare, fără să fi văzut vreo ființă omenească, și care știa că ținutul este de nestrăbătut. Însă domnul Beeson nici măcar nu și-a luat ochii de la tăciuni. Nici chiar atunci când ușa s-a deschis nu a schițat alt gest, în afara unei ușoare strângeri din umeri, cu care s-a adunat mai bine în sine, așa cum faci când te aștepti la ceva ce nu ai vrea să vezi. Aceeași mișcare se poate observa la femeile dintr-o capelă mortuară, când sicriul e purtat pe lângă ele pe culoarul dintre strane.

Fără niciun zgomot, în încăperea a intrat un bărbat înalt și în vârstă, care purta un palton de lână. Capul îi era înfășurat într-o

basma și aproape toată fața era într-un șal. Purta niște ochelari verzi, împotriva zăpezii, și chipul, cât se mai vedea din el, era de un alb strălucitor. Își puse o mână grea și înmănușată pe umărul domnului Beeson, iar acesta își uită într-atât de ale lui, încât își ridică ochii, privind nu cu puțină mirare. Indiferent pe cine ar fi așteptat, era clar că nu luase în calcul întâlnirea cu un astfel de personaj. Cu toate acestea, vederea acelui oaspete neașteptat a provocat în domnul Beeson următoarele sentimente: un sentiment de uluială, unul de recunoștință și un sentiment de bunăvoință. Ridicându-se de unde stătea, a apucat mâna noduroasă așezată pe umărul său și a scuturat-o în sus și-n jos, cu o ferveare cu totul inexplicabilă, căci în aspectul bătrânului nu era nimic atrăgător, dar destule lucruri erau respingătoare. Totuși, atracția este un lucru mult prea general ca să nu aibă inclusă în ea și repulsia. Cel mai atractiv lucru din lume este fața pe care, instinctiv, o acoperim cu o pânză. Când ajunge și mai atrăgătoare, fascinantă chiar, o punem la doi metri sub pământ.

— Domnule, este o noapte extrem de dezagreabilă, zise domnul Beeson, lăsând mâna bătrânului să cadă liniștit pe lângă coapse, cu un clămpănit. Rogu-vă, luați loc. Îmi pare bine să vă văd.

Domnul Beeson vorbea cu o manierată ușurință, la care nu te-ai fi așteptat, dacă te gândeai la circumstanțe. Într-adevăr, era surprinzător și destul de greu să-ți imaginezi contrastul dintre felul în care arăta și manierele lui ca fiind cel mai obișnuit fenomen social din lume.

Bătrânul făcu un pas către focul ce lucea cavernos în ochelarii săi verzi. Domnul Beeson reluă:

— Pe viața dumitale, tare sunt bucuros!

Eleganța domnului Beeson nu era prea rafinată; făcuse concesii rezonabile gusturilor autohtone. Se opri un moment, lăsându-și ochii să alunece în jos, de la chipul înfoclit al musafirului său spre rândul de nasturi demodați cu care se încheia paltonul de dimie și până la cizmele din piele de vacă. Zăpada cu care erau pudrate începuse să se topească și să șiroiască pe podea, în mici râulețe. Făcuse inventarul oaspetelui și părea mulțumit. Cine nu ar fi fost? Continuă:

— Tratația pe care pot să v-o ofer este, din păcate, pe măsura

celor ce mă înconjoară. Dar mă voi considera norocos dacă vă va face plăcere să acceptați ospitalitatea mea, mai degrabă decât să mergeți la Bentley's Flat, în căutare de ceva mai bun.

Cu rafinamentul surprinzător al unei umilințe ospitaliere, domnul Beeson vorbea de parcă un sejur, în cabana lui plină de căldură, pe o astfel de noapte, ar fi fost o vitregie a sortii, în comparație cu mersul pe jos, cale de douăzeci de kilometri, afundat în zăpada acoperită cu o pojghiță înghețată și tăioasă. În loc de răspuns, musafirul își descheie paltonul. Gazda puse lemne noi pe foc, mătură vatra cu o coadă de lup și adăugă:

— Dacă vreți să plecați, cred că ar fi mai bine să o luați din loc.

Bătrânul se așează lângă foc și își întinse tăpile mai înspre căldură, fără să-și scoată pălăria. Printre mineri, pălăria se scoate arareori, cu excepția cazului când se scot și cizmele. Fără alte comentarii, domnul Beeson s-a așezat și el pe un scaun, care fusese odată un butoi și care păstrase mult din caracterul lui original. Pentru o clipă, cei doi au rămas în tăcere. Apoi, de undeva dintre brazi, ajunse la ei lătratul schelălăit al unui coiot și, tot atunci, ușa se zgâlțâi din țâțâni. Între cele două incidente nu exista altă legătură decât faptul că, poate, coiotul avea o aversiune față de furtuni și vântul se întetise tocmai atunci. Și totuși, între cele două părea să existe un fel de conspirație supranaturală și domnul Beeson se scutură, pătruns de un sentiment vag de teroare. Într-o clipă, își reveni și i se adresă din nou oaspetelui său:

— Se întâmplă lucruri ciudate pe aici. Am să vă spun totul și apoi, dacă veți hotărî să plecați, am speranța că voi putea să vă însoțesc pe bucata cea mai grea a drumului, până la locul unde Peterson Chelu' l-a împușcat pe Ben Hike – îndrăznesc să cred că știți unde este asta.

Bătrânul dădu din cap energic, ca și cum ar fi confirmat nu numai că știe, ci și că știe sigur.

— Acum doi ani, începu domnul Beeson, locuiam în casa asta, împreună cu încă doi tovarăși. Dar, când s-a întâmplat goana după aurul din Bentley's Flat, am plecat și noi, o dată cu ceilalți. În zece ore, trecătoarea era părăsită. Totuși, în seara aceea mi-am dat seama că îmi uitasem un pistol valoros și m-am întors să-l iau. Mi-am petrecut noaptea aici, singur, așa cum mi-am petrecut toate

noaptele de atunci încoace. Trebuie să spun că, doar cu câteva zile înainte de a pleca, sluga noastră, un chinez, a avut ghinionul să moară, pe o vreme când pământul era așa de înghețat, că nu puteai săpa o groapă. Așa că, în ziua grăbitei noastre plecări, am tăiat podeaua, uite acolo, am săpat și i-am făcut o înmormântare, pe cât ne-a stat în putere. Dar, mai înainte de a-l pune în groapă, am avut prostul gust nemaipomenit de a-i tăia codița de cal și de a i-o țintui de bârna aceea, de deasupra mormântului său, unde o puteți vedea și în acest moment. Sau poate când v-oți mai fi încălzit, ca să aveți plăcerea să vă uitați în jur. V-am spus, nu-i așa, că acel chinez a murit de moarte bună? Desigur, nu am avut nimic de-a face cu asta și m-am întors nu dintr-o atracție irezistibilă sau o fascinație morbidă, ci numai pentru că îmi uitasem pistolul. Acest fapt vă este limpede, domnule, nu-i așa?

Vizitatorul dădu cu gravitate din cap. Părea să nu fie omul prea multor vorbe, dacă vorbea de fel. Domnul Beeson a continuat:

— După credința chineză, omul este asemenea unui zmeu. Nu poate ajunge în ceruri, dacă nu are coada. Ei bine, ca să scurtez povestea aceasta plictisitoare – pe care găsesc, totuși, că este de datoria mea să o relatez – în noaptea aceea, pe când stăteam singur și mă gândeam la orice altceva, dar nu la el, chinezul s-a întors să-și ia codița de cal. Dar nu și-a luat-o...

Domnul Beeson căzu iarăși într-o tăcere adâncă. Poate că îl istovise acel exercițiu, nedorit, al vorbitului, poate că își chemase vreo amintire, care îi solicita întreaga atenție. Vântul acum șuiera pretutindeni și brazii de pe versant se auzeau limpede cum cântă. Povestitorul a continuat:

— Spuneți că nu vi se pare mare lucru, și nici mie, mărturisesc. Dar el vine mereu!

Urmă o altă tăcere lungă, vreme în care cei doi au privit fix în foc, fără ca măcar să miște. Apoi, domnul Beeson izbucni, aproape furios, cu ochii ațintiți pe ceea ce putea vedea din fața impasibilă a celui ce-l asculta:

— Să i-o dau? Domnule, în această chestiune nu am intenția să deranjez pe nimeni, ca să mă sfătuiască. Mă veți ierta, sunt sigur – zicând aceasta, deveni surprinzător de persuasiv –, dar m-am încumetat și am pironit coada aceea tare și mi-am asumat, ca pe o

obligație oarecum împovărătoare, să o păzesc. Așa că îmi este absolut imposibil să acționez așa cum, cu îngrijorare, propuneți. Mă luați drept un modoc?^[29]

Nimic nu ar fi putut depăși brusca violență cu care aruncă în urechile oaspetelui său acest protest indignat. Era ca și cum l-ar fi pălit pe-o parte a capului, cu o mânășă de armură. Era un protest, dar era și o provocare. *Să fii luat drept un laș – să fii luat drept modoc*: aceste două expresii spun același lucru. Uneori e vorba de un chinez. *Mă iei drept chinez?* este o întrebare adresată, adesea, cuiva mort pe nepusă masă.

Lovitura bruscă a domnului Beeson nu a avut niciun efect și, după un moment de pauză, în care vântul răsună pe coș ca sunetul cuielor bătute într-un sicriu, acesta continuă.

— Dar, după cum spuneți, toate acestea mă extenuază. Simt că viața mea din ultimii doi ani a fost o greșeală – o greșeală care se corectează singură. Înțelegeți cum. Mormântul! Nu, nu are cine să-l sape. Pământul este înghețat. Dar sunteți foarte bine venit. Puteți să spuneți la Bentley's... dar nu are importanță. A fost foarte greu de tăiat: își împletesc mătase în codițe. Puah!

Domnul Beeson vorbea cu ochii închiși și divaga. Ultimul său cuvânt fusese un sforăit. Un minut mai târziu respiră adânc, își deschise ochii cu greu, mai făcu o singură remarcă și căzu într-un somn adânc. Iată ce a spus:

— Îmi mătură praful!

Apoi, străinul cel vârstnic, care nu rostise nicio vorbă, de la sosirea lui, se ridică de unde șezuse și își scoase hainele de deasupra. În lenjeria de flanelă, arăta tot așa de colțuros ca și răposata *Signorina Festorazzi*, o irlandeză înaltă de șase picioare și cu o greutate de treizeci de kilograme, care se expunea, doar în furou, în fața locuitorilor din San Francisco. Apoi, s-a strecurat pe unul din priciuri, după ce, mai întâi, își pusese la îndemână revolverul, așa cum se obișnuia prin ținutul acela. Revolverul l-a luat de pe un raft și era același pentru care domnul Beeson pomenise că s-a întors în trecătoare, cu doi ani în urmă.

După câteva clipe, domnul Beeson se trezi și, văzând că musafirul lui s-a retras, a făcut la fel. Dar mai înainte, s-a apropiat de smocul păgân de păr lung și împletit și a tras de el cu putere, ca

să se asigure că este bine fixat. Față în față, de-a latul camerei, stăteau cele două paturi, niște biete priciuri de lemn, acoperite cu pături nu din cale-afară de curate. La mijloc, între ele, se afla micuțul chepeng pătrat care dădea în mormântul chinezului. Fiindcă veni vorba, chepengul era traversat, în cruciș și-n curmeziș, de un rând dublu de ținte ascuțite. În încercarea sa de a rezista supranaturalului, domnul Beeson nu disprețuise folosirea unor măsuri materiale de precauție.

Focul scăzuse acum. Flăcările ardeau, albastriu și abia pâlpâit, cu scânteieri când și când, și proiectau pe pereți umbre spectrale, care se mișcau misterios de colo-colo, când unindu-se, când despărțindu-se. În celălalt capăt al camerei, aproape de acoperiș, umbra cozii atârănânde se ținea, totuși, deoparte, ursuză ca un semn de exclamare. Cântecul brazilor, afară, se înălța acum la rangul unui imn triumfal. În pauze, tăcerea era de-a dreptul înspăimântătoare.

În cursul unui astfel de răstimp, trapa din podea a început să se miște. Se ridica încet și constant și, la fel, se ridica din pat și căpățâna înfășată a musafirului, ca să-l urmărească. Apoi, cu un clămpănit ce a zguduit casa din temelii, chepengul s-a dat de tot peste cap, cu țintele lui oribile îndreptate amenințător în sus. Domnul Beeson se deșteptă și, fără să se ridice, își apăsă degetele pe ochi. Se cutremură, dinții îi clănțăneau. Oaspetele lui stătea sprijinit într-un cot și urmărea desfășurarea evenimentelor, prin ochelarii care luceau ca niște lămpi.

Deodată, o pală de vânt șuierătoare coborî în jos, pe coș. Cenușa și fumul s-au împrăștiat în toate părțile, ascunzând pentru moment totul. Când focul lumină din nou încăperea, pe marginea unui scaun fără spătar, de lângă vatra focului, se vedea stând prudent un omuleț oacheș cu înfățișare foarte plăcută. Era îmbrăcat cu un gust impecabil și dădu din cap către bătrân, afișând un zâmbet prietenos și fermecător. „Cu siguranță este din San Francisco”, se gândi domnul Beeson, care își revenise, oarecum, din spaimă și căuta pe bâjbâite explicația evenimentelor din seara aceea.

Acum, însă, încă un actor apărea în scenă. Din gaura neagră și pătrată, aflată în mijlocul camerei, se ițea capul chinezului plecat la

cele sfinte, cu ochii sticloși răsuciți în sus, în fantele înguste ce țineau loc de găvane, și ațintiți asupra cozii bălăngănite de deasupra, cu o privire care trăda o dorință indescritibilă. Domnul Beeson gemu și își acoperi iar fața cu mâinile. Un iz ușor de opiu invadă camera. Îmbrăcat într-o tunică scurtă și albastră din mătase matlasată, dar acoperită de mucegai, din cel ce se dezvoltă în morminte, el s-a ridicat încet, parcă împins de un slab arc spiralat. Genunchii erau la nivelul podelei când, cu un impuls rapid, ca saltul pâlپâitului tăcut al unei flame, sări și apucă de coadă cu ambele mâini, se trase în sus și mușcă vârful, cu dinții lui gălbejiți. Atârna de ea cu frenezie, făcând grimase îngrozitoare, zbatându-se și zvârcolindu-se, legănându-se dintr-o parte în alta, în efortul de a desprinde de bârnă ceea ce îi aparținea, dar fără să scoată niciun sunet. Era ca un cadavru cu convulsii induse, artificial, cu ajutorul unei baterii galvanice. Contrastul dintre această activitate supraomenească și tăcerea sa era de-a dreptul hidos!

De spaimă, domnul Beeson se ghemui în pat. Micuțul gentleman oacheș își descrucișă picioarele, bătu nerăbdător darabana cu vârful cizmei și își consultă ceasul de aur masiv. Bătrânul se ridică în capul oaselor și apucă pistolul.

Bang!

Ca un trup căzut din spânzurătoare, chinezul plonjă în gaura neagră de dedesubt, ducându-și coada în dinți. Cu un trosnet, trapa s-a rotit și s-a închis. Micul gentleman din San Francisco sări sprinten de pe locul lui, prinse ceva din aer cu pălăria, așa cum prind copiii fluturi, și dispăru pe coș, ca și cum ar fi fost aspirat.

De undeva, de departe, din întunericul de afară și plutind înăuntru prin ușa deschisă, străbătu un țipăt slab – ca un lung suspin tânguit, ca țipătul unui copil, sugrumat de moarte în plin deșert, sau al unui suflet pierdut pe care Necuratul îl târa departe. Poate că era doar un coiot.

În primele zile ale primăverii următoare, un grup de mineri, care se îndrepta spre locul unor noi prospecțiuni, a traversat trecătoarea. Rătăcind printre cabanele părăsite, într-una dintre ele au găsit corpul lui Hiram Beeson, întins pe un prici, cu o gaură de glonț în inimă. Era clar că glonțul fusese tras din partea opusă a încăperii, căci, într-una din grinzile de stejar, de deasupra lui, se

vedea o mică adâncitură albăstrie, acolo unde glonțul lovise un nod de lemn și ricoșase, în jos, spre pieptul victimei. Fixat puternic de aceeași bârnă era ceva ce părea să fi fost capătul unei funii împletite din păr de cal, pe care glonțul o tăiase, în drumul lui către nod. Nu mai era nimic altceva interesant de observat, cu excepția unor haine mucegăite, care nu se potriveau deloc unele cu altele. Câteva dintre ele au fost ulterior identificate, de către martori respectabili, ca fiind articole de îmbrăcăminte în care, cu ani în urmă, fuseseră înmormântați anumiți cetățeni, decedați în Trecătoarea Mortului. Dar cum era posibil acest lucru nu este ușor de înțeles, dacă nu cumva hainele fuseseră, într-adevăr, purtate ca deghizare, de către Moarte însăși – ceea ce este greu de crezut.

DINCOLO DE ZID

Cu mulți ani în urmă, întorcându-mă de la Hong Kong la New York, am petrecut o săptămână în San Francisco. Trecuse multă vreme de când nu mai fusesem în orașul acela și în răstimp afacerile mele din Orient prosperaseră dincolo de așteptări. Eram bogat și îmi puteam permite să-mi revizitez țara pentru a reînnoi prietenia mea cu aceia dintre tovarășii mei de tinerețe care încă mai trăiau și care își mai aminteau de mine cu afecțiune. Pe primul loc, speram, era Mohun Dampier, un vechi coleg de școală cu care purtasem o corespondență fragmentară, de mult întreruptă, așa cum se întâmplă cu schimbul de scrisori dintre bărbați. Poate ați observat că lipsa de dispoziție pe care o manifesti în a scrie o simplă scrisoare prietenească este aproximativ proporțională cu pătratul distanței dintre tine și corespondentul tău. Este un postulat.

Îmi aminteam că Dampier era un bărbat chipeș și puternic, cu înclinații pentru studiu, aversiune față de muncă și o marcată indiferență la multe din lucrurile importante pentru restul lumii, inclusiv la avere. Totuși, moștenise suficient ca să fie la adăpost de nevoi. În familia sa, una dintre cele mai vechi și mai aristocratice din țară, era o chestiune de mândrie faptul că niciun membru al său nu a fost vreodată implicat în comerț sau politică și nici nu a primit vreun fel de distincții. Mohun era ușor sentimental și avea un gen anume de superstiție, care l-a condus spre studiul a nenumărate feluri de subiecte oculte, deși o solidă sănătate mentală l-a protejat de ispita credințelor fantastice și periculoase. Făcea incursiuni îndrăznețe pe tărâmul supranaturalului, fără să renunțe la a se plasa, mereu, în regiunea cartografiată și parțial controlată pe care ne place să o numim certitudine.

Noaptea vizitei mele la el era furtunoasă. În California se instalase iarna și o ploaie insistentă răpăia pe străzile pustii sau, ridicată de neregulate rafale de vânt, se năpustea asupra caselor cu o furie de necrezut. Taxiul meu a găsit cu destulă dificultate adresa, aflată în afara orașului, înspre plaja de la ocean, într-o suburbie puțin populată. Casa, cu o înfățișare destul de urâtă,

stătea în mijlocul terenului care, atât cât puteam vedea în obscuritate, era lipsit și de flori, și de iarbă. Trei sau patru copaci se zvârcoleau și gemeau sub tortura furtunii, de parcă ar fi încercat să scape din mediul acela deprimant, pentru a avea șansa să găsească unul mai bun, în largul oceanului. Casa era o construcție din cărămidă, pe două nivele, la unul din colțuri având un turn, cu un etaj mai înalt decât restul clădirii. Singura luminată era o fereastră de acolo. Ceva din felul în care arăta casa m-a făcut să mă înfior. Deși ar fi putut să fie și un firicel de ploaie care mi se strecurase pe sub guler, în jos pe spinare, în vreme ce încercam să mă adăpostesc în cadrul ușii.

În răspunsul la biletul prin care îmi exprimam dorința de a-i face o vizită, Dampier îmi scrisese „Nu suna. Deschide ușa și urcă.” Așa am și făcut. Scările erau slab luminate, de o unică lampă de gaz aflată la capătul celui de al doilea rând de scări. Am reușit să urc fără probleme și am intrat, printr-o ușă deschisă, în pătratul luminat al încăperii din turn. Dampier îmi ieși în întâmpinare îmbrăcat în halat și papuci, salutându-mă așa cum îmi doream. Și, dacă mă gândisem că ar fi fost mai potrivit să primesc salutul la ușa principală, întâia privire asupra lui mi-a suprimat orice idee despre eventuala lui lipsă de ospitalitate.

Prietenul meu nu mai era același. Deși abia trecut de vârsta maturității, era deja cărunt și se gârbovise tare. Trupul îi era slab și colțuros, fața, brăzdată adânc, iar pielea avea o paloare cadaverică. Ochii, nefiresc de mari, aveau o lucire stranie.

Mi-a oferit un loc și o țigară și – cu o sinceritate evidentă și gravă – m-a asigurat de plăcerea pe care i-o făcea vizita mea. A urmat o conversație lipsită de importanță, dar tot timpul am fost copleșit de melancolia care mă încerca văzând marea schimbare pe care o suferise. Probabil că și-a dat seama de aceasta, pentru că, brusc, a spus cu un zâmbet destul de luminos:

— Ești dezamăgit de mine, *non sum qualis eram*.^{30}

Nu prea știam ce să răspund, dar am reușit să spun:

— Sincer, nu-mi dau seama – latina ta este aproape la fel de bună.

S-a luminat din nou la față.

— Nu e așa, dar, pentru că este o limbă moartă, atracția față de

ea sporește. Dar, te rog, ai răbdare și așteaptă. Acolo unde mă duc există, poate, o limbă mai bună. Vrei să transmit un mesaj din partea ta în limba aceea?

Zâmbetul îi dispăru în vreme ce vorbea. Când a terminat, privea în ochii mei cu o gravitate care m-a tulburat. Totuși, nu aveam de gând să mă las pradă acelei dispoziții și nici să-i permit să vadă cât de profund mă afectase prezicerea morții lui.

— Îmi închipui, am spus, că este departe momentul când vorbirea omenească va înceta să mai servească nevoilor noastre. Și atunci, nevoia, cu toate posibilitățile sale de folosință, va fi trecut de mult.

Nu a răspuns nimic și am rămas și eu tăcut, căci conversația luase o turnură deprimantă. Nu știam cum să-i dau un caracter mai agreabil. Într-o pauză de furtună, când tăcerea aceea de moarte devenise aproape tulburătoare, prin contrast cu vacarmul de mai înainte, am auzit un ciocănit ușor. Părea să vină dinspre peretele aflat în spatele scaunului pe care stăteam. Zgomotul semăna cu unul făcut de mâna cuiva, nu ca un ciocănit la ușă pentru a cere voie să intre ci, mai degrabă – mi-am zis eu – ca un semnal convenit, ca o asigurare a prezenței cuiva într-o cameră alăturată. Îmi imaginez că mulți dintre noi am avut experiențe în care am folosit acest mod de comunicare, mai multe chiar decât am fi dispuși să recunoaștem. M-am uitat la Dampier. Dacă în privirea mea era vreo urmă de amuzament, el nu a observat-o. Părea să fi uitat de prezența mea acolo și privea fix la peretele din spatele meu, cu o expresie în privire pe care nu sunt în stare să o descriu. Deși, în amintirea mea, ea este tot atât de vie astăzi pe cât îmi era de clară atunci. Situația era stânjenitoare, așa că m-am ridicat să plec. Atunci, Dampier a părut să-și revină.

— Te rog, stai, nu-i nimic, nu e nimeni acolo.

Dar ciocănitul s-a repetat cu aceeași blândă și domoală insistență ca mai înainte.

— Iartă-mă, dar este târziu. Pot veni mâine?

Mi-a zâmbit, oarecum mecanic, mi-am zis eu.

— E foarte delicat din partea ta, dar chiar nu este nevoie. Pe cuvântul meu, aceasta este singura cameră din turn și nu e nimeni. Cel puțin...

A lăsat fraza neterminată, s-a ridicat și a deschis o fereastră, singura deschidere în peretele de unde mi se părea că vine zgomotul.

— Uită-te!

Nu știam prea sigur ce altceva să fac, așa că l-am urmat la fereastră și am privit afară. Prin obscuritatea ploii, care cădea din nou în averse, un felinar, aflat nu departe, oferea destulă lumină, ca să arate cu absolută claritate că „nu era nimeni”. Într-adevăr, nu era nimic altceva decât peretele gol al turnului.

Dampier închise fereastra și, făcându-mi semn să mă așez din nou, și-a reluat și el locul.

Incidentul în sine nu era deosebit de misterios. Existau o duzină de explicații, fiecare la fel de plauzibilă, deși niciuna nu-mi trecea prin cap. Totuși, întâmplarea mă impresionase în mod ciudat, poate cu atât mai mult din pricina efortului pe care îl făcea prietenul meu ca să mă liniștească. Acest fapt conferea întâmplării o anumită semnificație și importanță. Îmi dovedise că nu era nimeni, dar tocmai în aceasta rezida întreg interesul. Mai mult, nu îmi oferise nicio explicație. Tăcerea sa mă irita și mă făcea să mă simt jignit.

— Prietene, i-am spus – oarecum ironic, mă tem –, nu sunt pregătit să discut dreptul tău de a găzdui oricât de multe fantome consideri pe gustul tău și în acord cu ideile tale despre tovărășie. Nu este treaba mea. Dar, cum eu nu sunt decât un simplu om de afaceri, majoritatea dintre ele de pe această lume, nu cred că fantomele sunt utile tihnei și confortului meu. Mă duc la mine la hotel, unde și ceilalți oaspeți sunt toți vii, în carne și oase.

Discursul nu fusese prea politic, dar Dampier nu a manifestat nicio reacție la el.

— Te rog să rămâi, îți sunt recunoscător că te afli aici. Ceea ce ai auzit tu în seara asta eu cred că am mai auzit de două ori înainte. Acum *știu* că nu a fost o iluzie. Aceasta înseamnă mult pentru mine, mai mult decât îți închipui. Mai ia o țigară, înarmează-te cu multă răbdare și am să-ți povestesc.

Ploaia cădea acum mai constant, cu un susur șoptit și monoton, întreruptă la intervale lungi de zgomotul brusc al crengilor, atunci când vântul se întetea și apoi se domolea. Era destul de târziu în noapte, dar atât simpatia față de prietenului meu, cât și curiozitatea

făcuseră din mine un ascultător avid al monologului său, pe care nu l-am întrerupt nici măcar cu o vorbă, de la început și până la sfârșit.

„Acum zece ani, ocupam un apartament la parter, într-un șir de case, din acelea toate la fel, situate de cealaltă parte a orașului, într-un cartier din zona pe care o numim Rincon Hill. Fusese cel mai bun cartier din San Francisco, dar căzuse pradă neglijenței și paraginii. Aceasta se datora, în parte, caracterului primitiv al arhitecturii sale, care nu se mai potrivea cu gusturile mai rafinate ale cetățenilor noștri cu stare. O altă cauză erau unele facilități de ordin public, care au făcut din el un dezastru. Șirul de locuințe, din care eu ocupam una, era amplasat ușor mai departe de stradă. Fiecare avea câte o grădină în miniatură, separată de cea a vecinilor cu niște gărdulețe joase de fier și împărțită în două, cu precizie matematică, de o alee de pietriș, mărginită de tufe de cimișir, care mergea de la portiță la ușa de la intrare.

Într-o dimineață, tocmai îmi părăseam locuința, când am văzut o tânără care intra în grădinița alăturată, din stânga. Era o zi caldă de iunie și ea purta o rochie albă, ușoară. De umeri îi atârna o pălărie de pai cu boruri largi, împodobită din belșug cu flori și minunat asortată cu panglici, după moda timpului. Atenția nu mi-a fost prea mult reținută de superba simplitate a costumului, pentru că nimeni nu ar fi putut să-i privească chipul și să se mai gândească la cele lumești. Să nu-ți fie teamă, încercând să-l descriu nu aș face decât să-l profanez. Era nemaipomenit de frumoasă. Tot ceea ce văzusem sau visasem vreodată, în materie de frumusețe, se regăsea în pictura aceea vie și fără pereche creată de mâna Artistului Divin. M-a mișcat atât de profund încât, fără să mă mai gândesc la necuviința gestului, inconștient, mi-am scos pălăria, întocmai cum un catolic devotat sau un protestant bine crescut se descoperă în fața chipului Fecioarei. Domnișoara nu s-a arătat surprinsă neplăcut. Doar și-a întors spre mine ochii săi, minunat de negri, într-un fel care m-a făcut să-mi țin respirația, și a intrat în casă fără alt semn că mi-ar fi recunoscut gestul. O clipă am rămas nemișcat, cu pălăria în mână, conștient până la durere de impolitețea gestului meu. Însă, cum eram deplin copleșit de emoția pe care mi-o inspirase acea viziune de incomparabilă frumusețe,

pocăința mea a fost mai puțin adâncă decât s-ar fi convenit.

Pe urmă mi-am văzut de drum, dar mi-am lăsat inima în urmă. În mod normal, probabil că aş fi rămas în oraş până la căderea serii şi totuşi, pe la jumătatea după-amiezii, eram deja înapoi în mica grădină, manifestând un fals interes pentru cele câteva floricele stupide pe care nu le observasem niciodată până atunci. Speranţa mi-a fost în van. Ea nu a mai apărut.

După o noapte de nesomn a urmat o zi plină de aşteptare şi dezamăgiri. Dar ziua următoare, în timp ce hoinăream fără ţintă prin cartier, am întâlnit-o. Desigur, nu am mai repetat nebunia de a-mi scoate pălăria şi nici nu am îndrăznit măcar să o privesc prea îndelung, atât cât să-mi exprim interesul faţă de ea. Dar inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Tremuram şi m-am înroşit instinctiv atunci când şi-a întors spre mine ochii mari şi negri, cu o privire de evidentă recunoaştere, pe deplin lipsită de îndrăzneală sau cochetărie.

Nu te voi obosi cu detalii. Am întâlnit-o, apoi, de multe ori şi, cu toate astea, niciodată nu i-am vorbit, nu am încercat să-i atrag atenţia. Nici nu am făcut ceva ca să îi fiu prezentat. Poate că nu este destul de desluşită pentru tine reţinerea aceasta, care îmi cerea un efort atât de mare de renunţare la sine. Este adevărat că eram îndrăgostit până peste cap, dar cine poate să îşi înfrângă obiceiul de a gândi sau să îşi schimbe caracterul?

Eram – ceea ce unii nebuni sunt încântaţi să numească, iar alţii, şi mai nebuni, sunt fericiţi să fie numiţi – un aristocrat. Şi, în ciuda frumuseţii, a farmecului şi graţiei ei, fata nu era de rangul meu. Îi aflasem numele, dar n-are niciun rost să ţi-l spun, şi ştiam câte ceva despre familia ei. Era orfană şi depindea de o mătuşă bătrână, grasă şi imposibilă, în a cărei casă, cu apartamente de închiriat, trăia. Veniturile mele erau mici şi, pentru căsătorie, îmi lipsea talentul, care este, poate, un dar. O alianţă cu familia aceea m-ar fi condamnat la un trai în maniera lor, m-ar fi despărţit de cărţile şi studiile mele, iar pe plan social m-ar fi redus la statutul unui om simplu. Este uşor de pledat împotriva unor astfel de argumente şi nu vreau să fac aici pe propriul meu avocat. Sunt de acord să fiu judecat pentru aceasta, dar, pe drept cuvânt, lasă-mă să-ţi spun că întreg şirul de strămoşi ai mei, generaţii după generaţii, ar trebui

chemați în apărarea mea. Iar mie să mi se îngăduie să pledez pentru reducerea pedepsei datorită mandatului imperios al eredității. Fiecare globulă din sângele meu strămoșesc se opunea unei astfel de mezelianțe. Pe scurt, toate gusturile, obiceiurile, instinctele mele și orice urmă de rațiune îmi mai lăsase iubirea pe care o simțeam – toate se împotriveau. Mai mult, cum eram un sentimental irecuperabil, găseam un farmec subtil în acea relație impersonală și spirituală, pe care cunoașterea apropiată ar fi putut să o vulgarizeze, iar căsătoria ar fi spulberat-o. Nicio femeie, îmi spuneam, nu poate fi așa cum pare această ființă minunată. Dragostea este un vis delicios, de ce să-mi provoc singur deșteptarea la realitate?

Toate aceste rațiuni și sentimente îmi impuneau un traseu clar. Onoarea, mândria, prudența, apărarea propriilor idei – toate îmi dictau să mă îndepărtez, dar eram prea slab ca să o fac. Nu puteam decât, cel mult, să încetez s-o întâlnesc, cu un efort uriaș de voință. Și așa am și făcut. Evitam chiar și întâlnirile întâmplătoare din grădină, nu-mi păraseam locuința decât atunci când știam că era plecată la lecțiile de muzică și nu reveneam decât după căderea nopții. Cu toate astea, în tot acel timp eram ca în transă, lăsându-mă pradă celor mai fascinante fantezii și organizând întreaga mea viață intelectuală în funcție de visele mele. Ah, prietene, ca unul ale cărui acțiuni sunt strict legate de rațiune, habar nu ai în ce paradis al nebunilor trăiam.

Într-o seară, Necuratul mi-a băgat în cap să mă port ca un idiot desăvârșit. Aflasem de la proprietăreasa mea, pe care o chestionasem aparent întâmplător și fără intenție, că dormitorul tinerei era lipit de al meu, despărțit de un perete subțire. Am cedat unui impuls nehibzuit și grosolan și am ciocănit ușor în perete. Nu am primit niciun răspuns, desigur, dar nu eram dispus să accept un refuz. Mă copleșise un fel de nebunie și am repetat acel gest necugetat, acea jignire. Dar, din nou, fără niciun efect așa că am avut, în sfârșit, decența să nu mai insist.

O oră mai târziu, pe când eram cufundat în unele dintre cercetările mele diabolice, am auzit, sau am crezut că aud răspunsul la semnalul meu. Mi-am aruncat cât colo cărțile și m-am repezit la perete. Cât de încet îmi permitea inima, care bătea

nebunește, am lovit de trei ori în el. De data aceasta răspunsul a venit clar și inconfundabil: unu, doi, trei – o repetare exactă a semnalului meu. Atât îmi doream, dar a fost destul – prea mult chiar.

Nebunia a continuat în seara următoare și în multe seri după aceea, iar eu am avut întotdeauna «ultimul cuvânt». În toată perioada aceea am fost fericit până la delir, însă, cu firea mea perversă, am insistat în hotărârea mea de a nu o întâlni. La un moment dat, așa cum ar fi trebuit să mă aștept, nu am mai primit niciun răspuns. S-a săturat – mi-am spus – de ceea ce, probabil, consideră a fi timiditatea mea. Și m-am hotărât să o caut și să facem cunoștință, iar apoi – ce? Nu prea știam atunci, cum nici acum nu știu, ce s-ar fi putut întâmpla. Știu doar că mi-am petrecut zile la rând încercând să o întâlnesc și că totul a fost în zadar. Nu mai era de văzut și nici de auzit. Am bătut străzile pe care ne întâlneam, dar ea nu a venit. De la fereastra mea am pândit grădina din fața casei ei, dar ea nu a trecut nici spre poartă, nici spre casă. Am căzut în cea mai neagră deznădejde, cu credința că ea plecase, și totuși nu am făcut nimic să-mi curm îndoielile. Puteam să-mi întreb proprietărea, dar dobândisem față de ea o aversiune nestăpânită pentru că, o dată, vorbise despre fată cu mai puțin respect decât credeam eu potrivit.

Veni apoi o noapte fatidică. Epuizat de emoții, șovăială și deznădejde, mă culcasem devreme și căzusem într-un fel de somn, atât cât îmi era, încă, posibil. În mijlocul nopții ceva – o forță malefică pusă să-mi distrugă liniștea pe veci – m-a făcut să deschid ochii și să mă ridic, treaz de-a binelea, ca să ascult atent – ce? Nu știam. Apoi, mi s-a părut că aud un ciocănit ușor în perete, abia o umbră a semnalului obișnuit. După câteva clipe, s-a repetat: unu, doi, trei – nu mai tare ca înainte, dar parcă cerea intens un răspuns și îl aștepta încordat. Eram cât pe ce să răspund, când Necuratul a intervenit din nou în treburile mele cu insinuarea ticăloasă că ar trebui să mă răzbun. Mă ignorase cu cruzime multă vreme. Acum am să o ignor eu pe ea. Incredibilă prostie – Dumnezeu să mă ierte! Tot restul nopții am stat treaz, întărindu-mi încăpățânarea cu justificări nerușinate și ascultând.

A doua zi dimineață, târziu, m-am întâlnit cu proprietărea mea,

pe când eu plecam și ea intra.

— Bună dimineața, domnule Dampier. Ați auzit?

I-am răspuns că nu am auzit nimic și am insinuat că nici nu mă interesează să aflu. Insinuarea i-a scăpat.

— Despre tânăra de alături, bombăni ea. Cum! Nu știați? Sunt săptămâni de când este bolnavă și acum...

Aproape că am sărit asupra ei.

— Și acum, am țipat, acum ce?

— A murit.

Povestea nu se încheie aici. Așa cum aveam să aflu mai târziu, în mijlocul nopții, bolnava se trezise dintr-o lungă letargie, după o săptămână de delir și, cu ultimele cuvinte, ceruse ca patul să-i fie mutat în capătul opus al camerei. Cei de față crezuseră că este doar o formă a delirului ei, dar s-au supus. Și biata ființă, muribundă, și-a adunat ultimele puteri, cu voința de a reface o legătură ruptă – un fir aurit de sentiment care să lege inocența ei de o monstruoasă josnicie, datorată oarbe și brutalei mele loialități față de mine însumi.

Cum mai putea repara lucrurile? Există oare liturghii ce se pot rosti pentru odihna sufletelor care bântuie în nopți cum este aceasta – duhuri purtate încoace și încolo de vânturi nevăzute – care ies în furtună și întuneric cu semne și minuni, crâmpie de amintire și prevestiri despre Judecata de Apoi?

Aceasta este a treia apariție. Prima dată, am fost prea sceptic pentru a mai face și altceva decât să verific, prin mijloace obiective, natura întâmplării. A doua oară am răspuns semnalului după ce se repetase de mai multe ori, dar fără rezultat. Întâmplarea din seara aceasta încheie «triada fatală» prezentată de Parapelius Necromantius. Nu mai este nimic de spus.”

Când Dampier și-a terminat povestirea, nu am știut ce să-i spun, iar să-i pun întrebări ar fi fost de o hidoasă impertinență. M-am ridicat și i-am urat noapte bună într-un fel care să-i arate compasiunea mea. Mi-a răspuns cu o strângere de mână. În noaptea aceea, singur cu durerea și remușcările sale, a trecut în Necunoscut.

O EPAVĂ PSIHOLICĂ

În vara lui 1874 mă aflu în Liverpool, unde venisem cu afaceri pentru casa de comerț Bronson & Jarett. Zenas Bronson ajunsese partenerul meu. Cu un an înainte, firma fusese în pragul falimentului și, incapabil să suporte decăderea de la belșug la sărăcie, murise.

Întrucât îmi terminasem treburile și resimțeam oboseala și epuizarea care însoțesc încheierea unei afaceri, m-am gândit că o călătorie mai lungă pe mare ar fi și agreabilă și benefică. Așa că, în loc să mă imbarc pentru întoarcere pe una din multele nave cu aburi pentru pasageri, am făcut rezervarea către New York pe vasul cu pânze *Morrow*, cu care expediam un transport considerabil și valoros de bunuri pe care le cumpărasem. *Morrow* era o corabie englezească în care, bineînțeles, nu erau cine știe ce condiții de cazare pentru pasageri. Pasageri eram doar eu și o tânără, împreună cu servitoarea ei, o negresă de vârstă mijlocie. Mi s-a părut ciudat că o tânără englezoaică, aflată în călătorie, este însoțită de o astfel de persoană. Mai târziu, tânăra mi-a explicat că femeia îi fusese lăsată familiei sale de către un bărbat din Carolina de Sud și soția acestuia. Amândoi muriseră în aceeași zi, în casa tatălui fetei, din Devonshire. Situația în sine era suficient de ieșită din comun, pentru a-mi rămâne destul de clar în memorie, chiar dacă, ulterior, nu ar fi reieșit din conversația cu tânăra domnișoară că numele bărbatului era William Jarett, la fel ca al meu. Știam că o ramură a familie mele se stabilise în Carolina de Sud, dar nu știam nimic despre ei.

Morrow a ridicat pânzele de la gura râului Mersey pe 15 iunie și, timp de câteva săptămâni a profitat de vânturi bune și un cer fără nori. Căpitanul, un marinar admirabil, dar nimic mai mult, nu ne-a copleșit mai deloc cu prezența sa, cu excepția meselor. Domnișoara Janette Harford și cu mine am devenit apropiați. Într-adevăr, eram aproape mereu împreună și, fiind o natură introspectivă, adesea mă străduiam să analizez și să definesc noile sentimente pe care ea mi le inspira – o atracție puternică, secretă și subtilă, care mă împingea, în mod constant, să o caut. Dar toate încercările mele de a mă lămuri rămâneau fără rezultat. Cel puțin

eram sigur că nu este vorba de dragoste. Într-o seară – îmi aduc aminte că era 3 iulie – în vreme ce ne aflam pe punte, am îndrăznit să o întreb, râzând, convins că și ea este tot la fel de sinceră, dacă nu ar putea să mă ajute să-mi rezolv îndoielile de ordin psihologic.

Așa cum stătea, cu fața întoarsă de la mine, nu a zis nimic, preț de o clipă, și începusem să mă tem că am fost extrem de nepoliticos și lipsit de delicatețe. Apoi și-a întors privirea și și-a ațintit ochii ei adânci în ai mei. Într-o secundă, mintea îmi era dominată de cea mai ciudată fantezie care a pătruns vreodată în conștiința unui om. Mi se părea că ea nu se uită la mine *cu* – ci, mai degrabă – *prin* ochii aceia, ca de la o distanță nemărginită. În jurul său, acum, păreau că se adună alte persoane, bărbați, femei și copii, pe ale căror fețe am surprins expresii trecătoare și neașteptat de familiare, luptându-se, cu blândă stăruință, să se uite la mine prin aceleași orbite. Corabie, ocean, cer – toate dispăruseră. Nu mai eram conștient de nimic altceva, în afara chipurilor din această extraordinară și fantastică scenă. Dintr-o dată, asupra mea a coborât întunericul și numaidecât – așa cum i se întâmplă cuiva care, treptat, se obișnuiește cu o lumină mai scăzută – din el reapărură toate câte mă înconjuraseră înainte, puntea, catargul și cordajele. Domnișoara Harford închisese ochii și se sprijinea de spătarul scaunului, aparent adormită, cu cartea din care citise deschisă în poală. Mânat de nu știu ce imbold, m-am uitat la carte. Era un exemplar din acea lucrare ciudată, *Meditațiile lui Denneker*, iar arătătorul tinerei femei marca acest pasaj:

„Celor mărunte le este dat să fie îndepărtate și să se detașeze de la sine, pentru un timp; căci așa cum, atunci când râulețele curg unele spre altele, cel mai slab este purtat după sine de cel mai puternic, tot așa vor fi persoane care se aseamănă mult și ale căror căi se intersectează, iar sufletele lor rămân unul lângă celălalt, în vreme ce trupurile lor merg mai departe, pe traiectorii predestinate, fără să știe.”

Înfiorată, domnișoara Harford își reveni. Soarele se scufundase dincolo de linia orizontului, dar nu era frig. Nu bătea nici urmă de vânt, nu era niciun nor pe cer și, totuși, nu se vedea nicio stea. Se auzi tropăitul grăbit al unor pași. Căpitanul, chemat de sub punte, s-a alăturat primului ofițer, care se uita la barometru. „Dumnezeule

mare!”, l-am auzit exclamând.

O oră mai târziu, silueta lui Janette Harford, invizibilă din cauza întunericului și a perdelei de apă, îmi era smulsă din brațe de vârtejul nemilos, provocat de vasul care se scufunda, în vreme ce eu leșinam, prins în funiile catargului care plutea și de care mă legasem.

M-am trezit la lumina unei lămpi. Eram întins într-un pat, înconjurat de decorul familiar al unei cabine de vapor. Pe un alt pat, aflat pe peretele opus, stătea un bărbat, pe jumătate îmbrăcat pentru noapte, care citea dintr-o carte. Am recunoscut chipul prietenului meu Gordon Doyle, pe care îl întâlnisem la Liverpool, în ziua îmbarcării mele. Se pregătea, el însuși, să se îmbarce pe vaporul *City of Prague*, și mă îndemnase să-l însoțesc.

După câteva clipe i-am rostit numele. A răspuns simplu „Da”, fără să-și ia ochii de pe carte, și a mai dat o pagină.

— Doyle, am repetat, pe ea au salvat-o?

Acum a catadicsit să se uite la mine și a zâmbit amuzat. Evident, mă credea doar pe jumătate treaz.

— Ea? Despre cine vorbești?

— Janette Harford.

Aerul lui amuzat se transformase în uluială. Mă privea fix, fără să spună nimic.

— Lasă, am continuat, ai să-mi spui mai încolo. Bănuiesc, totuși, că ai să-mi spui mai târziu.

Apoi, după o clipă, am întrebat:

— Ce vas este acesta?

Doyle m-a fixat din nou cu privirea.

— Este vaporul *City of Prague* care navighează de la Liverpool la New York și care, de trei săptămâni, plutește în derivă, cu arborele rupt. Pasager principal, domnul Gordon Doyle. Pasager nebun, domnul William Jarett. Acești doi distinși călători s-au îmbarcat împreună, dar sunt pe cale să se despartă, întrucât intenția neștrămutată a primului este să-l azvârle peste bord pe cel de al doilea.

Am sărit în picioare, ca ars.

— Vrei să spui că de trei săptămâni sunt pasager pe acest vapor?

- Da, cam așa ceva, azi suntem în 3 iulie.
- Am fost bolnav?
- Ai fost perfect sănătos, tot timpul, și nu ai ratat nicio masă.
- Dumnezeuule, Doyle, aici este vorba de un mister, fii bun și arată-te serios. Nu am fost salvat din naufragiul corabiei *Morrow*?

Doyle s-a schimbat la față și, apropiindu-se de mine, mi-a strâns încheietura mâinii cu degetele. După o clipă m-a întrebat calm:

- Ce știi despre Janette Harford?
- Mai întâi spune-mi ce știi *tu* despre ea?

Gordon Doyle m-a privit preț de câteva minute, ca și cum s-ar fi gândit ce să facă, pe urmă s-a așezat iar pe pat și a zis:

— Cum să nu știu? Sunt logodit și urmează să mă căsătoresc cu Janette Harford, pe care am cunoscut-o acum un an, la Londra. Familia ei este una dintre cele mai bogate din Devonshire și nu este de acord cu căsătoria. Așa că am fugit – de fapt, fugim – împreună. În ziua în care tu și cu mine ne îndreptam spre îmbarcarea pe vaporul acesta, ea și credincioasa ei slujnică, o negresă, au trecut pe lângă noi, mergând la vasul *Morrow*. Ea nu a fost, cu niciun chip, de acord să călătorească pe același vapor cu mine și a crezut că este mai bine să ia un vas cu pânze, ca să nu bată la ochi și să diminueze riscul de a fi recunoscută. Acum sunt alarmat că mașinăria asta stricată ne va întârzia atât de mult, încât *Morrow* va ajunge la New York înaintea noastră și biata fată nu va ști încotro să apuce.

Stăteam întins, nemișcat în patul meu, atât de nemișcat că abia de respiram. Dar, evident, lui Doyle nu îi displăcea subiectul așa că, după o scurtă pauză, a continuat:

— Apropo, să știi că ea este doar fiica adoptivă a familiei Harford. Mama ei a fost ucisă în casa acestora, azvârlită de pe cal, în timpul unei vânători, iar tatăl, înnebunit de mâhnire, și-a luat viața în aceeași zi. Nimeni nu a venit să reclame copilul și, după o perioadă rezonabilă de timp, au adoptat-o ei. Fata a crescut cu credința că este fiica lor.

- Doyle, ce carte citești?
- Se numește *Meditațiile lui Denneker*. Este o chestie ciudată, Janette mi-a dat-o. Avea două exemplare. Vrei să o vezi?

Mi-a aruncat volumul care, în cădere, s-a deschis. Pe una din

paginile expuse vederii era un pasaj însemnat:

„Celor mărunte le este dat să fie îndepărtate și să se detașeze de la sine, pentru un timp; căci așa cum, atunci când râulețele curg unele spre altele, cel mai slab este purtat după sine de cel mai puternic, tot așa vor fi persoane care se aseamănă mult și ale căror căi se intersectează, iar sufletele lor rămân unul lângă celălalt, în vreme ce trupurile lor merg mai departe, pe traiectorii predestinate, fără să știe.”

— Avea – are gusturi ciudate de lectură – am reușit eu să spun, stăpânindu-mi neliniștea.

— Da. Și acum poate vei avea amabilitatea să-mi explici cum de știai numele ei și al vasului pe care s-a îmbarcat.

— Ai vorbit despre ea în somn, am răspuns.

O săptămână mai târziu ancoram în portul New York. Dar despre *Morrow* nu s-a mai auzit niciodată nimic.

DEGETUL MARE DE LA PICIORUL DREPT

I

Se știe că bătrâna reședință Manton este bântuită. În toată zona cu ferme din jur, ba chiar și în orașul Marshall, aflat la distanță de doi kilometri, nicio persoană care judecă drept nu se îndoiește de acest lucru.

Increduli nu sunt decât acei indivizi încăpățânați, care vor fi numiți „ciudoșii”, de îndată ce acest cuvânt va fi pătruns în sfera lexicală a ziarului *Advance* din Marshall. Sunt două feluri de dovezi care atestă că respectiva reședință este bântuită: mărturiile unor persoane dezinteresate, martori oculari și, apoi, casa însăși. Cele dintâi pot fi desconsiderate, pentru o sumă de motive ce pot fi invocate de ingenioși, dar faptele care au putut fi observate de toți reprezintă dovezi materiale și pot fi verificate.

În primul rând, reședința Manton fusese ocupată de muritori timp de mai bine de zece ani, iar acum ea și acareturile ei cădeau încet în paragină. Acesta este un fapt pe care cei cu judecată nu-l vor putea ignora. Casa era situată puțin mai deoparte, în cea mai izolată porțiune a drumului care leagă Marshall de orașul Harriston. Stătea într-o poiană în care, odinioară, fusese o fermă și care este, încă, mutilată de șiruri de gard putrezit și pe jumătate acoperită cu rugi de mure ce au năpădit pământul, stâncos și sterp, prea îndelung dezvățat de plug. Casa este în stare destul de bună, deși e pătată de intemperii și are nevoie disperată de atenția unui geamgiu. În felul ei, populația masculină de vârstă fragedă din regiune și-a manifestat dezaprobarea față de o locuință fără locatari. Casa are două nivele și e de formă aproape pătrată. Fațada centrală nu are decât o singură deschidere pentru ușă, flancată pe ambele părți de câte o fereastră, amândouă închise, până sus, cu scânduri. Ferestrele corespunzătoare de deasupra, neprotejate, serveau ca să lase lumina și ploaia să pătrundă în camerele de la etaj. Iarba și buruienile creșteau destul de abundent, cam peste tot, și câțiva arbori umbroși, dar nu prea eficienți împotriva vântului și aplecați toți în aceeași direcție, păreau

să vrea să o ia la fugă. Pe scurt, așa cum explica umoristul local din Marshall în coloanele ziarului *Advance* „sugestia că reședința Manton este serios bântuită este singura concluzie logică, date fiind premisele”^[31]. În urmă cu zece ani, în locuința aceea, domnul Manton considerase nimerit să se scoale, într-un miez de noapte, și să taie gâtul soției sale și celor doi copilași, pentru ca apoi, imediat, să se mute într-o cu totul altă parte a țării. Întâmplarea a exercitat, fără îndoială, o influență considerabilă în a convinge opinia publică de faptul că locul este propice fenomenelor supranaturale.

Într-o seară, în dreptul acestei case a oprit o căruță în care erau patru bărbați. Trei dintre ei săriră imediat jos și cel care mânase caii i-a priponit, cu căruță cu tot, de singurul par rămas în picioare al unui fost gard. Cel de al patrulea a rămas în căruță.

— Haide, i-a zis unul dintre tovarășii săi apropiindu-se de el, în timp ce restul se îndrepta către casă, asta e locul.

Cel căruia i se adresase nu s-a mișcat.

— Pe crucea mea, zise acesta cu asprime, asta seamănă a farsă și mie mi se pare că și tu ești implicat în ea.

— Poate că sunt, i-a răspuns celălalt cu o nuanță de dispreț, privindu-l drept în ochi. Dar îți amintești, sper, că ai fost de acord să lași partea adversă să aleagă locul. Sigur, dacă îți este frică de fantome...

— Nu îmi este frică de nimic, l-a întrerupt bărbatul, scăpând o înjurătură, și a sărit din căruță.

Apoi se alăturară celorlalți, în fața ușii pe care unul dintre ei o deschisese, cu oarecare greutate, din pricina încuietorii și balamalelor ruginite. Înăuntru era întuneric, dar bărbatul care deschisese ușa a scos o lumânare și chibrituri și a făcut lumină. Pe urmă, așa cum stăteau pe hol, a deschis ușa din dreapta.

Intrară astfel într-o cameră mare și pătrată pe care lumânarea nu o putea lumina decât slab. Podeaua era acoperită cu un covor gros de praf care le înăbușea, oarecum, pașii. În colțurile pereților erau pânze de păianjen, iar altele atârnav din tavan ca niște fâșii de dantelă putrezită, unduindu-se în curenții de aer. Încăperea avea două ferestre, pe doi pereți alăturați, dar prin niciuna nu se putea vedea nimic altceva, în afara suprafețelor aspre ale scândurilor, la câțiva centimetri de sticla geamului. Nu exista nici șemineu și nici

vreun fel de mobilă. Nu era nimic, în afara pânzelor de păianjen și a prafului.

Cei patru bărbați erau singurele elemente care nu făceau parte din structura clădirii, iar în lumina gălbuie a lumânării arătau destul de straniu. Bărbatul care se dăduse cu greu jos din căruță avea o înfățișare cu totul spectaculoasă – senzațională, s-ar fi putut spune. Era de vârstă mijlocie, masiv ca structură, cu pieptul larg și umerii lați. Dacă te uitală la statura lui, ai fi spus că are forța unui uriaș, iar dacă îi priveai chipul, că ar folosi-o ca un uriaș. Nu purta barbă, iar părul cărunț era pieptănat lins. Fruntea îngustă era brăzdată de riduri lungi. Deasupra ochilor și în dreptul nasului, ele deveneau verticale. Sprâncenele stufoase și negre urmau aceeași regulă. Doar că reușeau, totuși, să nu se întâlnească, mulțumită unei salvatoare răsuciri în sus, chiar în locul în care ar fi fost, altfel, punctul de contact. Sub ele, adânc înfundați în orbite, străluceau în lumina palidă doi ochi de culoare incertă dar, evident, prea mici. În ei era ceva respingător, pe care gura – cu un rictus de cruzime – și maxilarul proeminent nu îl îmblânzeau. Nasul era destul normal, atât cât se poate spune despre un nas. Nimeni nu se așteaptă la mare lucru de la un nas. Toate trăsăturile sinistre ale celui om erau accentuate de paloarea sa nefirească – părea să nu aibă deloc sânge în vine.

Ceilalți bărbați păreau să fie destul de obișnuiți. Erau genul de persoane pe care le întâlnești și uiți că le-ai întâlnit. Toți erau mai tineri decât cel pe care l-am descris. Între el și cel mai în vârstă din grupul celorlalți, care stătea mai la o parte, se părea că nu există sentimente prea bune. Evitau să se uite unul la celălalt.

— Domnilor, a rostit bărbatul cu lumânarea și cheile, cred că totul este în ordine. Sunteți gata domnule Rosser?

Cel care se ținea deoparte de grup se înclină și zâmbi.

— Și dumneata, domnule Grossmith?

Bărbatul greoi se înclină și el și privi încruntat.

— Vă puteți scoate hainele.

Repede, pălăriile, hainele, vestele și eșarfele au fost scoase și aruncate prin ușă afară, pe hol. Bărbatul cu lumânarea a dat din cap, iar cel de al patrulea – care îl îndemnase pe Grossmith să coboare din căruță – a scos din buzunar două cuțite lungi,

amenințătoare, pe care le-a extras din tecile de piele.

— Sunt absolut identice, a spus el și le-a prezentat, pe rând, fiecăruia dintre cei doi actori principali.

Până în acest moment, chiar și cel mai obtuz dintre observatori ar fi înțeles care era natura acelei întâlniri. Urma să aibă loc un duel pe viață și pe moarte.

Fiecare dintre adversari a luat un cuțit, l-a examinat cu atenție în apropierea lumânării și i-a încercat rezistența lamei și a mânerului pe genunchiul ridicat. Apoi, au fost percheziționați, pe rând, fiecare de către secundul celuilalt.

— Dacă ești de acord, domnule Grossmith, a zis cel care ținea lumânarea, dumneata te vei plasa în colțul acela.

A arătat colțul de cameră cel mai departe de ușă, spre care domnul Grossmith s-a retras imediat. Secundul său s-a despărțit de el cu o strângere de mână care nu avea nimic cordial în ea. În colțul cel mai apropiat de ușă s-a așezat domnul Rosser și, după ce s-a consultat pe șoptite cu secundul său, acesta l-a părăsit și s-a alăturat celuilalt secund, lângă ușă. Chiar atunci, lumânarea s-a stins brusc, lăsând totul într-un întuneric adânc. Cauza ar fi putut să fie un curent de aer, intrat prin ușa deschisă. Dar, oricare era cauza, efectul a fost surprinzător.

— Domnilor, s-a auzit o voce, ciudat de nefamiliară în condițiile acelea schimbate, care afectează relația dintre simțuri, nu vă mișcați până ce nu ați auzit că s-a închis ușa de la intrare.

A urmat un zgomot de pași, pe urmă sunetul ușii care se închide și, în final, izbitura cu care s-a închis și ușa de la intrare și care a zguduit întreaga clădire.

Câteva minute mai târziu, băietanul unui fermier, pe care noaptea îl prinsese rătăcind pe afară, s-a întâlnit cu o căruță ușoară mânată cu furie spre Marshall. El a declarat că în spatele celor doi oameni de pe capră stătea un al treilea, cu mâinile încleștate pe umerii cocârjați ai celor din față, care păreau să se lupte ca să scape din încleștare. Silueta aceea, diferită de ceilalți doi, era înveșmântată în alb și, neîndoielnic, sărise în căruță pe când aceasta trecea prin dreptul casei bântuite. Cum flăcăiandrul se putea lăuda cu o serioasă experiență anterioară în chestiuni supranaturale, cuvântul său a avut greutatea datorată, pe bună

dreptate, unui expert. Povestea lui (legată și de evenimentele din ziua următoare) a apărut, până la urmă, și în ziarul *Advance*. Suferise oarece înfrumusețări literare și conchidea, insinuant, că gentlemanii la care se făcea aluzie vor avea îngăduința să folosească ziarul, pentru a relata propria lor versiune despre aventurile acelei nopți. Dar privilegiul a rămas nereclamat.

II

Evenimentele care au condus la acest „duel în întuneric” sunt destul de simple. Într-o seară, trei tineri din Marshall stăteau într-un colț liniștit, pe veranda hotelului din orășel, fumând și discutând chestiuni de genul celor pe care le găsesc interesante tinerii cu educație dintr-un orășel sudist. Cei trei se numeau King, Sancher și Rosser. Ceva mai încolo de ei, dar destul de aproape ca să îi audă cu ușurință, stătea un al patrulea bărbat, fără a participa la conversație. Ceilalți nu îl cunoșteau. Nu știau altceva decât că, sosind cu diligența în după-amiaza aceea, se trecuse în registrul hotelului sub numele de Grossmith. Nu-l văzuse nimeni vorbind cu altcineva în afara recepționarului de la hotel. Într-adevăr, părea să fie deosebit de mulțumit cu propria sa tovărășie – sau era, așa cum s-a exprimat redacția ziarului *Advance*, „serios înclinat către rele întovărășiri”. Dar, ca să-i facem dreptate străinului, trebuie să spunem că redacția însăși avea un caracter mult prea prietenos pentru a putea judeca drept pe cineva înzestrat cu o altă fire și care, pe deasupra, cam refuzase să acorde un „interviu”.

— Urăsc orice diformitate la o femeie, spuse King, fie ea de la natură sau dobândită. Am eu o teorie că oricărui defect fizic îi corespunde unul mintal și moral.

— Să înțeleg atunci, rosti Rosser grav, că o doamnă căreia îi lipsește avantajul moral al unui nas perfect va descoperi că efortul de a deveni doamna King este o acțiune dificilă?

— Sigur, poți să spui și așa, veni răspunsul. Dar, serios vorbind, o dată am refuzat o domnișoară deosebit de fermecătoare când, din întâmplare, am aflat că suferise amputarea unui deget de la picior. Comportarea mea a fost brutală, dacă vrei, dar, dacă m-aș fi căsătorit cu fata aceea, aș fi fost nefericit pe viață și aș fi făcut-o și pe ea la fel.

— Pe când așa, zise Sancher cu un râs ușor, s-a căsătorit cu un gentleman cu vederi mai liberale și s-a ales doar cu beregata tăiată.

— Aha, deci știi la cine mă refer? Da, așa este. S-a căsătorit cu Manton, dar cât de liberal era el, asta nu știu. Nu sunt sigur că nu i-a tăiat gâtul tocmai pentru că a descoperit că îi lipsea acel excelent lucru la o femeie, degetul mijlociu de la piciorul drept.

— Ia uită-te la tipul de acolo! a spus Rosser cu voce joasă și privindu-l pe străin.

Acesta asculta, încordat, conversația celor trei.

— Să-l ia dracu' cu neobrăzarea lui! murmură King. Ce ar trebui să facem?

— Asta nu-i greu de spus, a venit replica lui Rosser, care se și ridică în picioare.

— Domnule, a continuat el, adresându-se străinului, cred că ar fi mai bine dacă v-ați muta scaunul în capătul celălalt al verandei. Prezența unor gentlemen este, evident, o situație cu care nu sunteți familiarizat.

Bărbatul sări în picioare și păși spre Rosser cu pumnii încleștați și fața albită de furie. Acum erau cu toții în picioare. Sancher făcu un pas și se puse între beligeranți.

— Ești iute și nedrept, i-a spus el lui Rosser, domnul acesta nu a făcut nimic pentru a merita un astfel de limbaj.

Dar Rosser a refuzat să-și retragă vreo vorbă.

După obiceiurile țării și timpului, nu putea exista decât o singură soluție la dispută.

— Cer satisfacția datorată unui gentleman, a spus străinul, care se mai calmase. Nu cunosc pe nimeni în regiunea aceasta. Poate dumneavoastră, domnule, zise înclinându-se către Sancher, veți avea amabilitatea să mă reprezentați în această chestiune.

Sancher a acceptat, nu fără oarecare reținere – trebuie spus – căci înfățișarea și manierele bărbatului acela nu erau întru totul pe gustul său. King, care, fără să scoată un cuvânt în timpul dialogului, abia de-și luase ochii de pe chipul străinului, acceptă cu o înclinare a capului să îl reprezinte pe Rosser. În concluzie, întrucât adversarii s-au retras, întâlnirea a fost fixată pentru seara următoare. S-a arătat, deja, felul în care au fost aranjate lucrurile. Odinioară, în Sud, duelul cu cuțite, într-o cameră aflată în întuneric, era o

caracteristică mult mai obișnuită a vieții decât va mai fi vreodată. Vom vedea cât de subțire era stratul de „cavalerism” care acoperea brutalitatea profundă a codului care făcea posibile astfel de întâlniri.

III

Sub strălucirea orbitoare a amiezii unei zile de vară, bătrâna reședință Manton nu prea era fidelă tradiției sale. Lumina soarelui o mângâia cu căldură și dragoste, fără să țină seama de proasta ei reputație. Iarba, care colora în verde toată zona din fața casei, părea să crească nu năpădit, ci cu o voioasă și naturală exuberanță, iar buruienile înfloriseră ca niște plante de grădină. Plini de lumină și umbre fermecătoare și ocupați de păsările cu triluri plăcute, copacii neglijăți nu se mai zbăteau să fugă, ci se înclinau reverențios sub povara de soare și cântece. Din pricina luminii care pătrundea înăuntru, chiar și ferestrele fără geamuri de la etaj aveau un aer de pace și mulțumire. Peste câmpurile pietroase, căldura vizibilă dansa cu un tremur zglobiu, incompatibil cu atributul supranaturalului, care este gravitatea.

Acesta era aspectul sub care locul li s-a înfățișat șerifului Adams și celorlalți doi bărbați care veniseră din Marshall pentru a vedea casa. Unul dintre ei era domnul King, ajutor de șerif, celălalt, pe nume Brewer, era fratele răposatei doamne Manton. Conform unei avantajoase legi a Statelor Unite – care se referă la o proprietate ce a fost abandonată, o anumită perioadă de timp, de către proprietarul a cărui adresă nu poate fi localizată – șeriful era custodele legal al fermei Manton și al anexelor aparținând acesteia. Vizita sa de acum se datora unei hotărâri judecătorești căreia i se supunea formal. Un tribunal o emisese, ca urmare a acțiunii deschise de domnul Brewer pentru a intra în posesia proprietății, ca moștenitor al surorii sale decedate. Printr-o simplă coincidență, vizita avea loc a doua zi după noaptea în care ajutorul de șerif King deschisese casa în alt scop, cu totul diferit. Nu era prezent acum pentru că ar fi voit. Primise ordin să își însoțească superiorul și în acel moment nu găsea nimic mai prudent decât să se supună, simulând zelul. Șeriful deschise neglijent ușa care, spre surprinderea sa, nu era încuiată, și privi uluit pe podeaua holului în

care aceasta dădea, acolo unde se afla o grămadă pestriță de haine bărbătești. Examinându-le, s-a dovedit că erau două pălării și tot atâtea haine, veste și eșarfe, toate în stare remarcabil de bună, cu toate că erau oarecum murdărite de praful în care zăceau. Domnul Brewer era la fel de surprins, dar nu se cunoaște ce emoții îl încercau pe domnul King. Cu un nou și sporit interes pentru propriile sale acțiuni, șeriful a descuiat o ușă în dreapta, împingând-o să se deschidă. Cei trei intrară. Camera părea goală, dar nu era așa...

Pe măsură ce ochii li se obișnuiau cu lumina puțină, ceva devenea vizibil în colțul cel mai îndepărtat. Era o siluetă umană – a cuiva care stătea strâns ghemuit în colț. Ceva din atitudinea acestuia i-a făcut pe cei care intraseră să se oprească după ce abia trecuseră pragul. Silueta devenea din ce în ce mai clară. Bărbatul stătea într-un genunchi, cu spatele lipit de colțul încăperii, cu umerii ridicați până la urechi. Mâinile îi acopereau fața, cu palmele în afară și degetele rășchirate și curbate ca niște gheare. Fața palidă era ridicată în sus, cu gâtul dat pe spate, și arăta o groază inexprimabilă. Gura o avea pe jumătate deschisă și ochii erau incredibil de holbați. Era mort și înțepenit. Cu toate acestea, în afara unui cuțit care, în mod vădit, îi căzuse din mână, nu mai era niciun alt obiect în încăpere.

În praful gros ce acoperea podeaua existau niște urme învâlmășite de pași, aproape de ușă și de-a lungul peretelui în care aceasta se deschidea. De-a lungul unuia din pereții alăturați, trecând pe lângă ferestrele acoperite de scânduri, erau urmele făcute chiar de bărbat, ca să ajungă în colțul lui. Apropiindu-se de cadavru, cei trei au mers instinctiv pe acele urme. Șeriful îl apucă de unul din brațele întinse în față. Era țeapăn ca fierul și atingerea aceea ușoară a scuturat întreg corpul, fără a schimba ceva din poziția fiecărei părți. Brewer, palid de emoție, privea atent chipul distorsionat.

— Dumnezeu mare, țipă el brusc, e Manton!

— Ai dreptate, zise King încercând să pară calm. L-am cunoscut pe Manton. Pe vremea aceea purta o barbă mare și avea părul lung, dar el este.

Ar fi putut adăuga: „L-am recunoscut de ieri, când l-a provocat

pe Rosser. Lui Rosser și Sancher le-am spus cine era, înainte de a-i juca această festă oribilă. Rosser a părăsit camera asta pe întuneric, venind pe urmele noastre și, de agitație, și-a lăsat hainele aici și s-a suit în căruță cu noi, doar în cămașă. În tot timpul acestor fapte nedemne, noi toți am știut cu cine avem de-a face, cu un ucigaș și un laș ce era!”

Dar domnul King nu a spus nimic. Încerca, să facă lumină în misterul morții bărbatului: că nu se mișcase, nici măcar o dată, din colțul unde stătuse; că poziția acestuia nu era nici de apărare, nici de atac; că își lăsase cuțitul să cadă și că, evident, murise din pricina terorii celei mai pure, mai îngrozitoare, din cauza a ceva ce văzuse. Toate acestea erau lucruri pe care inteligența tulburată a domnului King nu le putea înțelege pe deplin.

Bâjbâind după un indiciu în întunericul din mintea sa, în plasa aceea de îndoieli, privirea i s-a îndreptat mecanic în jos, așa cum face cineva care se gândește la chestiuni importante. Acolo a văzut ceva ce, chiar și în lumina zilei și în prezența unor tovarăși, l-a umplut de groază. În stratul gros de praf, adunat cu anii pe podea, de la ușa prin care intraseră și până la aproape un metru de cadavrul cinchit al lui Manton, drept de-a curmezișul camerei, erau trei șiruri paralele de urme ale unor pași – amprente ușoare, dar bine definite, ale unor picioare desculțe. Cele din exterior erau ale unor copilași, iar cele din mijloc ale unei femei. Din punctul unde se opriseră, nu se mai întorceau; toate mergeau într-o singură direcție. Brewer, care le observase și el în același timp, era aplecat în față, într-o atitudine de concentrată atenție și avea o paloare îngrozitoare.

— Ia uite aici! țipă el, arătând cu ambele mâini la cele mai apropiate urme ale piciorului drept al femeii, acolo unde se părea că se oprișe pe loc. Lipsește degetul mijlociu – a fost Gertrude!

Gertrude era răposata doamnă Manton, sora domnului Brewer.

FUNERALIILE LUI JOHN MORTONSON

John Mortonson a murit. Replicile lui din tragedia omenească fuseseră toate rostite, iar el a părăsit scena.

Trupul neînsuflețit se odihnea într-un sicriu elegant, din lemn de mahon, acoperit cu o placă de sticlă. Toate detaliile erau atât de bine organizate, încât chiar mortul însuși le-ar fi aprobat, dacă ar fi avut cunoștință de ele. Dincolo de sticlă, fața nu era dezagreabilă la vedere: avea un zâmbet vag și, cum moartea survenise fără chinuri, nu i se contorsionase într-atât încât să nu poată fi refăcută cu talentul antreprenorului de pompe funebre. La ora două după-amiază prietenii urmau să se adune pentru un ultim omagiu adus celui care nu mai avea trebuință nici de respect, nici de prieteni.

La intervale de câteva minute, membrii în viață ai familiei se apropiau de sicriu, în grupuri mici, și vărsau lacrimi deasupra trăsăturilor placide de dincolo de sticlă. Aceasta nu le era de ajutor. Nici pe Mortonson nu îl ajuta, dar rațiunea și filosofia sunt mute în prezența morții.

Pe măsură ce se apropia ora două, au început să sosească prietenii, care după ce ofereau consolare rudelor greu încercate, așa cum o cereau împrejurările, se așezau în jurul camerei, cu conștiința sporită a importanței lor în ceremoniile funerare. Apoi a venit și preotul și, în prezența lui atotcuprinzătoare, au pălit celelalte lumini mai slabe. Intrarea sa a fost urmată de cea a văduvei, iar lamentațiile ei au umplut camera. S-a apropiat de sicriu și, după ce și-a culcat, pentru o clipă, obrazul pe sticla rece, a fost condusă să se așeze lângă fiica ei. Omul lui Dumnezeu și-a început cuvântarea, jeluit și grav. Vocea lui tristă se ridica și cobora, amestecată cu suspinele pe care se cădea să le stimuleze și susțină, părea că se apropie și apoi se îndepărtează, aidoma mării agitate. Ziua, și așa mohorâtă, deveni și mai întunecată cât timp vorbi preotul. O perdea de nori împânzise cerul și se auzea cum încep să cadă câțiva stropi de ploaie. Părea că natura întreagă îl plânge pe John Mortonson. Când preotul și-a încheiat elogiul, cu o rugăciune, s-a intonat un imn religios, iar purtătorii coșciugului și-au luat locurile lângă catafalc. În timp ce se stingeau ultimele

acorduri ale imnului, văduva s-a repezit la sicriu, s-a aruncat deasupra lui și a început să hohotească isteric. Treptat, însă, a ascultat de sfaturile celorlalți și a devenit mai stăpânită. Iar când preotul tocmai o conducea deoparte, ochii ei au mai căutat o dată sub sticlă, la chipul celui mort. Atunci, ea și-a aruncat brațele în sus și, cu un țipăt, a căzut pe spate, fără simțire.

Ceilalți jeluitori s-au repezit la sicriu, prietenii i-au urmat și ei, iar când ceasul de pe șemineu bătea, solemn, ora trei, cu toții priveau la chipul lui John Mortonson, decedat. Își întoarseră privirile, îngrețoșați și gata să leșine. Un bărbat, încercând, în groaza lui, să scape de oribila priveliște, s-a împiedicat de sicriu, atât de rău încât a dărâmat unul dintre suportii nu prea stabili. Sicriul a căzut pe podea și, din izbitură, sticla s-a făcut țândări.

Din deschizătură a răsărit pisica lui John Mortonson, care a sărit leneșă pe podea și, liniștită, s-a așezat să-și spele, cu lăbuța, trufa înroșită. Apoi a pășit demnă afară din încăpere.

PE TĂRÂMUL ÎNCHIPUIRII

I

Pe o porțiune a distanței dintre Auburn și Newcastle, drumul – care merge întâi pe o parte și apoi pe cealaltă a pârâului – ocupă întreg fundul râpei și este parte săpat în peretele abrupt al versantului, parte construit cu bolovani aduși de mineri, din albia râului. Dealurile sunt împădurite iar pârâul curge șerpuit. Într-o noapte întunecoasă trebuie să mergi cu grijă, dacă nu vrei să ajungi în apă. Noaptea de care îmi amintesc era întunecoasă, iar pârâul devenise un torent, umflat de o furtună recentă. Mânasem tare de la Newcastle și eram la aproape o milă de Auburn, în zona cea mai întunecată și mai îngustă a râpei, privind cu grijă la drum, dinaintea calului meu. Dintr-o dată, am zărit un bărbat aproape sub botul animalului și am tras de frâu, cu o smucitură care aproape că l-a ridicat pe picioarele din spate.

— Îmi cer iertare, nu v-am văzut, *sir*.

— Nici nu prea se aștepta cineva să mă vedeți, a răspuns omul, politicoș, apropiindu-se de laterala căruței. Iar pe mine zgomotul apei m-a împiedicat să vă aud.

Am recunoscut imediat vocea, deși trecuseră cinci ani de când nu o mai auzisem. Și nu eram prea încântat să o aud nici acum.

— Sunteți doctorul Dorrimore, cred, am spus.

— Da, iar dumneata ești bunul meu prieten, domnul Manrich. Sunt mai mult decât bucuros să te întâlnesc. Nemaipomenita bucurie se datorează faptului că mergem în aceeași direcție și, bineînțeles, aștept invitația să mă sui lângă dumneata.

— Invitația vă este oferită din toată inima.

Lucrul nu era pe de-a-ntregul adevărat.

Doctorul Dorrimore mi-a mulțumit, în vreme ce se suia lângă mine, iar eu mi-a continuat drumul, ca și mai înainte. Este neîndoielnic o închipuire, dar acum mi se pare că restul distanței l-am parcurs printr-o ceață rece; că îmi era frig și mă simțeam tulburat; că drumul era mai lung decât fusese vreodată până atunci, iar orașul, când am ajuns, era trist, amenințător și dezolant.

Trebuie să fi fost pe la începutul serii și, cu toate acestea, nu-mi amintesc de vreo lumină pe la case și nici de vreo ființă vie pe străzi.

Dorrimore mi-a explicat, cu destule amănunte, cum ajunsese el să se afle acolo și unde fusese în anii care trecuseră de când l-am văzut ultima dată. Îmi amintesc faptul că mi-a povestit, dar nu știu nimic din ceea ce a povestit. Fusese prin străinătate și se întorsese – asta este tot ce a reținut memoria mea și asta știam, oricum. În ceea ce mă privește, nu pot să-mi amintesc dacă am scos vreun cuvânt deși, fără îndoială, așa făcusem. De un singur lucru sunt foarte conștient: într-un fel straniu, prezența celui bărbat alături de mine îmi era neplăcută și mă neliniștea – într-atât încât, atunci când am oprit căruța, sub firma luminată a hotelului Putnam House, am trăit sentimentul că scăpasem dintr-un mare pericol spiritual, din cale afară de amenințător. Acest sentiment de ușurare a fost oarecum alterat de descoperirea că doctorul Dorrimore locuia la același hotel.

II

Ca să explic, măcar în parte, sentimentele mele față de doctorul Dorrimore am să vă relatez, pe scurt, împrejurările în care l-am cunoscut, în urmă cu ceva ani. Într-o seară, un grup de vreo șase bărbați, printre care mă număram și eu, stătea în biblioteca de la Clubul Bohemian din San Francisco. Conversația se învârtea în jurul subiectului prestidigitației și isprăvilor acelor *prestidigitateurs*, dintre care, în timpul acela, unul dădea reprezentații la un teatru din oraș.

— Oamenii aceștia sunt de două ori prefăcuți, a spus cineva din grup. Nu știu să facă nimic pentru care să merite osteneala de a te lăsa păcălit. Cel mai umil scamator din India, dintre aceia care stau pe marginea drumului, i-ar putea zăpăci și aduce în pragul nebuniei.

— Și cum fac asta, de exemplu? a venit întrebarea, din partea altuia, care își aprindea o țigară.

— De exemplu, prin ceea ce execută ei în mod obișnuit – să arunce obiecte voluminoase în sus, care nu mai cad niciodată pe pământ; să facă plantele să răsară, să crească și să înflorească sub

ochii tăi, dintr-un pământ sterp, ales de spectatori; să pună un om într-un coș de răchită și să-l străpungă cu o sabie în timp ce acesta țipă și sângerează, iar apoi, când deschid coșul, nu mai este nimic înăuntru; să azvârle în sus capătul unei scări de mătase, să se urce pe ea și să dispară.

— Prostii! am spus și eu atunci, mă tem că destul de nepoliticos. Cu siguranță, doar nu crezi în astfel de lucruri?

— Bineînțeles că nu. Le-am văzut mult prea des.

— Dar eu le cred, a intervenit un ziarist, care se bucura de o serioasă faimă locală, ca reporter al unor fapte mai pitorești. Am relatat astfel de lucruri de atâtea ori, încât numai observația nemijlocită ar putea să-mi zdruncine convingerea. Domnilor, aveți cuvântul meu de onoare.

Nimeni nu a râs. Cu toții priveau undeva, în spatele meu, și, când m-am întors, am văzut un bărbat în ținută de seară, care tocmai intrase în încăpere. Avea tenul foarte închis la culoare, aproape oacheș, fața cu trăsături fine și purta o barbă neagră care îi acoperea chipul până la marginea gurii. Părul, negru și aspru, era oarecum în dezordine. Avea nasul coroiat, iar ochii străluceau cu o expresie la fel de lipsită de însuflețire ca ai unei cobre. Unul din membrii grupului s-a ridicat și ni l-a prezentat ca fiind doctorul Dorrimore, din Calcutta. Pe măsură ce fiecare dintre noi îi era prezentat, acesta ne salută cu o plecăciune adâncă, după obiceiul oriental, dar fără gravitatea orientală care ar fi trebuit să însoțească gestul. Zâmbetul pe care îl afișa mi-a lăsat impresia că este cinic și disprețuitor. Nu pot descrie întreaga sa purtare decât ca fiind dezagreabil de fermecătoare.

Prezența sa a condus conversația în alte direcții. El însuși a vorbit puțin – nu-mi amintesc nimic din ceea ce a spus. Vocea mi s-a părut deosebit de profundă și melodioasă, dar avea asupra mea același efect ca și ochii și zâmbetul lui. După câteva minute, m-am ridicat să plec. La fel a făcut și el, punându-și pardesiul.

— Domnule Manrich, merg în aceeași direcție cu dumneata.

„Mergi pe dracu’!” mi-am zis în gând. „De unde știi încotro merg eu?” Apoi, cu glas tare am spus:

— Mă bucur să vă țin companie.

Am ieșit din clădire împreună. Nu se vedea niciun taxi,

tramvaiele se retrăseseră, era lună plină, iar aerul răcoros al nopții era încântător. Am urcat împreună panta străzii California. Apucasem într-acolo, gândindu-mă că el va dori, desigur, să meargă în altă direcție, către unul din hoteluri.

— Nu crezi ceea ce s-a spus despre scamatorii hinduși, a zis el repezit.

— De unde știți asta?

Fără să-mi răspundă, și-a pus ușor o mână pe brațul meu și, cu cealaltă, mi-a arătat trotuarul, chiar în fața noastră. Acolo, aproape la picioarele noastre, zăcea trupul unui bărbat mort, cu fața în sus, lividă în lumina lunii! În piept avea înfiptă o sabie, a cărei gardă strălucea de nestemate. Pe pietrele aleii se adunase o baltă de sânge.

Eram surprins și înspăimântat – nu doar de ceea ce văzusem, ci și din cauza împrejurărilor în care se petreceau toate acestea. M-am gândit că, nu o dată, în timp ce urcam, ochii mei traversaseră întreaga lungime a trotuarului, de la o stradă la alta. Cum se putea să nu fi văzut acel groaznic lucru care, iată, acum era atât de evident în albeața luminii ce venea de la lună?

Pe măsură ce simțurile mele confuze se limpezeau, am observat că bărbatul avea ținută de seară. Pardesiul, deschis larg pe părți, descoperea smochingul, cravata albă și plastronul mare și alb, străpuns de sabie. Și – oribilă revelație! – fața era aceea a tovarășului meu, mai puțin paloarea! Până la cel mai mic detaliu de ținută și trăsături, era doctorul Dorrimore însuși. Zăpăcit și oripilat, m-am întors să-l caut pe acesta. Nu era nicăieri. Cu și mai mare groază, m-am retras din locul acela și am luat-o în josul străzii, în direcția din care veneam. Nu făcusem decât câțiva pași, când cineva m-a oprit, apucându-mă puternic de umăr. Eram aproape să țin de spaimă: mortul, cu sabia încă înfiptă în piept, stătea alături de mine! Cu mâna liberă, și-a tras afară sabia și a azvârlit-o cât acolo. Luna a sclipit în nestematele mânerului și pe oțelul neîntinat al lamei. Cu un clinchet, sabia a căzut pe trotuar, ceva mai departe – și a dispărut! Bărbatul, la fel de taciturn ca mai înainte, și-a descleștat mâna de pe umărul meu și m-a privit cu aceeași expresie de cinism pe care o remarcasem atunci când ne-am cunoscut. Morții nu au astfel de expresii – ceea ce m-a liniștit

oarecum – așa că m-am întors și am privit porțiunea lungă de trotuar din spatele meu, goală, de la o stradă la alta.

— Ce înseamnă toate prostiile astea, diavole? am întrebat, destul de furios, deși nu eram prea sigur pe mine și tremuram din toate măduarele.

— Înseamnă – cum le place unora să le numească – scamatorii, mi-a replicat el, râzând ușor, dar din inimă.

Apoi a luat-o în jos, pe strada Dupont și nu l-am mai văzut până în clipa când ne-am reîntâlnit, în râpa de la Auburn.

III

A doua zi după ce m-am întâlnit din nou cu doctorul Dorrimore, nu l-am văzut deloc. Funcționarul de la recepția hotelului Putnam House mi-a explicat că o ușoară indispoziție l-a reținut în apartamentul său. În acea după-amiază, la gară, am fost plăcut surprins de neașteptata sosire a domnișoarei Margaret Corray și a mamei sale, din Oakland.

Aceasta nu este o poveste de iubire.

Să spunem doar că domnișoara Corray și cu mine eram logodiți și urma să ne căsătorim. Le-am cazat pe amândouă la hotelul unde locuiam și eu și, timp de două săptămâni, ne-am văzut zilnic. Nu mai este nevoie să spun că eram fericit. Singura piedică în calea unei depline bucurii pentru acele zile minunate era prezența doctorului Dorrimore, pe care m-am simțit obligat să-l prezint doamnelor.

Acestea îl apreciau foarte mult. Ce puteam să spun? Nu știam despre el absolut nimic care să-l discrediteze. Manierele sale erau acelea ale unui gentleman cultivat și respectuos. Iar pentru femei, manierele unui bărbat reprezintă bărbatul însuși. O dată sau de două ori, când am văzut-o pe domnișoara Corray plimbându-se cu el, am fost furios, ba chiar am făcut imprudența de a protesta. Când m-a întrebat care sunt motivele, nu am știut ce să spun și mi s-a părut că pe fața ei trece o umbră de dispreț față de toanele unei minți geloase. Cu timpul, am devenit ursuz și dezagreabil și, în nebunia mea, mă hotărâsem să mă întorc la San Francisco a doua zi. Totuși, nu am pomenit nimic despre asta.

IV

În Auburn există un cimitir vechi și părăsit. E aproape în centrul orașului dar, cu toate acestea, noaptea este cel mai înspăimântător loc pe care și l-ar putea dori până și cele mai lugubre firi omenești. Gărdulețele din jurul parcelor erau prăbușite, stricate, sau lipseau cu totul. Multe dintre morminte erau surpate, din altele creșteau brazi vânjoși, ale căror rădăcini înfăptuiseră păcate de nerostit. Pietrele de mormânt erau și ele prăbușite și sparte; rugii năpădiseră pământul. Gardul aproape că nu mai exista, iar vacile și porcii se mișcau în voie pe acolo. Locul era o jignire pentru cei în viață, o calomnie față de morți și o blasfemie în fața lui Dumnezeu.

În ziua în care luasem hotărârea nebunească de a pleca furios de lângă tot ceea ce îmi era mai drag, seara m-a găsit în locul acela prielnic. Lumina ce venea de la luna aflată în pătrar cădea fantomatic printre frunzele copacilor, lăsând petice și pete de umbră, scoțând la iveală multe dintre lucrurile de nevăzut. Iar umbrele întunecate păreau conspirații care aveau să dezvăluie, la timpul potrivit, semnificații mai profunde. Mergeam agale, de-a lungul unei poteci odinioară acoperite cu pietriș, când am văzut ieșind din întuneric silueta doctorului Dorrimore. Eu însumi mă aflam în umbră și am rămas nemișcat, cu mâinile încleștate și dinții strânși, încercând să-mi controlez imboldul de a sări la el să-l strâng de gât. O clipă mai târziu, o a doua siluetă i s-a alăturat și s-a agățat de brațul lui. Era Margaret Corray!

Nu pot să descriu exact ceea ce s-a petrecut. Știu că m-am repezit la el, cu gândul de a-l ucide. Mai știu că, la ivirea zorilor, am fost găsit plin de vânătăi și de sânge, cu urme de degete în jurul gâtului. M-au dus la Putnam House unde, timp de zile în șir, am zăcut în delir. Toate acestea le cunosc pentru că mi-au fost spuse. Cât despre ceea ce știu eu însumi, după ce mi-am revenit în simțiri și am intrat în convalescență, am trimis după recepționarul hotelului și l-am întrebat:

- Doamna Corray și fiica sa mai stau aici?
- Ce nume ați spus?
- Corray.
- Nimeni cu acest nume nu a fost vreodată la noi.

— Te rog să nu faci glume cu mine, am spus plin de arțag. Vezi doar că acum sunt bine, așa că spune-mi adevărul.

— Vă dau cuvântul meu, mi-a răspuns omul, cu vădită sinceritate, că nu am avut niciun oaspete cu numele acestea.

Cuvintele lui m-au stupefiat. Preț de câteva clipe am rămas tăcut, apoi am spus:

— Unde este doctorul Dorrimore?

— A plecat în dimineața în care v-ați bătut și de atunci nu se mai știe nimic despre el. V-a cam dat de furcă.

V

Iată care sunt faptele acestui caz. Margaret Corray este astăzi soția mea. Nu a fost niciodată în orașul Auburn. În toate săptămânile a căror istorie m-am străduit să v-o relatez – așa cum s-a construit ea în mintea mea – ea a fost în casa ei din Oakland, întrebându-se unde îi era logodnicul și de ce nu-i scria. Zilele trecute am citit în ziarul *Sun*, din Baltimore, următorul fragment:

„Profesorul Valentine Dorrimore, hipnotizator, s-a bucurat seara trecută de o numeroasă audiență. Vorbitorul, care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în India, a oferit câteva minunate exemple ale capacităților sale, hipnotizând pe oricine a dorit să se supună acestui experiment, pur și simplu privind la el. De fapt, în două ocazii, a hipnotizat întreaga audiență, cu excepția reporterilor, făcându-i pe toți să aibă cele mai extraordinare iluzii. Cea mai valoroasă parte a prelegerii a fost dezvăluirea metodelor pe care scamatorii hinduși le aplică în faimoasele lor reprezentații, atât de des pomenite de călători. Profesorul a declarat că acești taumaturgi au dobândit o astfel de îndemânare în arta pe care a învățat-o stând în preajma lor, încât își înfăptuiesc miracolele aruncând «spectatorii» într-o stare hipnotică și spunându-le ce să vadă sau să audă. Profesorul a mai spus că un subiect deosebit de sensibil la hipnoză poate fi ținut pe tărâmul închipuirii timp de săptămâni, luni, ba chiar ani, dominat de iluzii și halucinații pe care operatorul i le poate sugera, din când în când. Afirmatia este oarecum neliniștitoare.”

CEASUL LUI JOHN BARTINE

Poveste spusă de un medic

— Vrei să știi care e ora exactă? Doamne! Prietene, de ce insiști? Ai zice – dar ce contează, este aproape ora de culcare – nu-ți ajunge atât? Uite, poftim, dacă vrei să-ți potrivești ceasul, ia-l pe al meu și uită-te singur.

Spunând aceasta, și-a desfăcut de pe lanț ceasul – o piesă teribil de grea și demodată – și mi l-a întins. Apoi s-a întors cu spatele și s-a dus în celălalt capăt al camerei, la un raft de cărți, cărora a început să le studieze cotoarele. Agitația și evidenta lui tulburare m-au surprins; păreau iraționale. Mi-am potrivit ceasul după al său și m-am apropiat de locul unde se afla, mulțumindu-i.

Când și l-a luat înapoi, ca să-l prindă iar de lanț, am observat că mâinile îi tremurau. Cu un tact de care sunt foarte mândru, m-am îndreptat agale și nepăsător spre bufet, de unde am luat coniac și niște apă. Cerându-mi iertare pentru lipsa mea de considerație, i le-am oferit și am revenit la locul meu din fața căminului lăsându-l, așa după cum ne era obiceiul, să se servească singur. A făcut-o și apoi mi s-a alăturat, mai liniștit ca niciodată.

Acest mic și ciudat incident s-a întâmplat în apartamentul meu, unde John Bartine și cu mine ne petreceam seara. Luaserăm cina împreună, la club, ne întorseserăm acasă cu un taxi și – pe scurt – seara se desfășurase în modul cel mai prozaic. Și nu puteam, cu niciun chip, să înțeleg de ce John Bartine a întrerupt ordinea naturală și firească a lucrurilor, arătându-și în mod surprinzător emoțiile, aparent pentru propriul său amuzament. Cu cât mă gândeam mai mult la asta – în vreme ce talentul său strălucit pentru conversație se înfățișa lipsei mele de atenție – cu atât deveneam mai curios. Desigur, nu a fost nicio problemă să mă conving că nu era vorba de altceva decât de o solitudine prietenească. De obicei, aceasta este deghizarea sub care se ascunde curiozitatea pentru a evita resentimentele celorlalți. Așa că am stricat una dintre cele mai perfecte fraze ale monologului său, întrerupându-l fără ceremonie.

— John Bartine, i-am spus, încearcă să mă ierți dacă greșesc, dar, cu ceea ce cunosc despre tine până acum, nu-ți pot acorda dreptul de a te face foc și pară, atunci când te întreb cât e ceasul. Nu pot accepta că este nimerit să simți o aversiune misterioasă când vine vorba să privești cadranul ceasului tău în prezența mea, trăind – fără nicio explicație – emoții dureroase, care mie îmi sunt refuzate și care nici nu sunt treaba mea.

La acest discurs ridicol, Bartine nu a dat un răspuns imediat, ci a rămas privind grav la foc. Îmi era teamă că l-am jignit și voiam să îl rog să nu se mai gândească la toate acestea, când, privindu-mă calm în ochi, a zis:

— Dragul meu prieten, comportamentul tău nesperios nu maschează câtuși de puțin hidoasa impertinență a ceea ce mi-ai cerut. Dar, din fericire, hotărâsem deja să îți spun ceea ce dorești să știi, și nicio manifestare a lipsei tale de merit în a împărtăși ceea ce îți voi spune nu o să-mi schimbe decizia. Fii așa de bun și acordă-mi atenție, vei afla totul.

Acest ceas, spuse el, a fost în familia noastră timp de trei generații, înainte de a-mi reveni mie. Primul său proprietar, pentru care a și fost făcut, era străbunicul meu, Bramwell Olcott Bartine, un bogat proprietar de plantații din Virginia și un *tory*^[32] de nădejde. Era genul care nu putea dormi noaptea, urzind noi blesteme care să cadă pe capul domnului Washington și noi metode de a-l ajuta și încuraja pe bunul rege George. Într-o zi, acest brav gentleman a avut teribilul ghinion de a face cauzei sale un serviciu de o importanță capitală, dar care nu a fost recunoscut ca îndreptățit de către aceia care i-au suportat consecințele. Nu contează despre ce a fost vorba dar, printre urmările lipsite de importanță, s-a numărat și faptul că, într-o noapte, un grup de rebeli de-ai lui Washington l-au arestat pe înaintașul meu în propria casă. l-au îngăduit să-și ia adio de la familia înlăcrimată, și apoi a fost mânat în bezna nopții, care l-a înghițit pe vecie. Niciodată nu s-a descoperit nici cel mai mic indiciu despre soarta sa. După război, nici cea mai minuțioasă anchetă și nici oferta unei recompense consistente nu au reușit să-l descopere pe vreunul dintre aceia care l-au luat ostatic și nici vreun fapt legat de dispariția sa. A dispărut – și cu asta, basta.

Ceva din felul în care se purta Bartine și care nu transpărea în

cuvinte – deși nu aveam idee despre ce era vorba – m-a făcut să-l întreb:

— Tu ce părere ai despre acest lucru, a fost îndreptățit?

— Părerea mea – se inflamă el trântind cu pumnul în masă, ca și cum s-ar fi aflat într-un local, jucând zaruri cot la cot cu escrocii – părerea mea este că a fost un asasinat mișelesc, tipic pentru blestematul acela de trădător, Washington, și pentru golaniii lui de rebeli!

Am tăcut amândoi, câteva minute. Bartine își redobândea calmul, iar eu așteptam. Apoi l-am întrebat:

— Asta a fost tot?

— Nu, s-a mai întâmplat ceva. La câteva săptămâni după ce străbunicul a fost arestat, ceasul lui a fost găsit pe veranda casei sale, în dreptul ușii de la intrare. Era înfășurat într-o bucată de hârtie pentru corespondență, pe care era scris numele lui Rupert Bartine, singurul său fiu și bunicul meu. Acel ceas este acum al meu.

Bartine s-a oprit. Ochii săi negri, de obicei neobosiți, priveau acum fix focul din cămin. Tăciunii încinși reflectau luminițe roșii, lucind în fiecare pupilă. Părea să fi uitat de mine. Deodată, crengile copacului din fața ferestrei au lovit geamul și, aproape în aceeași clipă, o rafală de ploaie a răpăit în fereastră. Asta l-a readus în prezent. Se iscase o furtună pe care o singură răbufnire de vânt o vestise. În câteva momente se auzea deja, clar, clipocitul stropilor de ploaie pe pavaj. Nici nu știu de ce relatez acest lucru, dar părea să aibă o anume semnificație și relevanță pe care nu sunt capabil să le discern. Cel puțin, aducea o nuanță de seriozitate, aproape solemnă. Bartine reluă:

— Mă încercă un sentiment straniu față de acest ceas – un fel de afecțiune. Îmi place să-l am în preajmă, deși îl port foarte rar, parte din cauză că este foarte greu, și parte dintr-un motiv pe care am să ți-l explic acum. Iată: de câte ori îl am seara cu mine, mă încercă o dorință inexplicabilă de a-l deschide, ca să mă uit la el, chiar dacă nu am niciun motiv să-mi doresc să știu cât e ora. Dar, dacă cedez imboldului, în clipa în care ochii mei privesc la cadran, sunt cuprins de o teamă misterioasă – de sentimentul unei catastrofe iminente. Și totul devine cu atât mai insuportabil cu cât

se apropie de ora unsprezece noaptea – după cum arată ceasul meu, indiferent care este ora reală. Când limbile au trecut de unsprezece, dorința de a mă uita la ceas dispare. Devin complet indiferent. După aceea, pot să-l consult cât de des am chef, fără mai multe emoții decât ai tu când te uiți la al tău. Evident, m-am antrenat să nu mă uit la ceasul meu seara, înainte de ora unsprezece, și nimic nu mă poate convinge să o fac. Insistența ta din seara asta m-a tulburat puțin. M-am simțit foarte aproape de ceea ce bănuiesc că simte un consumator de opiu, când atracția lui pentru acest soi de supliciu, distinct și aparte, îi este întărită pentru că i se oferă ocazia și îndemnul. Ei bine, asta este povestea mea. Ți-am relatat-o în interesul curiozității tale ridicole. Dar dacă, de aici încolo, ai să mă vezi, în vreo seară, că port acest ceas blestemat și vei avea amabilitatea să mă întrebi cât e ora, mă văd nevoit să te rog a-mi îngădui să te pun în situația neplăcută de a te doborî cu un pumn.

Gluma lui nu m-a amuzat. În timp ce îmi povestea despre mania care îl stăpânea, îl vedeam cum devine, din nou, oarecum agitat. Zâmbetul cu care și-a încheiat istorisirea era categoric ireal, iar ochii își reluaseră neastâmpărul. Ba chiar mai mult decât atât, se mișcau încolo și înapoi peste lucrurile din încăpere, fără vreun scop evident și căpătaseră – mi s-a părut mie – o expresie de sălbăcie, așa cum se observă, uneori, în cazurile de demență. Poate că nu era decât imaginația mea dar, în orice caz, acum eram convins că amicul meu era atins de o formă deosebită și interesantă de monomanie. Fără a diminua, sper, în vreun fel afectuosul meu atașament față de el, am început să-l privesc și ca pe un pacient, care îmi oferea numeroase posibilități de studiu folositor. Și de ce nu? Nu îmi descrisese el acea manie în interesul științei? Vai, sărmanul meu prieten făcea pentru știință mai mult decât și-ar fi închipuit. Nu doar povestea lui era pusă sub observație, ci el însuși. Desigur, aveam să-l vindec, dacă era cu putință, dar mai întâi trebuia să fac un mic experiment psihologic – experimentul însuși putând fi un pas spre vindecare.

— Este un gest sincer și prietenesc din partea ta, Bartine – am spus binevoitor – și sunt mândru de încrederea pe care mi-o arăți. Într-adevăr, totul este cât se poate de ciudat. Te superi dacă te rog

să-mi arăți și mie ceasul?

Și l-a scos din vestă, cu tot cu lanț, și mi l-a dat fără nicio vorbă. Carcasa era din aur, groasă, solidă și splendid gravată. După ce m-am uitat la cadran și am văzut că era aproape de miezul nopții, l-am deschis și la spate. Am remarcat că avea un interesant capac interior, din fildeș, pe care era pictat un portret în miniatură, în stilul admirabil și grațios care a fost în vogă în secolul al XVIII-lea.

— Oh, Doamne! am exclamat, pradă unei intense emoții estetice, cum naiba ai reușit să obții așa ceva? Credeam că pictura miniaturală pe fildeș este o artă dispărută.

— Nu am niciun merit, a răspuns el zâmbind. Acesta este străbunicul meu, răposatul Bramwell Olcott Bartine, *Esquire*, din statul Virginia. Aici era mai tânăr, de fapt, de vârsta mea. Se spune că îi semăn. Tu ce crezi?

— Dacă îi semeni? Ba bine că nu! Dacă dai la o parte costumul, pe care aș putea presupune că l-ai arborat ca omagiu adus stilului artistic – sau pentru *vraisemblance*^[33], ca să zic așa – și lipsa mustății, portretul acesta ești chiar tu, în toate trăsăturile, liniile și expresiile feței.

Asta este tot ceea ce am spus atunci. Bartine a luat o carte de pe masă și a început să citească. Eu ascultam afară ropotul neconținut al ploii, pe stradă. Se auzeau câteodată pași grăbiți pe trotuare și, la un moment dat, s-a întâmplat ca un mers mai greoi să pară că se oprește în dreptul intrării mele. Un polițist, m-am gândit, care încearcă să se adăpostească de ploaie în pragul ușii. Crengile copacilor răpăiau stăruitor în geamuri, ca și cum ar fi cerut voie să intre. Toate acestea mi le amintesc și acum, după ani și ani de viață, mult mai chibzuită și mai așezată.

Pentru că băgasem de seamă că nu sunt observat, am apucat cheița demodată ce atârna de lanțul ceasului și, repede, am dat limbile cu o oră înapoi. Am închis capacul și i-am înapoiat lui Bartine proprietatea, pe care acesta a pus-o în buzunar.

— Mi se pare că ai spus – am început eu cu o premeditată indiferență – că după ora unsprezece vederea cadranelui nu te mai afectează. Judecând după ceasul meu, acum este aproape douăsprezece. Dacă nu te deranjează, aș dori să primesc o dovadă și te rog, dacă poți, să te uiți la ceas.

Mi-a zâmbit bine dispus, și-a scos din nou ceasul, l-a deschis și – deodată – a sărit în picioare, cu un răcnet. Cerul nu s-a îndurat să-mi îngăduie a-l uita! Ochii, a căror culoare întunecată sporise uimitor prin comparație cu paloarea feței, erau pironiți pe ceas, pe care îl ținea cu amândouă mâinile încleștate. O vreme a rămas în poziția aceea, fără să rostească vreun cuvânt. Apoi, cu o voce pe care nu i-aș fi recunoscut-o, a spus:

— Afurisit să fii! Este unsprezece fără două minute!

Eram pregătit pentru o astfel de izbucnire și, fără să mă ridic, i-am răspuns destul de calm:

— Iartă-mă. Pesemne că nu am văzut bine, când mi l-am potrivit pe al meu după el.

Bartine a închis capacul cu o mișcare iute și a băgat ceasul în buzunar. S-a uitat la mine și a încercat să zâmbească, dar buza de jos îi tremura și părea că nu e în stare să-și închidă gura. Mâinile îi tremurau și ele, așa că și le-a îndesat în buzunarele hainei, cu pumnii strânși. Curajos, spiritul se străduia vădit să supună trupul laș. Însă efortul a fost prea mare. A început să se clatine dintr-o parte în alta, ca și cum ar fi amețit. Și, mai înainte ca eu să pot sări de la locul meu, ca să-l sprijin, genunchii i-au cedat, iar el s-a aplecat înainte și a căzut cu fața în jos. M-am repezit să-l ajut să se ridice. Dar, când John Bartine se va ridica din nou, și noi ceilalți o vom fi făcut.

Examinarea *post-mortem* nu a descoperit nimic. Toate organele erau normale și sănătoase. Dar, atunci când trupul i-a fost pregătit pentru înmormântare, în jurul gâtului s-a observat cum îi apare un cerc livid și închis la culoare. Cel puțin așa mi-au povestit mai multe persoane care au susținut că au văzut urma dar eu, unul, nu știu să spun dacă era adevărat.

Și nici nu pot stabili care sunt limitele legii eredității. Nu știu dacă în universul spiritelor, un simțământ sau o emoție nu îi poate supraviețui sufletului care le-a născut, pentru a căuta să se exprime într-o altă existență, înrudită, dincolo de timp. Firește, dacă ar fi să deslușesc soarta lui Bramwell Olcott Bartine, aș presupune că a fost spânzurat la ora unsprezece noaptea și că a avut un răgaz de câteva ore, în care i s-a îngăduit să se pregătească pentru marea schimbare.

Cât despre John Bartine, prietenul meu, pacientul meu preț de cinci minute și – Cerul să mă ierte! – victima mea pentru vecie, nu mai este nimic de adăugat. El este înmormântat împreună cu ceasul său – am avut grijă de asta. Dumnezeu să odihnească în rai sufletul său, ca și pe al străbunului său din Virginia, dacă, într-adevăr, nu sunt unul și același.

BLESTEMĂȚIA

I. Nu întotdeauna mâncăm ce este pus pe masă

La lumina unei lumânări de seu, pusă la un capăt al mesei cam din topor, un bărbat citea ceva scris într-un caiet. Era un vechi caiet de contabilitate, uzat peste măsură. Aparent, scrisul nu era prea deslușit, pentru că, din când în când, omul ținea paginile aproape de flacăra lumânării, ca să cadă mai multă lumină pe ele. Atunci, umbra caietului arunca jumătate din cameră în întuneric, înnegriind un grup de chipuri și siluete căci, în afara celui care citea, mai erau prezenți alți opt bărbați. Șapte dintre ei stăteau cu spatele la pereții aspri, din bușteni, tăcuți, încremeniți și nu prea departe de masă, căci odaia era micuță. Dacă întindea un braț, oricare dintre ei l-ar fi putut atinge pe cel de-al optulea bărbat, care zăcea întins pe masă, cu fața în sus și parțial acoperită cu un cearșaf, și cu brațele întinse pe lângă corp. Era mort.

Bărbatul cu caietul nu citea cu glas tare și nimeni nu vorbea. Cu toții păreau să aștepte ceva ce urma să se întâmple. Numai cel mort nu mai aștepta nimic. Din întunericul adânc de afară pătrundeau, prin deschizătura ușii, toate zgomotele ciudate ale nopții în sălbăcie – chemările lungi și neștiute ale unui coiot, aflat la oarecare depărtare; trilurile tresăltate și alinătoare ale neostoitelor insecte din copaci; strigătele bizare ale păsărilor de noapte, atât de deosebite de cele ale păsărilor diurne; bâzâitul găzelor mari și greoaie și tot acel cor de sunete mici care, de-abia auzite, par că au și dispărut, ca și cum și-ar da seama de indiscreția comisă. Însă compania de care am pomenit nu își dădea seama de nimic din toate acestea. Membrii săi nu erau peste măsură absorbiți de preocupări deșarte pentru lucruri nefolositoare. Chiar și în lumina slabă a acelei singure lumânări, acest lucru era limpede în fiecare trăsătură a fețelor, aspre și neînduplecate. Erau oameni din împrejurimi – fermieri și tăietori de lemne.

Cel care citea era întrucâtva deosebit. S-ar fi putut spune despre el că este un om de lume, chiar dacă în îmbrăcămintea lui era ceva

care atesta e anume înfrățire cu mediul în care se găsea. La San Francisco, haina lui ar fi trecut cu greu proba mondenității. Încălțăminte nu era de fabricație citadină. Era singurul cu capul descoperit. Pălăria, pe care o ținea alături, pe podea, arăta în așa fel încât, dacă cineva ar fi considerat-o un simplu accesoriu personal, i-ar fi nesocotit importanța. Omul era destul de plăcut la înfățișare, cu o idee de încăpățănare, deși aceasta ar fi putut să reprezinte o trăsătură, însușită sau cultivată, ca fiind potrivită unui reprezentant al autorității. Căci bărbatul era procuror criminalist. În această calitate intrase în posesia caietului din care citea. Fusese găsit printre lucrurile mortului, în cabana acestuia, acolo unde se desfășura acum ancheta.

Când procurorul a terminat de citit, a pus caietul într-un buzunar de la piept. În momentul acela, ușa s-a deschis cu o smucitură și un tânăr a pășit înăuntru. În mod sigur, nu era născut și crescut la munte: era îmbrăcat asemenea celor care locuiesc la oraș, dar hainele îi erau, totuși, prăfuite de călătorie. Într-adevăr, călătorise mult, ca să participe la anchetă.

Procurorul dădu din cap. Nimeni altcineva nu l-a mai salutat.

— V-am așteptat. Trebuie să terminăm chestiunea aceasta astă-seară.

Tânărul a zâmbit:

— Îmi pare rău că v-am făcut să așteptați. Nu am plecat ca să scap de convocările dumneavoastră, ci ca să trimit ziarului meu o relatare a ceea ce presupun că am fost chemat să povestesc aici.

Procurorul a zâmbit la rândul lui:

— Relatarea pe care ați trimis-o ziarului dumneavoastră diferă, probabil, de cea pe care o veți face aici, sub jurământ.

— Aceasta va fi după cum doriți, a replicat tânărul, destul de aprins și roșind vădit. Am folosit copii multiplicat și am aici un exemplar a ceea ce am trimis. Nu este redactată precum o știre, pentru că nu este credibilă, ci drept ficțiune. Poate fi considerată parte a mărturiei mele sub jurământ.

— Dar spuneți că este incredibilă.

— Aceasta nu înseamnă nimic pentru mine, dacă eu jur că este adevărat.

Procurorul a rămas mut o vreme, cu ochii în podea. Bărbații din

jurul său vorbeau în șoaptă, dar rareori își mutau privirile de pe chipul cadavrului. Deodată, procurorul a deschis ochii și a zis:

— Ne vom relua ancheta.

Oamenii și-au scos pălăriile. Martorul a depus jurământul.

— Care este numele dumneavoastră? a întrebat procurorul.

— William Harker.

— Vârsta?

— Douăzeci și șapte de ani.

— Îl cunoașteți pe decedatul Hugh Morgan?

— Da.

— Erați de față când acesta a murit?

— Eram lângă el.

— Cum explicați prezența dumneavoastră?

— Eram în vizită la cabana lui, pentru o partidă de pescuit și vânatoare. Deși o parte a scopului vizitei mele a fost să-l studiez pe el și felul lui de viață, solitar și ciudat. Părea un bun model pentru un personaj de ficțiune. Uneori scriu și povestiri.

— Și eu le citesc, uneori.

— Vă mulțumesc.

— Povestiri, în general, nu ale dumneavoastră.

Unii dintre jurați au râs. Într-o conjunctură sumbră, hazul dezvăluie momente remarcabile. Soldații râd cu ușurință între bătălii, iar o glumă făcută în camera de execuție poate cuceri prin surpriză.

— Relatați circumstanțele în care a murit acest om. Puteți folosi orice consemnări sau notițe doriți.

Martorul a înțeles. A scos un manuscris din buzunarul de la piept și, ținându-l aproape de luminare, a dat pagină după pagină, până când a găsit pasajul pe care îl căuta, și a început să citească.

II. Ce se poate petrece într-un lan de odos^[34]

„Când am părăsit cabana, soarele abia de răsărise. Plecaserăm după prepelițe, fiecare cu pușca lui de vânatoare, dar cu un singur câine. Morgan spunea că zona cea mai bună era dincolo de o anumită culme, pe care mi-a arătat-o și pe care am traversat-o, urmând o cărare ce ducea printre tufișurile de *chaparral*^[35]. De

partea cealaltă a culmii, terenul era destul de neted, acoperit cu odos stufos. Când am ieșit din desișul de *chaparral*, Morgan era cu doar câțiva metri mai în față. La mică distanță, în dreapta noastră și puțin mai înainte, am auzit deodată zgomotul unui animal care se zbuciuma prin tufișuri, pe care le vedeam cum se agită violent.

— Am stârnit o căprioară, am zis eu. Păcat că n-am adus o carabină.

Morgan nu a spus nimic. Se oprise și privea țință înspre tufișurile de *chaparral* care se agitau, dar și-a armat ambele țevi ale puștii pe care o ținea gata să țințească. Mi s-a părut că este cam agitat, ceea ce m-a surprins, pentru că avea reputația unei excepționale stăpâniri de sine, chiar și în momente de pericol brusc și iminent.

— Ei, haide, i-am zis. Doar nu ai de gând să umpli o căprioară cu alice de prepeliță, nu?

Dar el tot nu a răspuns nimic. Când i-am zărit o parte a chipului, în timp ce se întorcea încet către mine, am fost izbit de intensitatea privirii. Am înțeles, atunci, că aveam de-a face cu ceva serios și prima mea bănuială a fost că «sărisem» pe un urs grizzly. Am înaintat pe laterala lui Morgan și mi-am armat pușca, în timp ce mă mișcam. Tufișurile erau calme acum, iar zgomotele încetaseră. Dar Morgan privea la fel de atent asupra locului ca și mai înainte.

— Ce este? Ce dracu' e acolo? am întrebat.

— Blestemăția! mi-a răspuns, fără a-și întoarce capul.

Vocea îi era dogită și nefirească. Se vedea că tremură.

Eram pe cale să vorbesc din nou, când am observat cum odosul din prejma locului frământării anterioare se mișcă în mod cu totul misterios. Cu greu aș putea să descriu în ce fel. Părea să fie mișcat de o adiere de vânt, care nu doar îl înclina, ci îl presa la pământ îl strivea, așa încât spicele nu mai puteau să-și revină. Și frământarea aceea aluneca, încet, spre noi.

Nimic din tot ceea ce am văzut vreodată nu m-a impresionat într-un mod mai ciudat ca acest fenomen, bizar și inexplicabil. Cu toate acestea, nu-mi amintesc să mă fi încercat vreun sentiment de spaimă. Îmi vine în minte o împrejurare – pe care o povestesc aici doar pentru că, destul de curios, mi-am amintit-o și atunci. Odată, priveam printr-o fereastră deschisă la un copăcel din apropiere și, pentru o clipă, l-am confundat cu unul dintr-un grup de copaci mai

mari, aflați la oarecare distanță. Deși părea să aibă aceeași dimensiune ca și ceilalți, era mai clar și mai minuțios conturat, ca masă și ca detalii, și, astfel, era în dezacord cu ei. Nu era altceva decât o simplă deformare a legilor perspectivei, dar pe mine m-a tulburat, aproape că m-a înspăimântat. Într-atât de mult ne bazăm pe funcționarea ordonată a legilor naturale cu care suntem obișnuiți, încât orice aparentă suspendare a acestora este înregistrată ca o amenințare la siguranța noastră, ca un avertisment asupra unei calamități de neimaginat. Așa că mișcarea, aparent fără cauză, a ierburilor și apropierea domoală și dreaptă a zonei aceleia de turbulență erau deosebit de neliniștitoare.

Tovarășul meu părea de-a dreptul înspăimântat și aproape că nu mi-a venit să cred când l-am văzut că și-a pus arma la ochi și a tras ambele cartușe către lanul agitat! Înainte ca fumul împușcăturii să se risipească, am auzit un țipăt pătrunzător și înfricoșător – ca al unei sălbăticiuni. Morgan și-a aruncat arma la pământ, a țâșnit și a fugit repede din locul acela. În aceeași secundă, eu am fost violent azvârlit la pământ, în urma impactului cu ceva, nu am putut distinge ce din cauza fumului – o consistență grea și molatică, ce părea să se fi năpustit asupra mea cu o forță formidabilă.

Înainte de a mă putea ridica în picioare, ca să-mi recuperez arma care părea să-mi fi fost smulsă din mâini cu o lovitură, l-am auzit pe Morgan strigând, ca în chinurile morții. Amestecate cu țipetele lui se auzeau sunete aspre, sălbatice, așa cum scot câinii când se luptă. Îngrozit dincolo de cuvinte, m-am chinuit să mă ridic în picioare și am privit în direcția către care se retrăsese Morgan. Cerul milostiv să mă ferească de a mai vedea vreodată o astfel de priveliște! Prietenul meu era căzut într-un genunchi, cu capul dat pe spate într-o poziție înfricoșătoare, fără pălărie și cu părul în dezordine. Întreg trupul se afla într-o mișcare violentă, dintr-o parte în alta, lateral, înainte și înapoi. Brațului drept, ridicat, părea să îi lipsească mâna – cel puțin eu nu o puteam vedea. Celălalt braț era invizibil. Acum, când relatez această scenă teribilă, îmi amintesc că uneori nu distingeam decât părți ale corpului său. De parcă acesta era parțial ascuns – nu pot explica altfel –, ca apoi o schimbare a poziției să îl readucă iar vederii.

Toate acestea trebuie să se fi petrecut în doar câteva secunde,

dar în acest răstimp Morgan înfățișase toate ipostazele unui luptător hotărât, dar care este copleșit de un adversar cu o greutate și o forță superioare. Nu-l vedeam decât pe el, și nici pe el întotdeauna clar. Pe durata întregului incident s-au auzit strigătele și înjurăturile lui, care parcă răzbăteau printr-o larmă învăluitoare de zgomote de furie și mânie, cum eu nu am mai auzit să iasă din gâtul vreunui om sau vreunei jivine!

Doar pentru un minut, am rămas pe loc, șovăitor, apoi mi-am aruncat pușca și am fugit în ajutorul prietenului meu. Aveam credința vagă că acesta suferea o criză de epilepsie sau altă formă de convulsii. Înainte de a-i putea ajunge alături, el era întins jos și nu mai mișca. Toate zgomotele încetaseră. Dar, cu o groază pe care nici chiar acele înfricoșătoare evenimente nu o inspiraseră până atunci, am văzut, din nou, odosul mișcându-se enigmatic, de la zona bătătorită din jurul celui căzut la pământ și până către marginea unei păduri. Abia când a atins marginea pădurii, am fost capabil să-mi iau ochii de acolo și să privesc la tovarășul meu. Era mort.”

III. Chiar și dezbrăcat, un bărbat poate fi în zdrențe

Procurorul s-a ridicat de la locul lui și s-a așezat lângă mort. A ridicat un colț al cearceafului și l-a tras deoparte, expunând întreg corpul, complet gol, gălbui ca lutul, în lumina lumânării. Avea și zone mari cu pete de un negru-albăstrui, provocate, desigur, de sângele din vânătăi. Pieptul și părțile laterale arătau de parcă fuseseră bătute cu un ciomag. Avea răni îngrozitoare, pielea îi era ruptă, în zdrențe și fâșii.

Procurorul se duse acum în capătul mesei și desfăcu o batistă de mătase care fusese trecută pe sub bărbia cadavrului și înnodată în vârful capului. Când a fost înlăturată, batista a expus ceea ce fusese gâtul. Unii dintre jurați, care se ridicaseră ca să vadă mai bine, și-au regretat curiozitatea și au întors privirile. Martorul Harker s-a dus la fereastra deschisă și s-a aplecat peste pervaz, vlăguit și îngrețoșat. Procurorul a lăsat batista să cadă peste gâtul mortului. S-a îndreptat apoi spre un colț al camerei, unde se afla o grămadă de haine. Una după alta, le-a scos și le-a ținut un moment ridicate,

pentru a fi inspectate. Toate erau sfâșiate și țepene de sânge închegat. Jurații nu au vrut să le inspecteze mai îndeaproape. Păreau destul de lipsiți de interes. De fapt, le văzuseră pe toate mai înainte. Singurul lucru nou pentru ei era mărturia lui Harker.

— Domnilor, a spus procurorul, nu cred că mai avem alte probe. Vi s-a explicat, deja, care vă este datoria. Dacă nu mai aveți alte întrebări, puteți ieși să discutați verdictul.

Prim-juratul, un bărbat de vreo șaizeci de ani, înalt, bărbos și grosolan îmbrăcat, s-a ridicat și a spus:

— Aș avea să pun o întrebare, domnule procuror. Din ce azil s-o scăpat martorul acesta, ultimul?

— Domnule Harker – a spus procurorul liniștit, dar sobru – din ce azil ați scăpat ultima oară?

Harker s-a făcut din nou stacojiu la față, dar nu a zis nimic și cei șapte jurați s-au ridicat și au ieșit din cabană, solemn și în șir, unul după altul.

— Dacă ați terminat să mă insultați, domnule, a spus Harker de îndată ce el și funcționarul au rămas singuri cu mortul, presupun că sunt liber să plec?

— Da.

Harker a dat să plece, dar s-a oprit cu mâna pe clanță. Deprinderile profesiei sale erau atât de puternice, mai puternice decât sentimentul propriei demnități. S-a întors și a zis:

— Am recunoscut caietul pe care îl aveți. Este jurnalul lui Morgan. Păreați foarte interesat de el. L-ați citit cât am depus eu mărturie. Pot să-l văd? Publicul ar dori...

— Jurnalul nu are nicio relevanță în această chestiune, a replicat oficialul, vârând caietul în buzunarul de la haină. Toate însemnările din el au fost făcute înainte de moartea autorului.

În timp ce Harker ieșea din cabană, juriul a intrat din nou, iar membrii lui s-au postat în jurul mesei pe care zăcea cadavrul, acoperit acum, dar conturat clar sub pânză. Prim-juratul s-a așezat aproape de lumânare, a scos din buzunarul de la piept un creion și un crâmpei de hârtie și a scris, destul de trudnic, următorul verdict, pe care l-au semnat toți, cu variate grade de osteneală:

„Noi, jurații, găsim că rămășițele au primit moartea din mâinile unei pume, dar unii dintre noi cred, totuși, că a avut o criză de

epilepsie.”

IV. O explicație de dincolo de mormânt

În jurnalul răposatului Hugh Morgan sunt câteva însemnări interesante, având – o spun cu titlu de propunere – chiar și o eventuală valoare științifică. La inspecția care s-a făcut cadavrului său, caietul nu a fost pus în evidență. Procurorul s-a gândit, probabil, că nu merită să zăpăcească jurații. Data primei însemnări, dintre cele pomenite, nu poate fi apreciată. Partea de sus a paginii este ruptă. Iată ceea ce a rămas:

„... și a alergat în semicerc, cu capul mereu întors către centru. Apoi iar s-a oprit și a lătrat furios. Până la urmă, a fugit de acolo înspre tufișuri, cât de repede a putut. Întâi am crezut că doar a înnebunit, dar, când ne-am întors acasă, nu am mai observat nicio altă schimbare de comportament, în afara acelor reacții care se datorau fricii de a nu fi pedepsit.”

„Poate un câine să vadă cu nasul? Oare mirosurile acționează asupra vreunui centru nervos, prin intermediul unor imagini ale lucrului care le-a degajat...?”

„2 septembrie. Aseară mă uitam la stele – cum apăreau dincolo de creasta masivului aflat la est de cabană – și le-am văzut cum dispar, una câte una, de la stânga spre dreapta. Fiecare era acoperită numai o clipă, și numai câteva deodată; dar s-a întâmplat cu toate câte erau înșirate deasupra crestei, cuprinse între un grad și două; toate au fost ascunse. Parcă ceva trecea de-a lungul piscului, între mine și ele; dar nu puteam să văd ce anume era, iar stelele nu erau destul de multe ca să-i delimiteze conturul. Brr! nu-mi place asta...”

Lipsesc însemnările câtorva săptămâni; trei foi fuseseră rupte din caiet.

„27 septembrie. A fost iar pe aici – găsesc urme ale prezenței ei

în fiecare zi. Toată noaptea trecută am pândit, din nou, în același ascunziș, cu pușca în mână și amândouă încărcătoarele pline cu alicie mari. Ca și altă dată, dimineața erau urme proaspete. Și totuși, aș fi putut jura că nu am adormit – căci abia de mai am somn. Este groaznic, este insuportabil! Dacă aceste uluitoare experiențe sunt reale, am să înnebunesc; dacă sunt închipuiri, înseamnă că deja sunt nebun.”

„3 octombrie. Nu am de gând să plec, n-o să mă alunge. Nu, asta este casa *mea*, pământul acesta este *al meu*. Dumnezeu îi urăște pe cei lași...”

„5 octombrie. Nu mai suport. L-am invitat pe Harker să petreacă mai multe săptămâni cu mine – are o minte sănătoasă. Din felul cum se poartă, am să-mi dau seama dacă mă crede nebun.”

„7 octombrie. Am soluția misterului; mi-a venit azi-noapte în minte, spontan, ca o revelație. Cât de simplu, cât de nemaipomenit de simplu!”

„Există sunete pe care nu le putem auzi. La fiecare capăt al scalei, sunt note care nu ating niciuna din corzile acestui instrument imperfect care este urechea omului. Sunt prea grave sau prea înalte. Am observat un stol de mierle care ocupa tot vârful unui copac – vârfurile mai multor copaci – și toate cântau. Brusc, într-o clipită, și absolut toate în același moment, s-au ridicat în aer și au zburat. Cum? Nu se puteau vedea între ele, erau mai multe vârfuri de pom care le despărțeau. În niciun caz n-ar fi putut exista un lider, pe care să-l vadă toate. Trebuie să fi fost un semnal, de avertisment sau de comandă, ascuțit și pătrunzător deasupra larmei, dar eu nu l-am auzit. Am mai observat același lucru și când toate erau tăcute, și nu doar în cazul mierlelor, ci și la prepelițe – de exemplu – separate, la distanță unele de altele, prin desișuri, ba chiar pe versanții opuși ai masivului.”

„Marinarii știu că un cârd de balene care se joacă sau plutesc la suprafața oceanului, la kilometri distanță unele de altele, se vor scufunda uneori în aceeași clipă, toate lipsind vederii într-un

moment. Semnalul dat a fost prea jos pentru urechile marinarului de pe catarg sau ale camarazilor lui de pe punte – care, totuși, îi simt vibrația în corpul corabiei, tot așa cum pietrele unei catedrale sunt mișcate de bașii de la orgă.”

„Așa cum se întâmplă cu sunetele, tot așa și în cazul culorilor. La fiecare capăt al spectrului luminos, chimistul poate detecta prezența a ceea ce este cunoscut sub numele de raze «actinice». Ele reprezintă culori – culori complete din compoziția luminii – pe care nu suntem în stare să le distingem. Ochiul omenesc este un instrument deficient. Gama lui este cu câteva octave mai mică decât «scala cromatică» reală. Nu sunt nebun, există culori pe care nu le putem vedea. Și – Dumnezeu să mă păzească! – Blestemăția are o astfel de culoare!”

HAÏTA PĂSTORUL

În sufletul lui Haïta nălucirile tinereții nu fuseseră înlocuite de acelea care vin o dată cu maturitatea și experiența. Gândurile lui erau pure și reconfortante, căci viața sa era simplă, iar sufletul îi era lipsit de ambiții. Se deștepta o dată cu soarele și mergea să se roage la sanctuarul lui Hastur, zeul păstorilor, care îl auzea și era mulțumit. După ce își termina pioasa rânduială, Haïta dezlega poarta stânei și, cu inima voioasă, își mîna turma pe câmp. Pe drum, îmbuca ceva merinde, de dimineață – lapte covăsit și turtă de ovăz – oprindu-se uneori să mai culeagă câteva poame, reci de rouă, sau ca să bea din undele apelor ce coborau dinspre coline ca să se alătore pârâului care curgea prin vale și să fie purtate de acesta – unde? nu știa.

În lungile zile de vară, oile lui adunau iarba grasă, pe care zeii o făceau să crească tocmai pentru ele, sau stăteau culcate, cu cele patru picioare adunate sub ele, și își rumegau nutrețul. În timpul acesta, Haïta se sprijinea de câte un copac, la umbră, sau se așeza pe o stâncă și cânta o dulce melodie din fluierul de trestie. Atunci, zărea câteodată, cu coada ochiului, zeități silvestre mai mici care se ițeau din crâng, ca să asculte; dar când privea drept la ele, acestea dispăreau. Fiindcă se întreba, poate, dacă nu cumva se va transforma într-una din mioarele lui, din acestea toate trăgea concluzia solemnă că fericirea vine dacă nu o cauți, iar de umbli după ea, în veci nu o vezi. În afară de bunăvoința lui Hastur, care nu i se înfățișa niciodată, Haïta aprecia, cel mai mult, interesul pe care i-l dovedeau vecinii săi, spiritele timide și nemuritoare ale pădurilor și apelor. La căderea nopții, își mîna turma înapoi la stână, se încredința că poarta e bine ferecată și se adăpostea în peștera lui ca să se înfrupte și să viseze.

Viața îi trecea astfel, zi după zi, fără doar atunci când furtunile dădeau glas urgiei vreunui zeu mâniat. Haïta se ghemuia de teamă în peștera lui, cu fața ascunsă în mâini, și se ruga să fie el singur pedepsit pentru păcatele lui, iar restul lumii să fie salvată de la pieire. Câteodată, când venea o ploaie mare și pârâul își ieșea din matcă, forțându-l să își mîne turma îngrozită în regiunile mai înalte,

se ruga pentru oamenii care locuiau în cetăți. Aflase că acestea există în câmpia de dincolo de colinele albastre care erau poarta către valea lui. „Ce bun ești tu, o, Hastur”, se ruga el, „că mi-ai dat mie munții, așa de aproape de lăcașul meu și stâna mea, ca eu și oile mele să scăpăm din calea torentelor furioase. Dar pe restul oamenilor trebuie să-i salvezi tu singur, într-un fel pe care eu nu-l cunosc, sau nu te voi mai proslăvi.” Și Hastur, știind că Haïta era un tânăr de cuvânt, salva cetățile și trimitea apele în ocean.

Așa trăia el de când se știa. Nu-și putea închipui un alt fel de viață. În fundul văii, cale de un ceas întreg de drum, trăia un sihastru cucernic, de la care auzise povestea marilor cetăți, unde locuiau oameni – biete suflete! – care nu aveau nicio oaie. Dar pustnicul nu-i spusese nimic despre acele vremuri de demult când, credea Haïta, fusese și el mic și neajutorat ca un miel.

Cugetând la aceste taine și minuni, Haïta a devenit, pentru întâia dată, conștient cât de jalnică și lipsită de speranță îi era soarta. Era sigur că și pe el îl va ajunge momentul înspăimântător al prefacerii în repaus și putreziciune. Văzuse cum li se întâmplă asta atâtor din turma lui – așa cum le ajungea pe toate făpturile trăitoare, cu excepția păsărilor.

„Trebuie să știu de unde vin și cum am apărut”, s-a gândit el, „căci cum poate cineva să-și împlinească datoria, dacă nu este în stare să socotească ce este, după felul în care le-a fost încredințată acea datorie? Și ce mulțumire pot avea, când nu știu cât va dura ea? Poate că, înainte să se ivească iar soarele, voi fi fost prefăcut și, atunci, ce se va întâmpla cu turma mea? De fapt, ce se va întâmpla cu mine?”

Chibzuind toate acestea, Haïta deveni melancolic și posac. Nu mai vorbea vesel turmei sale și nici nu mai alerga, sprinten și sânguincios, la sanctuarul lui Hastur. În fiecare briză auzea șoapte ale zeităților malefice, a căror existență o observa acum pentru întâia oară. Fiecare nor era prevestirea unei nenorociri, iar întunericul era plin de spaime. Atunci când îl ducea la buze, fluierul din trestie nu mai scotea o melodie, ci o jalnică tânguie; spiritele pădurii și apelor nu se mai îmbulzeau printre tufișuri ca să-l asculte, ci fugeau de cântecul lui. Putea spune asta judecând după foșnetul frunzelor stârnite și după florile plecate la pământ. Nu mai era la fel

de prudent și prevăzător, și multe dintre oițe s-au răzlețit și s-au pierdut printre coline. Cele rămase au slăbit și s-au îmbolnăvit fără pășunile grase, căci Haïta, cu mintea aiurea, nu mai umbla să le caute iarbă bună, ci ducea oile, zi după zi, în același loc, în timp ce se întreba despre viață și moarte. De nemurire nu avea habar.

Într-o zi, în vreme ce era adâncit în cele mai sumbre gânduri, sări deodată de pe stânca pe care ședea și, cu un gest hotărât al mâinii drepte, zise: „Nu voi mai sta rugător după înțelepciunea pe care zeii mi-o ascund. Am să-i las pe ei să grijească a nu-mi face vreun rău. Eu am să-mi împlinesc datoria, cât pot mai bine și, dacă le-oi greși, pe capul lor să cadă!”

De îndată ce a vorbit, o mare lumină a coborât asupra lui, și l-a făcut să privească în sus, crezând că soarele pătrundea printr-o crăpătură a norilor. Dar nu era niciun nor pe cer. La mai puțin de un braț distanță, stătea o fecioară încântătoare. Atât de frumoasă era, încât florile de la picioarele sale, de disperare, și-au strâns petalele și și-au plecat capetele în semn de smerenie. Atât de dulce îi era privirea, încât păsările colibri i se înghesuiau în jurul ochilor – aproape că își înfigeau ciocurile însetate în ei –, iar albinele sălbatice îi zumzăiau în jurul gurii. Și atât era de strălucitoare, încât umbra tuturor lucrurilor pornea de la picioarele ei și se rotea cu ea o dată.

Haïta era fermecat. S-a ridicat și a îngenuncheat în fața ei, în adorație, iar ea și-a lăsat mâna pe capul lui.

— Vino – a spus, cu o voce care avea muzica tuturor clopoțelilor de la gâtul turmei lui – vino, nu trebuie să mă slăvești, căci nu sunt zeiță, dar, dacă ești cinstit și supus, am să rămân cu tine.

Haïta i-a luat mâna și bâlâbindu-și bucuria și recunoștința, s-a ridicat. Mână în mână stăteau și își zâmbeau, ochi în ochi. Haïta o privea cu respect și desfătare, și a spus:

— Rogu-te frumoasă fecioară, spune-mi care ți-e numele, de unde vii și de ce?

Auzind, ea și-a pus un deget la buze, ca pentru a-l preveni, și s-a îndepărtat încet. Frumusețea i se schimba văzând cu ochii și asta l-a făcut să se cutremure, nici el nu știa de ce, pentru că încă mai era fermecătoare. Priveliștea s-a întunecat sub o uriașă umbră, ce se întindea peste vale cu iuțeala unui vultur în zbor. În întunericul ce se

lăsa, chipul acelei fecioare se estompa din ce în ce, iar vocea ei părea să vină de departe atunci când, pe un ton de trist reproș, i-a zis:

— Tânăr îndrăzneț și nerecunoscător! Așa curând trebuie, deci, să te părăsesc? Nimic nu este de ajuns ca tu să nu nesocotești, așa degrabă, nepieritoarea învoială?

Întristat peste poate, Haïta a căzut în genunchi și a implorat-o să rămână, apoi s-a ridicat și a pornit să o caute în întunericul tot mai adânc. Alerga în cercuri, strigând-o cu glas tare, dar totul era în zadar. Nu o mai putea zări, însă, din beznă, vocea ei se auzea, spunând:

— Vai, nu, de mă cauți, nu mă vei avea. Du-te la ale tale, păstor necredincios, iar de nu, pe veci nu ne vom mai întâlni.

Căzuse noaptea. Lupii urlau pe coline, iar oile îngrozite se înghesuiau printre picioarele păstorului Haïta. Luat cu neajunsurile clipei, acesta își uită dezamăgirea. Își mână turma în stână și se îndreaptă spre locul de rugăciune, unde își descărcă sufletul, fiindu-i recunoscător lui Hastur pentru că i-a îngăduit să-și salveze turma. Apoi se refugie în peștera lui și adormi.

Când Haïta s-a trezit, soarele era sus pe cer și strălucea la gura peșterii, luminând-o cu o mare splendoare. Iar acolo, lângă el, ședea fecioara. Îi zâmbea, cu un surâs aidoma muzicii fluierului său. Nu îndrăznea să vorbească, temător să nu o mânie iar, căci nu știa ce ar fi putut să spună.

Ea zise:

— Pentru că ți-ai făcut datoria față de turma ta și nu ai uitat să-i mulțumești lui Hastur că a domolit lupii nopții, vin iar la tine. Mă vrei tu oare ca tovarăș?

— Cine nu te-ar vrea, pentru vecie? Nicicând să nu mă mai părăsești, până când – până ce nu mă voi preface și nu voi fi devenit tăcut și nemișcat.

Haïta nu cunoștea cuvântul „moarte”.

— Cu adevărat, îmi doresc să fii de același fel cu mine, să ne putem lupta și întrece la fugă și, astfel, în veci să nu ne plictisim să fim împreună.

La vorbele acestea, fecioara s-a ridicat și a pășit din peșteră

afară. Iar Haïta, sărind din culcușul lui de crengi aromate, ca să o prindă, a văzut cum ploaia curgea de sus, iar pârâul din mijlocul văii își ieșise din maluri. Oile behăiau îngrozite, pentru că apele revărsate le invadaseră stâna. Pericolul era mare și pentru neștiutele cetăți din îndepărtata câmpie.

Multe zile trecură, până ce Haïta a întâlnit-o iar pe fecioară. Într-o zi, se întorcea din fundul văii, unde fusese cu lapte de oaie și turte de ovăz și fructe la cucernicul sihastru, care era prea bătrân și slăbit ca să-și găsească singur hrana.

— Bietul bătrân! a zis Haïta cu glas tare, în timp ce mergea apăsător pe drumul spre casă. Mâine am să mă întorc, să-l aduc în spinare până la lăcașul meu, unde pot să-l îngrijesc. Fără îndoială, de aceea m-a crescut Hastur în toți acești ani, nu puțin, și mi-a dat sănătate și putere.

Cum vorbea, mergând pe potecă, a întâlnit iar fecioara, înveșmântată în straie strălucitoare și cu un zâmbet care i-a tăiat răsuflarea.

— Iar am venit să stau cu tine, dacă vei voi, căci nimeni altcineva nu m-a vrut. Poate că ai deprins înțelepciunea și ești dornic să mă primești așa cum sunt, fără a mai râvni să pricepi.

Haïta i se aruncă la picioare.

— Făptură minunată, a strigat el, dacă ai vrea să accepți devoțiunea întreagă a inimii și sufletului meu – după venerarea lui Hastur – ale tale sunt, pe vecie. Dar, vai! Tu ești nestatornică și cu toane. Mai înainte ca soarele să răsară, te pot pierde iar. Te conjur, promite-mi că de te voi supăra, în neștiința mea, tu ai să mă ierți și vei rămâne pe veci cu mine.

Abia de isprăvi a spune acestea, că de pe coline coborâra câțiva urși alergând spre el cu boturile purpurii și ochi firoși. Fecioara dispăru din nou, iar Haïta se întoarse și o rupse la fugă. Și nici că s-a oprit, până ce nu a ajuns în bordeiul schivnicului, de unde abia plecase. Astupând degrabă intrarea în fața urșilor, s-a aruncat la pământ și a plâns.

Așezat pe culcușul de paie, proaspăt adunate de mâinile lui Haïta în dimineața aceea, pustnicul i-a spus:

— Fiule, ți-am ascultat istorisirea, iar pe fecioară o cunosc și eu. Și eu am văzut-o, ca și mulți alții. Află, așadar, că numele ei, de

care nici nu ți-a îngăduit măcar să întrebi, este Fericirea. Drept ai spus despre ea că este capricioasă, căci omului îi impune rânduieli pe care acesta nu poate a le împlini. Iar încălcarea lor se pedepsește prin pierderea ei. Nu vine decât atunci când nu e căutată, și nu suferă să i se pună întrebări. Un singur semn de curiozitate, o urmă de îndoială, un singur gest de neliniște, și a plecat! Cât timp ai avut-o alături de tine, de fiecare dată, înainte de a te părăsi?

— Preț de o singură clipă, a răspuns Haïta, roșind de rușinea mărturisirii. De fiecare dată am alungat-o într-o clipită.

— Flăcău nefericit! a mai spus cucernicul schivnic, de n-ai fi fost atât de curios, ai fi putut s-o ai preț de două!

LOCUITORUL DIN CARCOSA

„Căci felurile morții sunt mai multe – și în unele trupul rămâne, iar în altele, cu duhul o dată dispăre. Aceasta se întâmplă cu osebire în singurătate (după cum este voia Domnului) și, cum nimeni nu vede sfârșitul aceluia, zicem că omul s-a pierdut, sau dus a fost, în lungă călătorie – și chiar așa s-a întâmplat. Dar alteori se petrece sub ochii multora, cum o arată multe mărturii. Într-un fel de moarte, spiritul moare, și aceasta se știe a se întâmpla, în vreme ce trupul rămâne în putere preț de mulți ani. Alteori, cum iar se mărturisește, pe drept, spiritul moare o dată cu trupul, dar după o vreme încă se scoală, în chiar locul unde trupul putrezește.”

Cugetam la toate aceste vorbe ale lui Hali (pe care Dumnezeu l-a chemat la odihnă) și căutam înțelesul lor deplin, ca unul care, muncit de o presimțire, încă cercetează de nu mai e în ea și altceva decât ceea ce singur a aflat. Și așa, nu mi-am dat seama încotro mă rătăcisem. Abia un vânt rece, pornit din senin și izbindu-mă drept în față, m-a readus la realitatea celor ce mă înconjurau. Am văzut, cu surpriză, că totul îmi era străin. De fiecare parte a mea se întindea o câmpie goală și pustie, acoperită din belșug cu ierburi uscate care foșneau și șuierau în vântul de toamnă, sugerând Dumnezeu știe ce lucruri tainice și neliniștitoare.

Îlîndu-se din ierburi, la distanțe mari una de alta, erau stânci cu forme ciudate și culori întunecate. Păreau să fie înțelese între ele, să schimbe priviri cu tâlcuri prea puțin liniștitoare, ca și cum își săltaseră capetele ca să observe desfășurarea cine știe cărui eveniment prevestit. Câțiva copaci decrepiți, ici și colo, păreau conducătorii acestei tăcute conspirații răuvoitoare.

Mă gândeam că ziua trebuie să fie trecută bine de jumătate, deși soarele nu se vedea. Și, cu toate că îmi dădeam seama că aerul este tăios și rece, conștiința acestui fapt era mai mult rațională decât fizică – nu simțeam niciun disconfort. Peste întregul peisaj posomorât atârna o pătură de nori joși și plumburii, ca un blestem vădit. În toate se simțeau o amenințare și o prevestire – o aluzie la rău, un indiciu al morții. Păsări, fiare, găze – nici urmă nu era de ele. Vântul suspina prin crengile goale ale copacilor morți și iarba

cenușie se apleca, șoptind pământului groaznicul său secret. Dar niciun sunet sau nicio mișcare nu spărgea încremenirea acelui loc sinistru.

Printre ierburi, am văzut câteva pietre, tocite de vreme. Fuseseră, fără îndoială, cioplite de mâna omului. Sparte, acoperite cu mușchi și jumătate afundate în pământ, unele erau răsturnate, altele zăceau povârnite; niciuna nu era dreaptă. Erau pietre funerare, dar mormintele, ca formă, nu mai existau: nici movile, nici adâncituri ale solului; anii le neteziseră pe toate. Ici-colo zăceau împrăștiate blocuri masive, care indicau locul unde un mormânt mai fastuos sau un monument ambițios își lansa, odinioară, firava lui sfidare împotriva uitării. Aceste relicve – aceste vestigii ale deșertăciunii și amintirii, ale afecțiunii și evlaviei – păreau atât de vechi, de stricate, degradate și pătate! Locul însuși părea așa de neglijat, de părăsit și de uitat, încât nu am putut să nu mă gândesc că eram descoperitorul locului de îngropăciune al unei seminții arhaice, din care nici măcar numele nu dăinuise.

Ocupat cu astfel de considerații, o vreme nu am luat seama la ce se petrece cu mine, dar, curând, am început să mă întreb: „Cum am ajuns aici?” Un moment de gândire a părut să limpezească totul și, în același timp, să și explice – deși într-un mod nu prea liniștitor – caracterul deosebit cu care imaginația mea investise tot ceea ce vedeam sau auzeam. Eram bolnav. Acum îmi aminteam că fusesem doborât de o febră subită. Familia îmi spusese că, în perioadele de aiurare, țipasem încontinuu după aer și libertate și că fusesem ținut la pat ca să mă împiedice să evaderez. Acum reușisem, probabil, să păcălesc vigilența și plecasem să hoinăresc – nu-mi puteam imagina încotro. Era limpede că mă aflam la o distanță considerabilă de orașul în care locuiam – străvechiul și vestitul oraș Carcosa.

Nu se vedea și nici nu se auzea vreun semn de viață omenească. Nici fum care să se ridice în aer, nici lătratul câinilor de pază, nici muget de vite, nici țipetele copiilor la joacă – nimic, în afara acelui loc funerar posomorât, cu aerul lui de mister și groază pe care i-l conferea mintea mea tulburată. Oare nu începeam iar să delirez aici, unde nu era nimeni să mă ajute? Într-adevăr, oare nu era *totul* o nălucire a nebuniei mele? Am strigat, cu glas tare,

numele nevestelor și fiilor mei, mi-am întins brațele ca să le caut pe ale lor, în timp ce mergeam printre pietrele prăvălite și prin iarba uscată.

Un zgomot în urma mea m-a făcut să mă întorc. Se apropia o sălbăticiune – un râs. Un gând mi-a trecut prin minte. Dacă mă pierd aici, în pustie, dacă îmi revine febra și eu îmi pierd cunoștința, fiara se va repezi la mine să mă sfâșie. Am sărit asupra ei, cu strigăte, dar animalul a pășit liniștit mai departe, trecând la mică distanță de mine, și a dispărut în spatele unei stânci.

O clipă mai apoi a apărut capul unui bărbat, ivindu-se ca din pământ, puțin mai departe. Urca panta cea mai îndepărtată a unui deal mai mic, a cărui culme abia de se putea deosebi de linia generală. Curând, îi apăru vederii întregul trup, profilat pe fundalul norilor cenușii. Era jumătate gol, jumătate îmbrăcat în piei de animale. Avea părul neîngrijit, barba lungă și în dezordine. Într-o mână purta un arc și săgeți, cu cealaltă ținea o torță cu flacără puternică, lăsând în urmă o dâră lungă de fum negru. Mergea încet și cu grijă, de parcă i-ar fi fost frică să nu cadă în vreun mormânt deschis, ascuns de iarba înaltă. Această stranie apariție m-a surprins, dar nu m-a neliniștit. Am făcut astfel încât să-l intersectez și ne-am întâlnit, aproape față în față.

L-am abordat cu obișnuitul salut „Domnul să te aibă în pază”. Nu mi-a dat nicio atenție și nici nu s-a oprit din drum. „Bunule străin, am continuat eu, sunt bolnav și m-am rătăcit. Te rog, îndrumă-mă către Carcosa.” Bărbatul a izbucnit într-o incantație barbară, rostită într-o limbă neștiută de mine, și a trecut mai departe.

O cucuea țipă sinistru pe creanga unui copac putrezit, iar o alta, în depărtare. Am privit în sus și, printr-o crăpătură a norilor, am văzut pe constelațiile Aldebaran și Hyadele. În toate existau semne că era noapte – râsul, torța omului, cucueaua. Și, cu toate acestea, eu vedeam. Vedeam chiar și stelele, în lipsa întunericului. Puteam vedea, dar se pare că nu puteam fi nici văzut, nici auzit. Sub ce cumplit blestem trăiam?

M-am așezat la rădăcina unui copac mare, să chibzuiesc serios ce era mai bine de făcut. Nu mai încăpea îndoială – eram nebun; deși motiv de îndoială mai exista – nu mai aveam nici urmă de febră. Și mă încerca un sentiment de exaltare fizică și psihică, cu

totul străin mie. Eram plin de voieșie și de energie. Simțurile toate păreau că-mi sunt în alertă. Percepeam aerul ca pe o substanță cu greutate; puteam auzi tăcerea.

O rădăcină groasă a gigantului copac de al cărui trunchi mă rezemasem cuprindea cu îmbrățișarea ei o lespede de mormânt, din care o parte pătrunsese în adâncitura făcută de o altă rădăcină. Deși serios distrusă, lespede era, astfel, în parte protejată de intemperii. Muchiile îi erau tocite și rotunjite, colțurile – de mult roase, suprafața era adânc scrijelită și aspră. Minuscule fragmente sclipitoare de mică se puteau vedea pe pământul din jurul ei – rămășițe ale descompunerii sale. Aparent, piatra marca mormântul din care răsărise copacul, cu secole în urmă. Rădăcinile neînduplecate ale copacului înrobiseră mormântul și făcuseră un prizonier din piatra lui.

O rafală bruscă de vânt a dat deoparte câteva frunze și crenguțe uscate de pe lespede. Am văzut literele săpate ale unei inscripții și m-am aplecat să o citesc. Dumnezeu din Ceruri! Acolo era scris numele meu – întreg! – cu ziua nașterii mele... cu ziua morții mele! O dâră dreaptă de lumină a aprins întreg copacul pe o parte a lui, în timp ce eu saream în picioare, cuprins de groază. Soarele apărea la răsărit, împurpurându-l. Stăteam între discul lui, mare și roșu, și copac, dar nicio umbră nu întuneca scoarța acestuia!

O haită de lupi urla într-un glas salutând răsăritul. Îi vedeam cum stau pe labele dindărăt, singuratici sau în grupuri, în vârful unora dintre movilele și tumulii care umpleau, pe jumătate, priveliștea pustie la care priveam și care se întindeau către orizont. Și atunci, am înțeles că acestea erau ruinele străvechiului și gloriosului oraș Carcosa.

Acestea sunt fapte împărtășite mediumului Bayrolles de către spiritul lui Hoseib Alar Robardin.

STRĂINUL

Un bărbat a pășit din întuneric în interiorul micului cerc luminat format în jurul focului de tabără ce începea să se stingă și s-a așezat pe un bolovan.

— Nu sunteți singurii care explorează regiunea asta, a rostit el cu gravitate.

Nimeni nu l-a contrazis. El însuși confirma acest adevăr, întrucât nu făcea parte din grupul nostru și trebuie să se fi aflat pe undeva, prin apropiere, atunci când noi ne-am așezat tabăra. Mai mult, avea, probabil, și tovarăși, care îl așteptau nu departe. Regiunea în care ne găseam nu era locul unde să trăiești sau să călătorești de unul singur. În afara noastră și a animalelor noastre, de mai bine de o săptămână nu văzusem alte ființe vii decât șerpii cu clopoței și iguanele. În deșertul Arizona nu poți coexista multă vreme cu astfel de creaturi. Ai nevoie de animale de povară, provizii, arme – „tot echipamentul”. Și toate acestea presupun să nu fii singur. Poate existau unele îndoieli despre ce fel de oameni ar putea fi tovarășii acestui individ fără fasoane. Îndoieli legate și de ceva din spusele lui, care putea fi interpretat ca o provocare și care i-a făcut pe cei șase „gentlemenii aventurieri” ai noștri să se ridice și să pună mâna pe pușcă. În vremea și locurile acelea, gestul indica o politică de expectativă. Străinul nu a dat nicio atenție chestiunii și a început din nou să vorbească, cu același ton, intenționat lipsit de inflexiuni, cu care rostise și prima frază:

— Acum treizeci de ani, Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis, toți din Tucson, au traversat lanțul munților Santa Catalina și au călătorit drept spre vest, atât cât o permitea relieful regiunii. Făceam prospecțiuni și, dacă nu am fi găsit nimic, intenția noastră era să ne străduim să ajungem la râul Gila^[36], undeva aproape de Big Bend^[37], unde înțeleseserăm că există o așezare omenească. Eram bine echipați, dar nu aveam călăuză – eram doar noi, Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis.

Omul a repetat acele nume, încet și clar, ca pentru a le întipări în memoria celor care îl ascultau. Fiecare dintre noi îl observa acum

cu atenție, dar tot cu o ușoară bănuială cum că tovarășii lui se aflau undeva în întunericul ce părea să se strângă în jurul nostru, ca un zid negru. În comportamentul acestui povestitor voluntar nu exista nicio aluzie că ar avea vreo intenție ostilă. Gestul lui era mai degrabă acela al unui nebun inofensiv decât al unui dușman. Nu eram chiar novici prin ținutul acela, ca să nu știm că, pentru mulți dintre oamenii care trăiau în marea câmpie, viața solitară avea tendința să dea naștere la comportamente și caractere excentrice, pe care nu este ușor să le deosebești de aberațiile mentale. Omul este ca un copac: în pădure, alături de semenii săi, va crește atât de drept cât îi permite natura sa individuală și genetică; singur, în spațiu deschis, el va ceda în fața presiunilor și forțelor deformatoare care îl înconjoară. Astfel de gânduri îmi umblau prin minte, în timp ce-l urmăream pe bărbat de sub borul pălăriei mele, trasă adânc pe ochi, pentru a mă feri de lumina focului. Un neghiob, fără îndoială, dar ce ar căuta el aici, în inima deșertului?

Cum mi-am luat sarcina să povestesc istoria aceasta, mi-ar plăcea să pot descrie felul în care arăta omul; așa ar fi firesc. Din nefericire și în mod oarecum ciudat, nu mă simt în stare să o fac așa cum se cuvine pentru că, atunci când totul s-a sfârșit, nu s-au găsit nici măcar doi dintre noi care să fie de acord în legătură cu felul în care arăta sau cu ce purta. Și, când am încercat să pun pe hârtie impresiile mele personale, acestea m-au ocolit. Oricine poate spune o poveste; narațiunea reprezintă una dintre capacitățile fundamentale ale rasei umane. Dar talentul pentru descriere este un har.

Cum nimeni nu rupse tăcerea, vizitatorul urmă:

— Pe atunci, ținutul acesta nu arăta așa cum este astăzi. Între golf și râul Gila nu exista nicio fermă. Vânatul era puțin, ici și colo, prin munți, iar în preajma surselor de apă rare se găsea abia destulă iarbă cât să ne ferească animalele de foame. Dacă eram destul de norocoși cât să nu ne întâlnim cu indienii, am fi putut răzbate. Dar, după o săptămână, scopul expediției noastre se schimbă: trecuserăm de la descoperirea de bogății la supraviețuire. Ajunseserăm prea departe ca să ne mai putem întoarce. Ceea ce ne aștepta înainte nu putea fi mai rău decât ceea ce depășiserăm deja. Așa că am mers mai departe. Călăream

noaptea, ca să ne ferim de indieni și de căldură, iar ziua ne ascundeam cât puteam de bine. Uneori, treceau zile întregi fără să mâncăm sau să bem, atunci când proviziile de carne ni se terminau și ne goleam rezervele de apă. Apoi, o gaură cu apă, sau vreo baltă puțin adâncă de pe fundul unui *arroyo*^[38] ne refăcea forțele și sănătatea minții, de reușeam iar să împușcăm câteva sălbăticiuni, care căutau și ele același lucru ca și noi. Uneori era un urs, alteori o antilopă, un coiot sau o puma – așa a fost voia lui Dumnezeu: toate erau hrană.

Într-o dimineață, pe când cercetam o zonă muntoasă, în căutarea unei trecători accesibile, am fost atacați de o bandă de indieni apași, care ne luaseră urma într-o râpă nu departe de aici. Întrucât știau că sunt de zece ori mai numeroși decât noi, nu-și mai luaseră precauțiile obișnuite nației lor de lași, ci se năpustiră asupra noastră în galop, strigând și trăgând cu puștile. Nu încăpea vorbă să luptăm. Ne-am mânat, așadar, dobitoacele vlăguite de-a lungul rovinei, până unde putea ajunge copită de animal. Pe urmă, ne-am aruncat jos din șa și am purces să urcăm printre ilice, pe una din pante, abandonându-ne echipamentul în mâinile dușmanului. Dar puștile și le-a păstrat fiecare – Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis.

— Aceeași gașcă, a zis hâtrul grupului nostru.

Era un tip venit din est, neobișnuit cu regulile de bună-cuviință. Un gest dezaprobat din partea căpeteniei noastre l-a redus la tăcere, iar străinul a urmat cu povestea:

— Sălbaticii au descălecat și ei; unii au luat-o la fugă înspre fundul râpei, dincolo de punctul în care noi o părăsiserăm, tăindu-ne posibilitatea de retragere pe direcția aceea și obligându-ne să continuăm urcușul. Din păcate, desișul de ilice se întindea doar o mică distanță în sus și, când am ieșit în spațiu deschis, am luat în plin tirul a vreo douăsprezece puști. Dar, atunci când se grăbesc, apașii sunt slabi țintași, și voia Domnului a fost să nu fim răniți niciunul. La douăzeci de metri mai sus, dincolo de marginea desișului, se ridicau câteva stânci drepte. Acolo, chiar în fața noastră, era o deschidere îngustă. Ne-am grăbit să intrăm și ne-am trezit într-o peșteră, cam la fel de mare cât o cameră obișnuită dintr-o casă. Acolo eram în siguranță pentru o vreme: un singur om,

cu o armă cu repetiție, putea apăra intrarea împotriva tuturor apașilor din ținut. Însă, în fața foamei și a setei, eram lipsiți de apărare. Curajul nu ne lipsea încă, dar speranța nu mai era decât o amintire.

Nu am mai văzut, pe urmă, niciun indian, dar, judecând după fumul și luminile focurilor pe care le aprinseseră în josul rovinei, știam că ne pândeau la marginea desișului, zi și noapte, cu puștile pregătite. Știam că, dacă încercam să forțăm ieșirea, niciunul dintre noi nu ar fi supraviețuit, nici măcar cât să facă doi pași afară din peșteră. Veghind cu rândul, am rezistat timp de trei zile, înainte ca suferința să ne devină insuportabilă. Pe urmă – în dimineața celei de a patra zile – Ramón Gallegos a zis:

— *Señores*, nu știu prea bine cum e cu bunul Dumnezeu și cu ceea ce îi place Lui. Am trăit în afara credinței și nu știu despre domniile voastre. Mă iertați, *señores*, dacă am să vă șochez, dar, pentru mine, a venit vremea să-i birui pe apași și jocul lor.

A îngenuncheat pe podeaua de piatră a peșterii și a dus pistolul la tâmplă.

— *Madre de Dios*^[39], a mai spus, iată vine la Tine sufletul lui Ramón Gallegos.

Așa ne-a părăsit pe noi – William Shaw, George W. Kent și Berry Davis.

Eu eram șeful, trebuia să spun ceva.

— A fost un bărbat curajos, am zis, a știut când să moară și cum. E o prostie să ne lăsăm înnebuniți de sete și să cădem răpuși de gloanțele apașilor, sau să fim jupuiți de vii – este de prost gust. Haideți să ne alăturăm lui Ramón Gallegos.

— Așa este, a zis William Shaw.

— Așa este, a zis George W. Kent.

I-am îndreptat trupul lui Ramón Gallegos și i-am pus o batistă pe față. Atunci, William Shaw a zis:

— Și eu aș vrea să arăt la fel, măcar o vreme.

George W. Kent a spus că și el simte la fel.

— Așa va fi, le-am răspuns. Diavolii aceia roșii ne vor aștepta preț de o săptămână.

William Shaw și George W. Kent și-au scos pistoalele și au îngenuncheat.

Așa au făcut, și eu stăteam dinaintea lor.

— Dumnezeule Atotputernic, Tatăl Nostru, am spus.

— Dumnezeule Atotputernic, Tatăl Nostru, a zis și William Shaw.

— Dumnezeule Atotputernic, Tatăl Nostru, a zis și George W. Kent.

— Iartă-ne nouă păcatele noastre, am spus.

— Iartă-ne nouă păcatele noastre, au spus și ei.

— Și primește la Tine sufletele noastre.

— Și primește la Tine sufletele noastre.

— Amin!

— Amin!

I-am așezat lângă Ramon Gallegos și le-am acoperit fețele.

De partea cealaltă a focului era o bruscă agitație: unul dintre ai noștri sărise în picioare, cu pistolul în mână.

— Și tu, a strigat el, *tu* ai îndrăznit să fugi? Îndrăznești să fii în viață? Căine laș, am să te trimit să-i întâlnești, chiar dacă ar fi să atârni în ștreang pentru asta!

Căpitanul a sărit însă la el, ca o panteră, și i-a prins încheietura mâinii:

— Stăpânește-te, Sam Yountsey, stăpânește-te!

Acum eram toți în picioare, cu excepția străinului, care ședea nemișcat și aparent absent. Cineva l-a apucat pe Sam Yountsey de celălalt braț.

— Căpitane, am spus eu, ceva nu este în ordine aici. Omul acesta ori e nebun, ori e doar un mincinos, un mincinos obișnuit, pe care Yountsey nu are de ce să-l omoare. Dacă el a făcut parte din grupul acela, atunci au fost cinci, dintre care unul, pesemne el, nu a fost pomenit.

— Da, a zis căpitanul, în timp ce îi dădea drumul răzvrătitului – care s-a și așezat – este ceva ciudat. Cu ani în urmă, la gura peșterii aceleia s-au găsit cadavrele a patru bărbați albi, scalpați și mutilați îngrozitor. Sunt înmormântați acolo. Eu le-am văzut mormintele, iar mâine le vom vedea cu toții.

Străinul s-a ridicat, înalt în lumina focului care se stinge, căci, urmărindu-i cu atenție povestea, cu sufletul la gură, uitasem să mai punem lemne.

— Eram patru, a zis el, Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis.

Cu acest apel nominal al celor morți, bărbatul a pășit în întuneric și nu l-am mai văzut.

Chiar atunci, unul de-ai noștri, care stătuse de pază, a revenit la tabără, cu pușca în mână și oarecum tulburat.

— Căpitane, în ultima jumătate de oră, trei bărbați au stat acolo, pe *mesa*^[40], a zis el și a arătat spre direcția în care plecase străinul. L-am văzut clar, pentru că a răsărit luna, însă, cum nu aveau arme, iar eu îi țineam în bătaia puștii, m-am gândit să-i las pe ei să facă prima mișcare. N-au făcut nimic, dar, la naiba! m-au umplut de draci.

— Du-te înapoi la postul tău și rămâi acolo până ai să-i vezi din nou, l-a sfătuit căpitanul. Voi, restul, culcați-vă la loc, sau vă azvârl pe toți în foc cu o lovitură de cizmă.

Bodogănind, santinela s-a retras supusă și nu s-a mai întors. Pe când ne aranjam păturile, Yountsey, cel iute la mânie, a zis:

- Căpitane, să mă ierți, dar cine dracu' crezi că sunt ăia?
- Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent.
- Dar Berry Davis? Ar fi trebuit să-l împușc.
- N-avea niciun rost. Nu poate fi mai mort de-atât. Hai, culcă-te!

[{1}](#) Khwaja Altaf Husain Hali, poet arab (1837-1914) (n. tr.).

[{2}](#) Arbust originar din Mexic, folosit ca plantă medicinală (n. tr.).

[{3}](#) Arbore care crește în deșertul Sonora din vestul S.U. A. (n. tr.).

[{4}](#) Moartea (n. tr.).

[{5}](#) Metodă de recrutare a marinarilor în care o persoană este drogată pentru a fi răpită și dusă pe un vas (n. tr.).

[{6}](#) Specie de stejar din zona Californiei (n. tr.).

[{7}](#) Plantă medicinală cu flori gălbui (n. tr.).

[{8}](#) Muntele Galaad, parte a Pământului Făgăduinței și loc mistic, situat la răsărit de râul Iordan, unde se producea în antichitate un ulei cu miros plăcut și proprietăți medicinale (n. tr.).

[{9}](#) Agresor; 767 este numărul unui articol din Codul Penal american, referitor la infracțiunea de agresiune (n. tr.).

[{10}](#) Herbert Spencer (1820-1903), filosof și sociolog britanic, oponent al lui Darwin și al teoriei evoluționiste (n. tr.).

[{11}](#) John Stuart Mill (1806-1873), filosof și economist britanic, adept al școlii experimentale, autor al unor lucrări de logică și economie politică (n. tr.).

[{12}](#) Apostolul Pavel, cunoscut înainte de convertire sub numele de Saul, născut la Tars, în Cilicia (Asia Mică). Inițial prigonitor al adepților noii credințe creștine, în urma unei revelații devine cel de al doisprezecelea apostol, cel mai însemnat propovăduitor al creștinismului (n. tr.).

[{13}](#) George Henry Lewes (1817-1878), filosof, critic literar, dramaturg și om de știință englez, a contribuit semnificativ la dezvoltarea metafizicii empirice (n. tr.).

[{14}](#) Pârghie articulată la un capăt și având celălalt capăt profilat, astfel încât, pătrunzând între dinții unei roți zimțate, să împiedice rotirea ei (n. tr.).

[{15}](#) Locurile unor confruntări armate în perioada Războiului Civil (1861-1865) (n. tr.).

[{16}](#) Chilian (sp.) (n. tr.).

[{17}](#) Băştinaş din Hawai (n. tr.).

[{18}](#) Hamal din China şi alte ţări din Asia (n. tr.).

[{19}](#) Distribuţie (lat.) (n. tr.).

[{20}](#) Statele Unite ale Americii (n. tr.).

[{21}](#) Cunoscut comandant de trupe în Armata Federală, în timpul Războiului Civil (n. tr.).

[{22}](#) Comandant de trupe în Armata Confederată, în timpul Războiului Civil (n. tr.).

[{23}](#) Comandant în Armata Federală în timpul Războiului Civil (n. tr.).

[{24}](#) Oraşe antice din Irak şi, respectiv, Liban (n. tr.).

[{25}](#) Populaţie de indieni americani (Piute sau Paiute) care în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea ocupau teritorii în Utah, Nevada şi Arizona (n. tr.).

[{26}](#) Parte a lanţului muntos din America de Nord, care se întinde paralel cu Oceanul Pacific (n. tr.).

[{27}](#) În engleză *flume* (n. tr.).

[{28}](#) Râu (lat.) (n. tr.).

[{29}](#) Membru al unei populaţii indiene din America de Nord (n. tr.).

[{30}](#) „Nu sunt cel care am fost” (lat.) (n. tr.).

[{31}](#) Joc de cuvinte intraductibil, în engleză *premises* având şi înţelesul de „împrejurimi” (n. tr.).

[{32}](#) Partidul conservator din Anglia; partizan al regelui George al III-lea al Marii Britanii în conflictul cu coloniile nord-americane (n. tr.).

[{33}](#) Veridicitate (fr.) (n. tr.).

[{34}](#) Ovăz sălbatic (n. tr.).

[{35}](#) llice (n. tr.).

[{36}](#) Râu care izvorăște în regiunea de sud-vest a statului New Mexico și se varsă în fluviul Colorado (n. tr.).

[{37}](#) Cot al râului Rio Grande (n. tr.).

[{38}](#) Pârâu (sp.) (n. tr.).

[{39}](#) Maica Domnului (sp.) (n. tr.).

[{40}](#) Podiș înalt, platformă (sp.) (n. tr.).